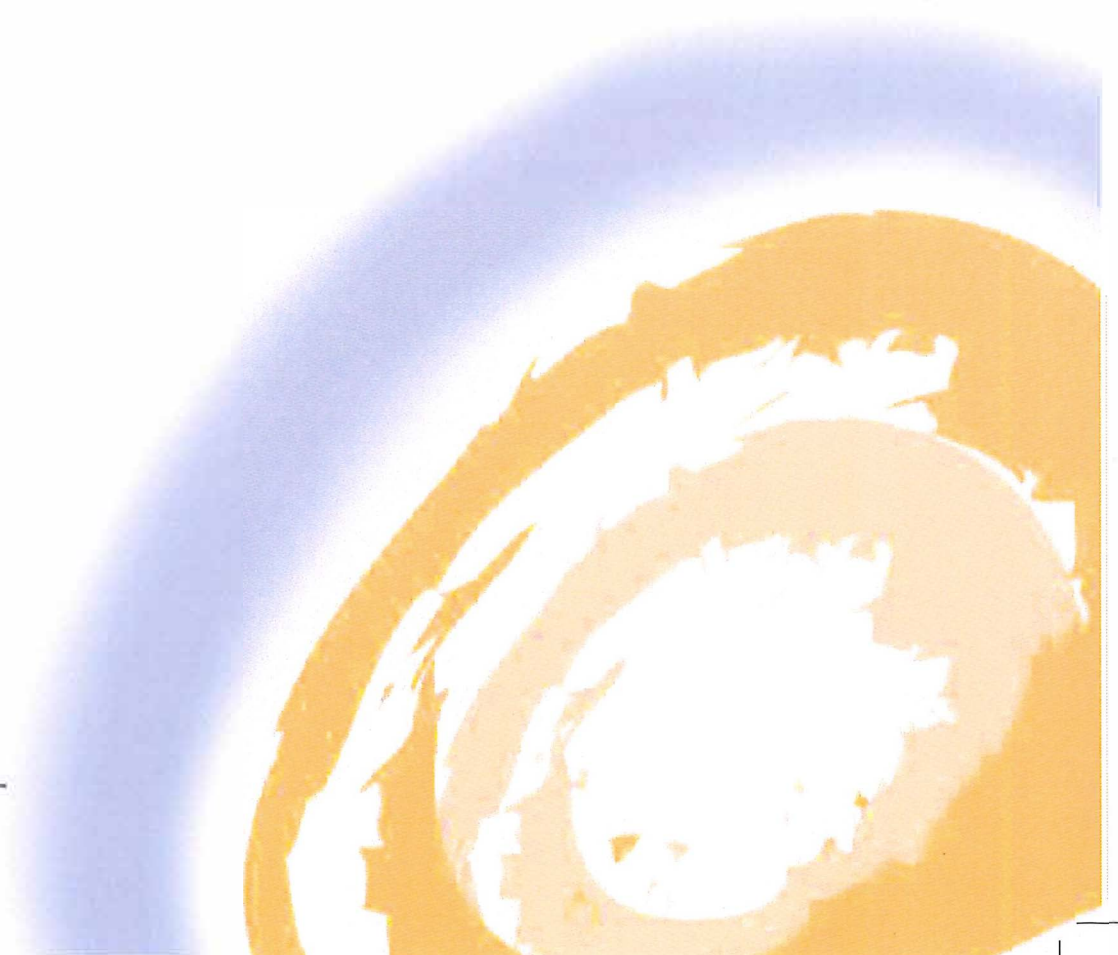

Tiennäyttäjän matkassa

P s y k o n e t i n h i s t o r i a

Julkaisija: Psykonet
Kirjoittaja: Sari Järvinen
Sähköposti: sari.jarvinen@toimitus.net
Puh. 050 5460 555

Työryhmä:

Pj., koordinaattori Susanna Kharroubi, Turun yliopisto
Lehtori Juhani Ihanus, Helsingin yliopisto
Professori Esko Keskinen, Turun yliopisto
Professori Heikki Lyytinen, Jyväskylän yliopisto
Vastaava psykologi Vesa Nevalainen, Suomen Psykologiliitto ry
Professori Hannu Rätty, Joensuun yliopisto
Opiskelija, Markus Savander, Suomen psykologian opiskelijain liitto ry
Emeritusprofessori Matti Syvänen, Tampereen yliopisto
Toimittaja Sari Järvinen, tmi

Taitto: Marjonet, Marjo Peltoniemi
ISBN 978-951-29-3533-8
Uniprint 2008

Tiennäyttäjän matkassa

P s y k o n e t i n h i s t o r i a

Sari Järvinen

ESIPUHE

Mitä meillä oli ennen kuin meillä oli Psykonet?

Psykonettiläisten kohdatessa vuosien varrella keskustelu on usein kääntynyt kysymykseen: "Miten ja milloin Psykonet oikeastaan syntyi?". Nyt kädesäsi oleva teos antaa siihen useita oikeita vastauksia. Se, että vastauksia voi olla useita, kertoo jotain tärkeää toimivien verkostojen dynamiikasta. Ehkä onkin niin, että toimivaa verkostoa ei voida synnyttää pelkällä hallinnollisella päätöksellä ja tietyllä päivämäärällä. Toimintakykyinen verkosto saa alkunsa hitaasti haparoivasta ja tunnustele-vasta yhteisten päämäärien ja mahdollisuuksien havaitsemisesta. Tämän havainnon ympärille alkaa yhteisen innostuksen, ja joskus myös yhteiseksi koetun ulkoisen paineen tai uhan seurauksena, organisoitua erilaisia yhteistyötapoja, jotka saavat yhä organisoituneempia muotoja. Tästä kertoo Psykonetin historiikki, jonka saattaminen yksiin kansiin on monestakin syystä tärkeää ja juuri nyt ajankohtaista.

Ei ole liioiteltua sanoa, että Psykonet on Suomen Opetusministeriön kannustaman yliopistojen verkostoitumisen pilotti ja pioneeriha-nke, josta monet myöhemmin syntyneet verkostot ovat ottaneet oppia. Kattavuudeltaan Psykonetin toiminta lienee edelleen muihin verkostoihin nähden ylivertaista. Se ulottuu yhteisesti koko tieteenalalla suunnitelluista ja virtuaaliopetuksen keinoin toteutetuista perusopinnoista aina yhteiseen tutkijakouluun saakka. Tälle välille mahtuu esimerkiksi yhteisiä aineopintojen ja syventävien opintojen kursseja, yhtenäisten käytäntöjen luomista ulkomaisten opintojen arvioinnissa ja psykologin ammattityöhön liittyvää klinikkaopetuksen kehittämistä sekä vahvaa panostusta verkko-opetuksen kehittämiseen. Suurin yhteinen ponnistus lienee

kuitenkin lisensiaatintutkintoon pohjautuvan erikoispsykologikoulutuksen luominen ja vakiinnuttaminen. Tämä järjestelmä on vahva kannanotto tutkimusperustaisen ammattikäytännön kehittämisen puolesta: psykologian ammattikäytännöt voivat kehittyä vain tiiviissä yhteydessä alan tutkimukseen.

Tällä hetkellä elämme aikaa, jolloin yliopistolaitoksemme on voimakkaan muutoksen ja kehityksen kynnyksellä. Tässä tilanteessa Psykonetin historiikki on erityisen tärkeä, koska se kertoo, miten aikaa ja työtä vaativaa toimivan, tuloksellisen ja kustannustehokkaan yhteistyön synnyttäminen oikeasti on. Suurissa myllerryksissä pienen koulutusalan saavutukset voivat helposti jäädä suurten linjausten alle. Verkoston aikaansaama koulutusalan sisäistä yhteistyötä ja profiloitumista ei tulisi hukata koko yliopistojen uudelleen järjestäytymisessä ja keskinäisessä kilpailussa ja kilpailuttamisessa. Kokonaisuudessaan psykologian koulutusala on niin pieni, että sen kansainvälinen kilpailukyky voi perustua vain koko koulutusalan yhteiseen verkostoitumiseen ja yhteistyöhön yliopistorajojen yli – ajatukseen "Suomen psykologian laitoksesta". Varmaa on, että Psykonetin tapainen verkostoyhteistyö on huomattavasti helpompaa lopettaa, vaikkapa rahoitukseen liittyvin hallinnollisin päätöksin, kuin mitä sen synnyttämisen vuosikymmenten saatossa on ollut.

Psykonetin toiminnalle asettaa uusia haasteita myös Eurooppalaisen korkeakoulutusalueen edistyminen Bolognan prosessin myötä. Eurooppalainen tutkintojärjestelmä on rakentamassa kolmiportaiseksi kandidaatin-, maisterin- ja tohtoritutkinnon järjestelmäksi, jota luonnehtii myös "pyrkimys ymmärrettäviin ja vertailukelpoihin tut-

kintoihin¹". Tavoitteena on tällöin myös "elinikäistä oppimista edistävien joustavien oppimispolkujen järjestelmällisempi kehittäminen¹" ja työllistymisen korostaminen, joka liittyy esimerkiksi tohtoritutkinnon antamien työelämävalmiuksien tasoon ja monipuolisuuteen. Psykonetin piirissä onkin tärkeää katsoa myös tulevaisuuteen ja aloittaa pohdinta siitä, mitä koulutusallamme tarkoittaa se, että "on tärkeää kehittää ja ylläpitää laajasti erilaisia tohtoriohjelmia, jotka on kytketty eurooppalaisen korkeakoulutusalueen tutkintojen yleiseen viitekehukseen, välttämällä liiallista säätelyä¹". On luontevaa, että Psykonet, joka ensimmäisenä käynnisti ja systematisoi lisensiaatin tutkintoon perustuvan erikoistumiskoulutuksen, on ensimmäisten joukossa myös miettimässä, mitä lisensiaatintutkinnon poistuminen merkitsee koulutusalan kehittymiselle. Mitä voisi tarkoittaa tohtoritutkinnon monimuotoisuus, jossa voidaan tutkinnon tieteellisestä tasosta tai laajuudesta tinkimättä suunnitella työelämävalmiuksien ja tutkimustyön laajuuden suhteen erilaisia vaihtoehtoja? Psykonetin kokemukset osoittavat jo nyt tämän olevan mahdollista: meillä on jo olemassa yhä lisääntyvä määrä alan tohtoreita, jotka ovat rakentaneet tohtoritutkintonsa ammatillisen erikoistumiskoulutuksen päälle ja toisaalta tohtoreita, jotka tieteellisen jatkokoulutuksen tueksi ovat hakeutuneet ammatilliseen erikoistumiseen työelämävalmiuksien vahvista-

miseksi. Tästä syystä Psykonetillä on tulevaisuudessaakin annettavaa silloin, kun yliopistot pohtivat, miten vastataan siihen, että Lontoon julkilausuma kehottaa "korkeakouluja ottamaan tohtoriohjelmat paremmin huomioon strategioissaan ja toimintalinjoissaan sekä kehittämään asianmukaisia uravaihtoehtoja ja -mahdollisuuksia tohtoriopiskelijoille ja alkuvaiheen tutkijoille¹"

Psykonetin johtajana ja Psykonetin henkilökunnan ja johtokunnan puolesta kiitän kaikkia niitä historioissa mainittuja ja mainitsemattomia kollegoita ja psykologian alan kehityksestä kiinnostuneita, jotka ovat vuosikymmenten saatossa ponnistelleet niin ajatuksissaan kuin teoissaankin Psykonet-yhteistyön kehittämisen puolesta. Ilman tuota arvokasta työtänne suomalainen psykologia ei olisi sitä, mitä se on nyt. Haluan kiittää myös historiikin kirjoittajaa toimittajaa Sari Järvestä huolellisesti ja ilmeikkäästi toteutetusta kirjoitustyöstä. Samalla toivotan kaikki lukijat tervetulleiksi mielenkiintoiselle "Psykotourille" maamme kehittyneimmän yliopistoverkoston lähihistoriaan!

Jyväskylässä 10.maaliskuuta 2008

Timo Ahonen

Psykonetin johtaja

Kehityopsykologian professori ja

Klininen neuropsykologi

Jyväskylän yliopisto

¹ Bologna prosessiin osallistuvien maiden korkeakoulutuksesta vastaavien ministerien antama Lontoon Julkilausuma 18. Toukokuuta 2007

SISÄLLYSLUETTELO

1. Verkoston synty	7
Yhteistyö hahmottuu tutkijakoulutustyöryhmäksi 1988	10
Erikoistumiskoulutuksesta tulee osa yliopistollista koulutusta	14
Suomen psykologian laitos – esitys Psykonetistä	16
2. Opetukseen virtaa verkostosta	21
Yhteinen innostus kipinä erikoistumiskoulutuksen suunnittelussa	21
Kokeiluvuosien jälkeen erikoispsykologin koulutus alkaa virallisesti 1997	31
Tutkijakoulutus nostaa tutkimuksen tasoa	35
Tutkijakoulun verkosto kasvaa ulkomaille	38
Perusopetus pakettiin	40
Klinikkaopetus tuo asiakastyön yliopistoihin	42
Virtuaaliopetuksen pioneeri	45
3. Opiskelija, psykologi, tutkija	53
Erikoispsykologin koulutus löytää paikkansa kentällä	53
Opiskelijan tarina: Koulupsykologi oivalsi työnsä uudelleen	56
Nuori, tehokas ja tieteelle omistautunut	58
4. Epävirallisesti virallinen – resurssit ja hallinto	61
Palkittu Psykonet vakiinnuttaa asemansa	61
Hallinnon harmaa valtias	64
Turku koordinaatiokaupunkina	71
Yhteistyö lähitieteiden ja muiden verkostojen kanssa	72
Verkosto etu myös kansainvälistymisessä	73
5. Epilogi	75
Tiivistelmä	79
Summary	80
Liite: Psykonetin henkilökunta ja työryhmien puheenjohtajia	81
Lähdeluettelo	83

1. VERKOSTON SYNTY

Suomen psykologian laitosten yliopistoverkoston yhteistapaamisessa availtiin iloisin mielin kuohuviinipulloja vuonna 1997. Psykonet oli juuri saanut koulutuksen laatuyksikköpalkinnon ensimmäisenä verkostona maassa ja alkoi toteuttaa yhteistyönä opetusta, josta muilla aloilla saatettiin vain haaveilla. Suunnitelmia oli hiottu vuosia. Kuuden yliopiston psykologian laitosten välistä verkostoa ei kasattu yhteen hetkessä, eikä alkutaival ollut pelkkää juhlaa ja luomisen iloa. Verkoston syntyvaiheissa on draamaattisiakin käännekohtia, joista ensimmäinen tapahtui jo kymmenen vuotta aiemmin, 1987.

Turun yliopistolla työskentelevä professori Pekka Niemi matkusti Helsinkiin mieli mustana pimeänä joulukuisena päivänä. Tilaisuus, johon hän oli Turusta menossa yhdessä Turun yliopiston psykologian laitoksen edustajien dos. Esko Keskisen, Jukka Hyönän ja amanuenssi Oili Pyysalon kanssa, ei kuulunut professorin rutiineihin. Kokouksen aiheena oli opetusministeriön selvitystyö psykologian alan rakenteellisesta kehittämisestä. Teemasta ei yleensä ollut seurannut mitään hyvää yliopistoille, sen tiesivät kaikki kokoukseen matkaajat.

— Psykologian ala oli joutunut selittämään identiteettiään moneen suuntaan, sillä se sijaitsi yhteiskunta- ja luonnontieteellisten sekä humanististen alojen välimaastossa. Maan kuusi laitosta sijaitsivat kolmessa eri tiedekunnassa, usein oltiin väärällä puolella, kun rahoja jaettiin. Psykologeja ei tahtonut ymmärtää kukaan, Oili Pyysalo muistelee.¹

Ei tahtonut nytkään. Taloudellisesti elettiin nousukautta ja tutkimusmäärärahat kasvoivat. Valtioneuvosto oli hyväksynyt helmikuussa korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelman, jossa perustutkinnon aloituspaikkoja nostettaisiin noin 2000:lla vuoteen 1992 mennessä.² Mutta suunnitelmat eivät näyttäneet koskevan psykologeja.

¹ Koordinaattori Oili Pyysalon haastattelu 10.10.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

² Korkeakoululaitoksen kehittämissuunnitelma vuosille 1987 – 1992. Korkeakoulutieto 2/1987, 4-5

Jos turkulaiset saapuivat Akava-talolle synkkänä neljän hengen ryhmänä, olivat - jos mahdollista - Tampereen yliopiston psykologian laitosta edustavan apulaisprofessori Matti Syväsen mietteet vielä mustempia. Seppo Kiiskinen opetusministeriöstä kokosi selvitystä, joka sisälsi arvioita psykologian aloituspaikkojen määrästä ja psykologian laitosten välisestä työnjaosta. Laitoksilla pelättiin, että pahimmillaan ministeriö supistaisi psykologiaa lukemaan tulevien opiskelijoiden määrän 150 – 160:stä vain 100 vuodessa. Tampereen ja Joensuun psykologian pienten laitosten olemassaolo kiikkui vaakalaudalla.³ Hämeessä psykologian laitoksella oli jo laitettu kaksi virkaa jäihin.⁴

Tamperelaisia tilanne kiukutti. Pieni laitos oli tehnyt ansiokkaasti töitä olemassaolonsa puolesta. 1970-luvulla se järjesti omin voimin projektin, jossa yhdistettiin tieteellinen tutkimus ja ammatillinen koulutus. Lisensiaatintasoinen jatko-opiskeluohjelma oli suunniteltu käytäväksi läpi kolmessa vuodessa. Opiskelijat ottivat kokeilun kiinnostuneina vastaan,

³ Suomen Psykologiliiton, Psykologisen seuran ja psykologian laitosten yhteiskokous. Muistio. Helsinki 16.12.1987. (Muistio 1987) Turun psykologian laitos. Pekka Niemen arkisto (PN); Pyysalo; Emeritusprofessori, TaY Matti Syväsen haastattelu 3.10.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa); Professori, Pekka Niemen haastattelu 25.10.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

⁴ Professori, Markku Ojasen haastattelu 18.10.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

vaikka koulutus osoittautui raskaaksi ja vaativaksi. Tiedekunta ei juuri innostunut psykologien jatkokoulutuksesta, tutkintojen hyväksyminen oli vaikeaa, eikä edes rahoitusta saatu. Kokeilu toteutettiin laitoksen omilla varoilla yleisenä lisensiaatinopintona. Yksi ohjelman läpikäyneistä oli Pirkko Nieminen.

— Ohjelma oli hirveän rankka! Se vaati täysipäiväistä opiskelua, eikä sitä olisi voinut suorittaa työn ohessa kuten nyt voi erikoispsykologin koulutuksen. Ohjelma sisälsi teoreettisia opintoja ja käytännön työskentelyä joko klinikalla tai yliopiston ulkopuolella ammatillisesti suuntautuneessa projektissa. Itse olin lastenneurolaprojektissa, jossa kehitettiin psykologien äitiys- ja lastenneurolatyötä, jota ei silloin vielä ollut olemassa. Mutta tehokas jatkokoulutus oli. Kun sen mallin kävi läpi, minulla on siitä lähtien ollut usko siihen, että erikoistumiskoulutus on hyvä juttu. Ajatus jäi ikään kuin elämään, lehtori Nieminen kertoo.

Tampereen yliopiston psykologian laitoksen kokeilu loppui 70-luvulla, sillä se jäi meneillään olleen tutkintouudistuksen jalkoihin. Lisensiaatin tutkinnon saattoi yhä suorittaa, mutta systemaattinen koulutus päättyi. Laitoksen johtajan Matti Syväsen mieleen jäi, että jatkokoulutus oli liian hankala yhden laitoksen järjestettäväksi. Oppi oli, että tarvitaan muita.⁵

Opiskelijamäärien vähentämishuoli sai myös PsL Jarl Wahlströmin Jyväskylästä suuntaamaan kohti Helsinkiä joulukuussa 1987. Kaksi vuotta psykologian laitoksella työskennellyt entinen kenttäpsykologi ihmetteli leikkausten syytä. Jyväskylässä jatkokoulutus oli käytännönläheistä, eikä psykologien koulutustarve ollut Wahlströmin mielestä vähene-

mässä minnekään.⁶ Kaupungissa oli käynnissä useita erityistason koulutuksia: psykodynaaminen psykoterapiakoulutus, perhe- ja oppimisterapian koulutuksia. Jyväskylässä psykologian koulutusalan tutkintosääntö oli sisältänyt jo 1980-luvun alusta maininnan, että psykologian lisensiaatin tutkinto voidaan suunnitella myös ammatillista kelpoisuutta lisääväksi tutkinnoksi⁷.

Wahlström oli kokouksen paitsi pohjoisin myös itäisin osanottaja. Joensuusta ei tullut ketään⁸. Joensuun psykologian laitokselta valmistui psykologeja pääasiassa Itä-Suomen tarpeisiin, etenkin julkiselle sektorille. Koska tällä saralla työpaikkojen määrä ei ollut enää kasvamassa, Joensuussa pohdittiin suuntautumista organisaatiokehittelyyn, konsultointiin, yhteisömuutoksiin ym. jälkiteollisen yhteiskunnan palvelutehtäviin. Laitoksen tutkimuslinja ei edustanut psykologian valtavirtaa, korkeellista tutkimusta, eikä sitä katsottu Joensuussa olevan helppoa saada mukaan kansainvälisiin julkaisuihin.⁹

Akava-talon tapaamisen kutsui koolle Suomen Psykologiliiton hallituksen puheenjohtaja, dosentti Salli Saari. Tulevaa kriisipsykologiaa odotti painajaismainen kokous. Ei riittänyt, että Suomen Psykologiliitto ja psykologian laitokset olivat eri linjoilla opiskelijamäärien suhteen: erimielisyydet repivät myös liittoa sisältä. Huhuttiin, että opetusministeriö oli aloittanut selvityksen teon supistuksista liiton

⁵ Syvänen; Lehtori Pirkko Niemisen haastattelu 18.10.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

⁶ Professori Jarl Wahlströmin haastattelu 30.11.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

⁷ Jyväskylän yliopisto, Psykologian laitos: Lausunto Suomen Psykologiliitto ry:n psykologien erikoistumiskoulutusta koskevasta muistiosta. 22.8.1991. PN

⁸ Yhteistyökokouksen muistio 1987

⁹ Tiitinen, Hannu – Hämäläinen, Heikki: Psykologian perus- ja jatkokoulutus Suomessa. Suomen Psykologisen Seuran julkaisuja n:o 6. Yliopistopaino. Helsinki 1992, 111

aloitteesta.¹⁰ Enemmistö ammattikunnan edustajista oli huolissaan psykologien työllisyydestä, sillä yliopistoilta pelättiin valmistuvan liikaa psykologeja. Toiset taas näkivät yhtenä vaihtoehtona, että jatko- ja täydennyskoulutuksen avulla osa psykologeista löytäisi töitä uusilta sovellusaloilta. Liitto oli pohtinut koko 1980-luvun erikoistumiskoulutusta, ja tehtävää hoiti erikoistumiskoulutuksen koordinaatioryhmä, jossa olivat edustettuina psykologian laitokset.¹¹ Liiton koulutuspoliittiseen ohjelmaan oli kirjattu 11.4.1981 tavoite kaksiportaisesta psykologien koulutuksesta. Peruskoulutuksen jälkeen tulisi olla mahdollisuus erikoispsykologikoulutuksen suorittamiseen, joka olisi yliopistollista jatkokoulutusta, ja joka tähtäisi tieteellis-ammattilliseen jatkotutkintoon.¹² Lisensiaatin tutkinnon kytkemisestä erikoistumisopintoihin ei ohjelmassa puhuttu suoraan.

Sen sijaan Suomen neuropsykologinen yhdistys oli jo ehtinyt suunnitelmia pidemmälle. Se oli organisoinut jo 1983 lähtien neuropsykologeille oman nelivuotisen klinisen neuropsykologian erikoistumiskoulutusohjelman yhdessä Helsingin yliopiston lääketieteellisen ja filosofisen tiedekunnan sekä Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan ja Lahden täydennyskoulutuskeskuksen kanssa. (kts. s. 25).¹³

¹⁰ Niemi, 2007; Pyysalo, 2007

¹¹ Kriisipsykologi Salli Saaren haastattelu 31.10.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa); Yhteistyökokouksen muistio 1987

¹² Koulutuspoliittinen ohjelma: Psykologien koulutus kaksiportaisiksi. Psykologiuutiset 5/1981, 18-28

¹³ Klinisen neuropsykologian jatko/täydennyskoulutus v. 1983 – 1986. Selvitys koulutuskokonaisuudesta. Moniste. Jyväskylän psykologian laitoksen arkisto; Suomen neuropsykologisen yhdistyksen entisen varapj. Ritva Laaksosen haastattelu 21.2.2008 (muistiinpanot tekijän hallussa); Jatkokoulutuksen kehittämisprojektin 1985 - 88 loppuraportti. Turun yliopiston psykologian laitoksen arkisto PN. 6

Monialainen jatkokoulutus oli Saarelle suuri unelma.¹⁴ Se edellytti myös yhteistyötä yliopistojen välillä, minkä puolesta psykologi oli tottunut puhumaan. Runebergin päivänä vuonna 1972 Suomen psykologian opiskelijoiden liiton (SPOL) puheenjohtajana Saari ja joukko opiskelijoita, mm. Jarkko Hautamäki ja Pentti Leiman (myöh. Mikael Leiman), olivat kutsuneet psykologian laitoksen edustajia kokoukseen keskustelemaan yhteistyön lisäämisestä. Laitokset ottivat kohteliaina kutsun vastaan.

— Kokous ei oikeastaan johtanut mihinkään, mutta ainakin minut se vakuutti, että jotain täytyy yhteistyön lisäämiseksi tehdä, Helsingin yliopiston psykologian opiskelijoiden, Kompleksin entinen edustaja ja Suomen psykologisen seuran myöhempi puheenjohtaja Hautamäki arvioi.¹⁵

Viisitoista vuotta myöhemmin Saari seisoi jälleen kokoonkutsujana odottamassa laitosten edustajia. Kello kymmeneltä kaikki olivat paikalla. Kokous alkoi. Kiiskinen kertoi kehittämisselvityksen taustoista ja Saari Suomen Psykologiliiton näkemyksistä psykologeja uhkaavasta työttömyydestä, mikäli psykologit eivät pysty hakeutumaan laajemmin varsinaisten psykologien virkojen ulkopuolelle uusille aloille. Opetusministeriötä edustava Anneli Mäkinen oli eri mieltä. Hänestä psykologien ylitarjontaa tulisi jossain määrin ollakin. Helsingin yliopiston soveltavan ja yleisen psykologian osastoja edustanut Liisa Keltikangas-Järvinen väitti liiton esittämiä lukuja psykologeja uhkaavasta työttömyydestä epärealistisiksi. Yhteiskunnassa olevat työtehtävät tulisivat muuttumaan, Keltikangas-Järvinen ja Syvänen vakuuttivat psykologien löytävän töitä uusilta aloilta.

Wahlström jalosti ajatusta edelleen.

¹⁴ Saari, 2007

¹⁵ Professori Jarkko Hautamäen haastattelu 14.11.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

— Vastavalmistuneiden psykologien on vaikea ha-
keutua uusille aloille. Sen sijaan pidempään työ-
elämässä olleet pystyvät sijoittumaan helpommin
varsinaisten psykologien virkojen ulkopuolelle.
Tässä mielessä jatko- ja täydennyskoulutuksen
järjestäminen on erittäin tärkeää.

Jyväskyläläisen kommentille Saari ei voinut mie-
lessään muuta kuin nyökätä. Ääneen hän totesi
myös Suomen Psykologiliiton ajavan voimakkaasti
etenkin erikoistumiskoulutuksen toteutusta. Äkkiä
eripurainen kokousväki löysi aiheen, josta kaikki
olivat yhtä mieltä. Täydennyskoulutuksen suuri ky-
syntä asetti haasteita liitolle ja laitoksille. Joukko
istui pöydän ääressä neljä tuntia ja totesi pitkän
keskustelun päätteeksi yksissä tuumin, että laitok-
set tarvitsevat lisäresursseja niin jatko- kuin täy-
dennyskoulutukseenkin.

Kokous päättyi laitosten kannalta onnellisesti. Liit-
toutumalla yhteen oli saatu jotain konkreettista
aikaan: laitokset olivat yhdessä Suomen psyko-
logisen seuran kanssa torjuneet supistamisuhan.
Syntyi sidos psykologian laitosten ja liiton välille,
mutta myös yhteys laitosten kesken vahvistui.
Vuoden 1987 jälkeen eivät yliopistot ja liitto otta-
neet dramaattisesti yhteen opiskelijoiden sisään-
pääsyn, tai juuri muidenkaan asioiden suhteen.
Lopuksi kokousmuistiota kirjoittanut Riitta Autio-
saari (myöh. Elf) napautti kirjoituskoneellaan pa-
perille vaativan lauseen: erikoistumiskoulutuksen
suhteen ovat ratkaisut tehtävä pian.¹⁶

Yhteistyö hahmottuu tutkijakoulutustyö- ryhmäksi 1988

Psykologian laitoksia kannusti vahvasti yhteen
myös valtakunnan tason korkeakoulupolitiikka.
Pinnalla olivat tutkijakoulutus ja kansainvälisyys,
joihin hallitus oli myös valmis sijoittamaan. Opetus-

¹⁶ Yhteistyökokouksen muistio 1987; Pyysalo, 2007;
Wahlström, 2007; Niemi, 2007

ministeriö asetti 21.8.1987 toimikunnan valmiste-
lemaan ja koordinoimaan tutkijakoulutusta. Pisim-
mällä yhteistyön suhteen oli edennyt tietotekniikan
tohtorikoulutusohjelma.¹⁷ Valtioneuvoston päätös
1986 edellytti tieteenalakohtaisten tutkijankoulu-
tusohjelmien valmistelua, suunnittelua ja toteutus-
ta yhteistyönä. Toisaalta kyse oli suosituksesta, ei
pakosta. Tutkijankoulutusohjelmien piti olla toimin-
nassa viimeistään 1991.¹⁸

Psykologian alalla jatkokoulutuksen yhteistyömah-
dollisuuksia oli pohdittu pitkään, pääasiassa psy-
kologian professorien kokouksissa. Jo 1967 Jyväskylän
yliopistolla järjestettiin neuvottelutilaisuus,
koska yliopistoissa ja kentällä oltiin huolestuneita
psykologien ammattitaidoista. Teema kiinnosti,
sillä paikalle saapuivat kaikki maan psykologian
professorit sekä kolme Suomen Psykologiliiton
edustajaa keskustelemaan opetuksen tavoitteis-
ta. Ongelmat koettiin yhteisiksi ja tapaamisessa
esitettiin, että psykologian alalle perustettaisiin jat-
kuvasti toimiva elin, jonka tehtäviin kuuluisi mm.
eri yliopistoissa annettavan psykologian opetuk-
sen spesiaalistumismahdollisuuksien tutkiminen
ja klinikkaopetuksen kehittäminen.¹⁹ 1970-luvulla
Johan von Wright, Martti Takala ja Tapio Nummen-
maa järjestivät Jyväskylän, Tampereen ja Turun
psykologian laitosten yhteistyönä muutamia yhtei-
siä seminaareja.

— Ne olivat yhteisiä, tilapäisiä tutkimuskokouksia.
Ei se vielä ollut järjestelmällistä yhteistyötä, Wright
toteaa.²⁰

¹⁷ Linna, Markku: Korkeakoulujen opetusyhteistyö.
Korkeakoulutieto 1/1988, 27-29.

¹⁸ Tutkijankoulutustoimikunta: Tutkijankoulutustoimikun-
nan loppumietintö. Opetusministeriön komiteamietintö
1989:55. Valtion painatuskeskus. Helsinki 1990.

¹⁹ Lea Pitkänen: Psykologian opetus. Psykologia, toinen
vuosikerta, n:o 1, 1967. Suomen psykologian seuran
julkaisu, 26-30

²⁰ Haastattelu emeritusprofessori John von Wright
18.2.2008 (muistiinpanot tekijän hallussa)

Korkeakouluneuvoston kasvatus- ja psykologian alan jaosto tarjosi osaltaan yhden foorumin, jossa psykologian laitosten edustajat tapasivat toisiaan. Prof. Hannu Perho, Joensuun yliopiston psykologian laitokselta toimi jaoston puheenjohtajana 1984–1986 ja hänen lisäkseen kokouspöydän ympärillä istuivat psykologiaa edustamassa mm. Klaus Helkama, Pirkko Niemelä, Lea Pulkkinen ja Matti Syvänen. Yhteistyö oli hyvää ja jaoston tehtävänä oli seurata psykologian koulutusalan haasteita ja positiivisia kehityssuuntia kaikilla koulutustasoilla sekä antaa tarpeen vaatiessa lausuntoja.²¹

Jatkokoulutus kiinnosti myös Suomen psykologista seuraa. Seuran julkaisemassa raportissa Suomen psykologisen tutkimuksen tilasta 1980-luvulla peräänkuulutettiin psykologian laitosten välistä systemaattista yhteistyötä tieteellisessä jatkokoulutuksessa. Laitosten suositeltiin ottavan vastuuta myös psykologien ammatillisen erikoistumiskoulutuksen laadusta ja sisällöstä. Seura lisäsi oman toimintansa kautta yliopistojen välistä vuorovaikutusta psykologian alalla ja sen julkaisema Psykologia-lehti toimi tiedotuskanavana. Koska laitokset olivat kooltaan pieniä, jatkokoulutuksen katsottiin edellyttävän yhteistoimintaa erikoistumisaloittain ainakin kahden laitoksen välillä sekä työnjakoa koulutusyksiköiden kesken. Tutkimustulosten julkaisemisessa tavoitteeksi toivottiin otettavan pienilevikkisten kotimaisten julkaisujen sijaan kansainväliset julkaisut.²² Tavoitteen saavuttamiseksi

²¹ Haastattelu professori Hannu Perho 12.11.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa); Katsaus kasvatus- ja psykologian alan opetukseen ja tutkimukseen vv. 1987 – 89. Korkeakouluneuvoston kasvatus- ja psykologian alan jaosto. Opetusministeriö. Korkeakouluneuvoston julkaisuja 2/1990

²² Suomen psykologisen tutkimuksen kehitys, nykytila ja kehitysnäkömät 1980-luvulla. Suomen psykologisen seuran julkaisuja. Helsinki 1985. Yliopistopaino. 70-71, 76

seura mm. organisoii nuorille tutkijoille kursseja, joissa käsiteltiin kansainvälistä julkaisemista. Se vihjasi, että yliopistojen olisi hyvä perustaa yhteistyötä vauhdittamaan jokin yhteistyöelin.²³

Seura kutsui koolle psykologian professorit ja liiton edustajat keskustelemaan jatkokoulutuksesta tammikuussa 1988. Prof. Martti Takala Jyväskylän yliopistosta ehdotti koottavaksi yhteistä jatkokoulutusopasta, joka kannustaisi lisäämään liikkuvuutta yliopistojen välillä. Puhuttiin jatkokoulutettavien mahdollisuudesta saada ohjausta naapuriyliopistosta. Leena Norros, joka edusti Suomen psykologista seuraa, uskoi oppaan olevan väline laitosten välisen yhteistyön lisäämiseksi. Lauri Tarkkonen puhui elektronisesta postista, jota voisi käyttää yhteydenpidossa laitosten välillä. Apulaisprof. Pirkko Niemelä Turun yliopistosta otti jälleen puheeksi ajatuksen laitosten välisen yhteistyöelimen perustamista, joka koordinoisi jatkokoulutusohjelmia. Vasta nyt aika alkoi olla kypsä teoille. Psykologian laitosten yhteistyökokous kokoontui 17.3. Turkuun, jossa sovittiin konkreettisesti jatkotoimenpiteistä ja säännöllisistä tapaamisista.²⁴

Konkreettisista teoista vastasi Suomen psykologien seura. Helsingistä nousivat junaan seuran pj. Heikki Hämäläinen, Martin Backman ja Matti Vartiainen. Matkansa miehet nimesivät Psykotouriksi. Heidän tavoitteenaan oli kerätä psykologian laitoksilta tietoja jatkokoulutuksesta, kuten psykologian yhteistyökokouksessa oli sovittu. Vieraat otettiin

²³ Niemi, Pekka: Evaluation of psychological research: the Finnish experience. International Journal of Psychology 22. 1987. 387-392.

²⁴ Psykologian professorien kokous yliopistollisesta jatkokoulutuksesta. Muistio. Helsingin yliopisto 15.1.1988 (PN); Psykologian laitosten yhteistyökokous. Muistio. Turun yliopisto 17.3.1988 (PN)

vastaan ystävällisesti joskin hivenen hämmästyneesti. Monet kuitenkin olivat innostuneina kehittämässä jatkokoulutusta. Turun yliopistossa oli juuri saatu päätökseen opetusministeriön rahoittama kolmevuotinen jatkokoulutuksen kehittämisprojekti, joka tähtäsi tieteellis-ammattilliseen lisensiaatintutkintoon, johon yhdistyi erikoistumiskoulutus. Esko Keskinen vetämässä hankkeessa pyrittiin nostamaan ammattikunnan arvostusta ja varmistamaan jatkokoulutuksen tieteellisyys. Koska Turussa koettiin, että lisensiaatin tutkinnon sisällöllinen kehittäminen vaati yliopistojen yhteistyötä, se järjesti muutamia yhteiskokouksia, joihin kutsuttiin myös Suomen psykologiliiton edustaja. Haasteena projektin vetäjät näkivät mm., että lisensiaatintutkimuksen teko kesti työn ohella tehtynä kauan.²⁵ Psykotourilla seuran edustajat saivat todeta, että alan täydennys- ja erikoistumiskoulutus oli sekavassa tilassa. Eikä ihme, sillä koko täydennyskoulutus oli vielä suhteellisen uusi ilmiö suomalaisessa yhteiskunnassa. Osa psykologian laitoksista oli jo reagoinut koulutustarpeeseen ja palkannut yhdessä täydennyskoulutuskeskusten kanssa opettajia psykologien kasvaneisiin koulutustarpeisiin. Saapuessaan takaisin Helsinkiin Backman, Hämäläinen ja Vartiainen olivat entistä vakuuttuneempia alan yhteistyön tarpeellisuudesta. Laitosten resurssit olivat liian rajalliset laajapohjaisen koulutuksen turvaamiseksi. Lisäksi jokaisella psykologian laitoksella oli oma, muista poikkeava profiilinsa sekä omat vaikutuksensa opetukseen, jota suomalaiset psykologian opiskelijat voisivat käyttää kokonaisuutena paremmin hyödyksi. Opiskelijoiden liikkumisvapautta voitaisiin lisätä jo peruskoulutuksessa. Laitosten määrän vähentämistä tai niiden yhdistämistä eivät matkan tehneet nähneet järkevänä.²⁶

²⁵ Jatkokoulutuksen kehittämisprojektin 1985-88 loppuraportti, 1-2

²⁶ Hämäläinen, Heikki – Vartiainen, Matti – Backman, Martin: Psykotour näkemyksiä psykologian laitosten

Vuonna 1989 Suomen psykologinen seura sai julkaistavakseen oppaan Psykologian perus- ja jatkokoulutuksesta Suomessa. Opas päätettiin pitää ajan tasalla, ja uudet tiedot kerättiin julkaistavaksi 1992. Samalla sisältö siirrettiin sähköiseen muotoon Helsingin yliopiston laskentakeskuksen tietokoneelle, InternetGopheriin. Opasta pääsi lukemaan kirjoittamalla tunnuksiksi PsykoNet. Hannu Tiitisen keksimää nimeä alettiin myöhemmin käyttää kuvaamaan koko verkostoa.²⁷

— Helsingiläiset olivat aikaansa edellä. En muista uskalsinko ikinä avata sähköistä opasta. Ei se vielä oikein toiminut, mutta ainakin sellainen tehtiin, Pyysalo sanoo.²⁸

Jatkokoulutusopas auttoi kuitenkin sisällöllisesti tutkijakoulutustyöryhmää kehittämään tutkijakoulutusta, sillä se kokosi opetustarjonnan yksien kansien väliin. Tekijät toivoivat sen toimivan kimmokkeena, joka lisäisi opiskelijoiden liikkuvuutta yliopistojen välillä. Samalla keskusteltiin tutkimustyön ohjaajien vaihdosta, jonka vilkastuminen nähtiin myös tarpeelliseksi.²⁹

Psykologian laitosten yhteistyökokous muutti toimintansa virallisemmaksi ja alkoi kutsua itseään Psykologian tutkijakoulutustyöryhmäksi 9.9.1988 Turussa. Osallistujia kokouksessa oli turkulaisten lisäksi vain Tampereelta ja Helsingistä. Sihteeri tutkimuksesta ja opetuksesta. *Psykologia* 25 (1990), 65-70.

²⁷ Vartiainen, Matti - Hämäläinen, Heikki - Backman Martin: Psykotour. *Psykologia* 1988 n:o 6. Suomen psykologisen seuran julkaisu; Tiitinen 1992; Niemi, Pekka: Psykologian jatkokoulutusta Suomen yliopistossa? *Psykologia*. 1988, vol. 23. 410-411; Professori, Heikki Hämäläisen haastattelu 9.10.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa); Professori, Kimmo Alhon haastattelu 10.12.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

²⁸ Pyysalo, 2007

²⁹ Katsaus kasvat- ja psykologian alan opetukseen ja tutkimukseen vv. 1987 – 1989, 9.

Irma Laiho sai kirjata uuden ryhmän puheenjohtajaksi Pekka Niemen. Seuraavan vuoden tammi-kuussa Tampereelle kokoontui laajempi joukko, joka edusti kaikkia kuutta yliopistoa: Pekka Niemi ÅA, Jari Nurmi, HY, Matti Syvänen, Tay, Markku Ojanen, TaY, Juha-Pekka Wikman, Tay, Jarl Wahlström, JY, Pentti Sinisalo, JoY, Esko Keskinen, TY, Anneli Salo-Vainio, HY sekä Suomen psykologista seuraa edustanut Heikki Hämäläinen. Sihteerinä puheenjohtajan pyynnöstä aloitti Oili Pyysalo.³⁰

Psykologialla oli tieteenalana oma tutkintoasetus mutta opetusministeriön korkeakouluneuvostossa se muodosti yhteisen jaoksen kasvatustieteiden kanssa. Käytännössä psykologit tuppasivat jäämään byrokratian monihaaraisilla käytävillä unohduksiin, tiedonkulku oli satunnaista ja huhuja liikkui³¹. Kun kansleri Olli Lehdon tutkijakoulutustoimikunta järjesti 29.-30.8.1988 seminaarin korkeakoulujen yhteistyöstä, ei kukaan huomannut lähettää kutsua psykologeille. Kasvatustieteilijöitä paikalla oli kymmenkunta.³²

Psykologian laitoksilla pyrittiin kuitenkin aktiivisesti seuraamaan uusia korkeakoulupoliittisia virtauksia. Tammikuussa 1990 Lehdon tutkijakoulutustoimikunnan julkaisemat suositukset luettiin tarkkaan. Ja saatiinkin lukea hyvillä mielin.

— Lehdon mietinnössä psykologia mainittiin erikseen yhtenä tieteenalana, jolla tutkijakoulutusta kannatti kehittää. Jo se oli meille suuri voitto. Psykologian jatkokoulutustyöryhmässä koettiin, että yhteisillä kannanotoilla alkoi olla merkitystä, Niemi toteaa.³³

³⁰ Psykologian laitosten yhteistyökokous Turun yliopiston psykologian laitoksessa 9.9.1988 (PN); Psykologian laitosten tutkijakoulutustyöryhmän kokous. Pöytäkirja. Tampere 13.1.1989 (PN).

³¹ Ojanen, 2007

³² Niemi, 1988; Tutkijakoulutustoimikunnan seminaari-ohjelma 1988 (PN)

³³ Niemi, 2007; Niemi, 1988

Tutkijakoulutustoimikunta toivoi tulevien tohtorien valmistuvan aiempaa nopeammin, neljässä vuodessa. Korkeakoulujen välisiä, valtakunnallisia tutkijakursseja tarvittiin lisää. Lisäksi tutkijakoulutus piti suunnitella suoraan tohtorin tutkintoon johtavaksi, eikä erillistä lisensiaatintutkintoa pidetty enää tarpeellisena. Vapaaksi jätetty tutkinto kiinnosti erikoispsykologinkoulutusta suunnittelevia. Suomen Psykologiliitossa alkoi vahvistua näkemys, että erikoispsykologiksi valmistuva ei lisensiaatintutkinnon lisäksi tarvitsisi muuta pätevöitymistä. Lehdon tutkijakoulutustoimikunta antoi tavallaan siunauksensa myös erikoistumiskoulutuksen kehittämiseksi todetessaan: "kentällä työskentelevien psykologien mahdollisuudet jatkokoulutukseen ovat kuitenkin vähäiset, vaikka kiinnostusta näyttää selvitysten perusteella olevan. Erityisesti heidän kannaltaan olisi mielekästä yhdistää tieteellinen jatkokoulutus alan ammatilliseen jatkokoulutukseen."³⁴

Uutta intoa saanut psykologian tutkijakoulutustyöryhmä alkoi kokoontua säännöllisesti 4-5 kertaa vuodessa. Se loi pohjan "graduate schoolille", organisaatiolle, jonka tärkeimmiksi tavoitteiksi nousivat yhteiset ohjelmat ja kurssit sekä väitöskirjan tekijöiden mahdollisuudet ohjauksen saamiseen toisessa laitoksessa. Tutkijakoulutustyöryhmä suunnitteli pohjan metodikoulutukselle ja pohti rahoitusmahdollisuuksia. Psykologia oli yksi ensimmäisistä aloista Suomessa, joka lähti luomaan tutkijakoulutusta. 1990 opetusministeriön suunnittelija Mirja Arajärvi laski, että maassa oli 30 tutkijankoulutusohjelmaa ja valmisteilla parisenkymmentä³⁵. Työryhmä kokosi tiedot psykologian alan tutkimusprojekteista, loi kriteerit uusille projekteille

³⁴ Tutkijakoulutustoimikunnan loppumietintö, 7, 37-38;

Tutkijakoulutustyöryhmän jatkomääräraha-anomus 1991-1993 (PN); Pyysalo, 2007

³⁵ Arajärvi, Mirja: Tutkijakoulutuksen tilanne 1990-luvun alkaessa. Korkeakoulutieto 1990/2, 7

ja valittaville jatko-opiskelijoille. Jo vuonna 1990 se kutsui itseään yhteistyöverkoksi hakemuksessaan Suomen Akatemialle.³⁶

Kun rahaa tuli, kurssit lähtivät käyntiin. Ensimmäisiä liikkeelle lähteneitä olivat liikennetutkijat, jotka oikeastaan olivat jo lähtöviivalla ennen tutkijakoulutustyöryhmää. Suomen Akatemia rahoitti hankkeen, jossa opetusvelvollisuuksia yhdistämällä Helsingin, Tampereen ja Turun yliopistot sekä Tampereen teknillinen korkeakoulu järjesti tutkijakoulutettaville seminaareja³⁷. Akatemian varoin Helsingissä järjestettiin tutkijakoulutettaville 1990 myös kolmipäiväinen kurssi monimuuttujamenetelmistä. Kansainväliseen tieteelliseen kommunikointiin tutustuttiin seuraavana vuonna Turussa ja vajaan kahden kuukauden kuluttua oli Jyväskylän yliopiston vuoro kouluttaa tutkijoita haastatteluun kvalitatiivisena tutkimusmenetelmänä. Ensimmäiset kokemukset yhteisistä kursseista olivat hyviä. Koska laitokset joutuivat kilpailemaan kursseista, laatu pyrittiin nostamaan mahdollisimman korkealle. Tutkijakoulutettavat yllättivät tutkijakoulutustyöryhmän antaessaan hyvää palautetta mahdollisuudesta tavata yhteisten kurssien myötä muita saman aihealueen tutkijoita ja tutkijakoulutettavia.³⁸

Opetusministeriö ei pakottanut tutkijankoulutusohjelmia yhtenäiseen malliin, vaan antoi eri alojen valmistella ohjelmia omista lähtökohdistaan. Toiset alat pystyttivät laajoja sateenvarjoja, joiden suojiin mahtui eri tieteenaloja, toiset – kuten kansantaloustiede – viihtyivät yksinään. Psykologian tutki-

jakoulutustyöryhmä keskittyi psykologiaan. Sen yhteydet lähitieteisiin olivat luonnostaan vahvat, ja tärkeimmäksi nähtiin hajallaan olevien voimavarojen käyttäminen yhdessä.

Erikoistumiskoulutuksesta tulee osa yliopistollista koulutusta

Keväällä 1990 tutkijakoulutustyöryhmän kokous päätettiin pitää Seilin saarella. Työryhmä kutsuvieraineen nousi laivaan Nauvosta. Laiva oli lastattuna Suomen Akatemian tuoreella päätöksellä, jossa myönnettiin lukuvuodeksi 1990 - 1991 valtakunnallisen tutkijakoulutusohjelman järjestämiseen 80.500 markkaa. Alukseen astui myös Suomen Psykologiliitosta Salli Saari, joka sinnikkäästi ajoi edelleen kysymystä psykologien erikoistumiskoulutuksesta. Nyt liitto tarvitsi yliopistojen apua. Psykologi Anita Keskinen viimeisteli erikoistumiskoulutuksen suunnitteluryhmän raporttia. Liiton asettama työryhmä oli huolissaan jatkokoulutuksen tieteellisestä tasosta. Yli puolet psykologeista oli 30-40-vuotiaita, työssään hyvän kokemuksen hankkineita. Psykologia levisi voimakkaasti uusille aloille, psykologin ammatti eriytyi ja työtehtävät muuttuivat. Täydennyskoulutuksen tarjonta ja kysyntä oli runsasta, mutta koulutus hajanaista, kestoaltaan ja tasoltaan vaihtelevaa. Toisilla aloilla, psykoterapiassa, neuropsykologiassa ja ehkäisevässä mielenterveystyössä, oli pitkiä ja erikoistavia täydennyskoulutuksia, mutta virallista erikoispsykologin pätevyyttä ei saanut mistään.³⁹

³⁹ Suomen neuropsykologinen yhdistys myönsi pätevyyden klinisen neuropsykologian jatko- ja täydennyskoulutusohjelman läpikäyneille. Keskinen, Anita. Psykologien erikoistumiskoulutus. Psykologiliiton asettaman erikoistumiskoulutuksen suunnitteluryhmän raportti. Suomen psykologiliiton julkaisuja. Helsinki 1991, 9-11; Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä. Pöytäkirja. Seili 21.-22.5.1990

³⁶ Tutkijakoulutustyöryhmän pöytäkirjat 28.2.1989; 4.3.1991; Psykologian laitosten yhteistyökokous 17.3.1988; Tutkijakoulutustyöryhmän hakemus Suomen Akatemialle 2.2.1990. Turku (PN)

³⁷ Tutkijakoulutustyöryhmän pöytäkirjat 28.2.1989; 14.10.1989; 4.3.1991 (PN)

³⁸ Jatkomääräraha-anomus 1991-1993

Psykoterapian puolelta oli myös paineita. Psykoterapiakoulutustoimikunta ehdotti mietinnössään 1989, että alan koulutus järjestettäisiin pääasiassa yliopistojen täydennyskoulutuksena.⁴⁰ Saari vastusti psykoterapeutteja, jotka vaativat yksinoikeutta oman alansa erikoistumiskoulutukseen, mikä olisi saattanut lisätä terapeuttien palkkaa.

— Halusin, että kaikki alat määritellään samalla. Se varmasti harmitti psykoterapeutteja, mutta olin nähnyt Norjassa mihin yksialaisuus johtaa. Siellä psykologiliitto organisoï kliinisen psykologian erikoistumisen, ja se edusti 90 prosenttia psykologiasta. Se on vinoutunutta kehitystä, Saari toteaa.⁴¹ Samaan aikaan Ruotsin psykologiliitto pohti kotimaassaan kysymystä erikoistumiskoulutuksesta. Ja pohtikin perusteellisesti, sillä asiaa oli valmisteltu kymmenkunta vuotta ja kahden vuoden välein valmistelu aloitettiin alusta. Liitto ei päässyt yksimielisyyteen erikoistumisaloista. Se ei osannut päättää, aloittaako täydennyskoulutuksen järjestämisen ensin ja vasta sitten pyrkiä saamaan yliopistot mukaan vai toisin päin. Ruotsalaiset pohtivat, että olisi hyvä saada työnantajat noteeraamaan erikoistumisjärjestelmä jo ennen sen käynnistämistä. Vai pitäisikö sittenkin toteuttaa koulutusohjelma ensin ja antaa näyttö sisällöstä? ⁴² Suomessa liitto pääsi ratkaisuun naapuriaan nopeammin. Se osasi hyödyntää ruotsalaisten selvityksiä, ja suunnittelu-työryhmä sovelsi ne raporttiinsa. Vapaamuotoisen erikoistumisalueen sijasta liitto alkoi kallistua laajojen erikoistumissektorien puoleen, sillä psykologian ala oli dynaaminen. Liitto ei halunnut rajoittaa kehitystä.

Seilin saarella Anita Keskinen esitteli liiton aja-

⁴⁰ Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1989:44. Opetusministeriö. Valtion painatuskeskus 1989.

⁴¹ Saari, 2007

⁴² Saari, Salli: Ruotsalaiset kollegat pitivät edustajakokousta: Lama koettelee myös Ruotsin psykologeja. Psykologiuutiset

tukset yliopistoille ja Suomen psykologiselle seuralle. Neljäntoista hengen joukko kuunteli projektisihteeriä tarkkaan. Laitosten edustajien piti valita tulevatko he mukaan, vai keskittyvätkö tutkijakoulutukseen. Erikoistumiskoulutus toteutettaisiin joka tapauksessa jollakin keinoin. ⁴³

— Ei yliopistoja ollut vaikea saada mukaan. Ne olivat kypsiä ja halukkaita kehittämään erikoistumiskoulutusta. Siinä tilaisuudessa luotiin systeemi erikoistumiselle. Siitä tuli yliopistollista koulutusta, johon kuului lisensiaatintutkinto, Saari kertoo. ⁴⁴ Tutkijakoulutustyöryhmä kutsui Saaren, Keskinen ja Niemisen Suomen Psykologiliitosta jäsenikseen suunnittelemaan jatkoa. Yliopistot ottivat vetovastuun erikoispsykologikoulutuksen suunnittelusta.

Seilissä mukana oli myös Helsingin yliopiston yleisen psykologian laitokselta Risto Näätänen. Professorin johtama tutkimusryhmä oli juuri tehnyt kansainvälisen läpimurron. Näätänen oli yksi maailman siteeratuimpia psykologian tutkijoita ja Helsingin psykologian laitoksella oli panostettu kansainväliseen julkaisemiseen. 1990-luvun alussa suomalaisen psykologisen tutkimuksen Social Science Citation –julkaisun viitteistä 85-90 % osui yhdeksän tutkijan osalle, jotka edustivat kolmea laitosta. Kansainvälinen suomalainen huippu oli ohut. Näätästä harmitti, että psykologian ala oli Suomessa pieni ja hajallaan, mutta positiivista oli, että Suomen Akatemiassa nähtiin suurempien tutkimusryhmien aikaansaaminen tavoiteltavaksi asiaksi.

— Risto puhui Seilissä tutkimuksen teosta. Muistan, kuinka hän nojasi takkaan ja kertoi sydäneverellään tutkijan urasta. Kaikki olivat yhteistyön suhteen tosissaan. Elettiin aallon harjalla, yhteiskunnan kehitys oli hyvällä mallilla, Niemi kertoo. ⁴⁵

⁴³ Nieminen, 2007; Tutkijakoulutustyöryhmä 1990 Seili.

⁴⁴ Saari, 2007; Nieminen, 2007; Niemi, 2007

⁴⁵ Niemi, 2007; Tutkijakoulutustyöryhmän pöytäkirja 4.3.1991; Pyysalo, Oili. Muistio 1994

Psykologit lähtivät Seilistä takaisin mantereelle saunomisen ja onnistuneen kokouksen jälkeen tyytyväisin mielin. Kaukana taivaanrannassa kajastivat kuitenkin myrskyn merkit. Meren toisella laidalla Neuvostoliitto repeili liitoksissaan, Suomen idänkauppa oli joutumassa kriisiin ja kasinotalous puhkeamassa. Lama 1990–1993 kosketti muun yhteiskunnan ohella myös yliopistoja. Psykologian laitoksia uhkasi parin vuoden jälkeen kriisi, joka testasi Seilin takkatulen ääressä voimaa saaneen yhteishengen kestävyiden.

Suomen psykologian laitos – esitys Psykonetistä

Suomen talouden lama oli tuotannon ja työllisyyden osalta vakavampi kuin missään teollisuusvaltiossa sitten toisen maailmansodan. Julkishallinto ja korkeakoulut joutuivat osaltaan karsimaan menojaan. Opetusministeriö käynnisti vuonna 1991 yliopistojen rakenteellisen kehittämistyön, jonka seurauksena valtioneuvosto vahvisti toimenpideohjelman vuosiksi 1993-1996 osana koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmaa. Ohjelmaan sisältyi kaikkia koulutusaloja koskevia tehostamistoimenpiteitä. Psykologian osalta todettiin, että yhteistyön ja työnjaon uudelleenjärjestelytarpeet arvioidaan. Maaliskuussa 1993 opetusministeriö lähetti yliopistoille selvitettäväksi, miten psykologian ala hoitaisi omalta osaltaan rakenteellisen kehittämisen. Korkeakouluneuvosto oli arvioinnissaan katsonut, että puutteita oli Joensuun ja Tampereen psykologian laitoksilla. Säästö saattaisi löytyä lakkauttamalla Joensuun yliopiston psykologian laitoksen pääaineoikeus.⁴⁶

⁴⁶ Hörkkö, 2007; Korkeakoululaitoksen rakenteellisen kehittämisen toimenpideohjelma. Korkeakoulutieto 2/1992, 6-11; Oksman, Juhani: Miten korkeakoulujen tavoitteet todeksi? Korkeakoulutieto 2/1992, 33-35

Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä tyrmistyi. Miksi varoja piti leikata, vaikka psykologien työllisyysaste oli akateemisten alojen korkeimpia? Lasten klinisen psykologian, työpsykologian ja vanhuuden psykologian asiantuntijoita jopa kaivattiin lisää. Lisäksi Suomessa käytettiin psykologiaan suhteellisesti vähemmän resursseja kuin Ruotsissa ja Norjassa.⁴⁷

Opetusministeriö määräsi vastausta etsimään kolme professoria: Kirsti Lagerspetzin, Heikki Lyytisen ja Risto Näätäsen. Jälkimmäinen oli kritisoinut yliopistojen hajasijoituksesta tieteelliselle tutkimukselle aiheutuvia haittoja julkisesti jo ennen kuin korkeakouluneuvosto otti aiheen teemakseen laman myötä. Mikäli opetusministeriön ajatukset rakenteellisesta kehityksestä jalostuisivat, tulos ei vaikuttanut pelkästään huonolta Helsingin yliopiston kannalta. Saattoihan käydä niinkin, että Joensuun psykologian laitoksessa mahdollisesti lakkautettavat virat siirrettäisiin Helsinkiin.

Toisessa vaakakupissa painoi hyvin käyntiin lähtenyt yhteistyö psykologian laitosten, seuran ja liiton kesken. Tosin Helsinkiä se hyödytti vähiten. Laitos oli itseriittoinen ja vastasi yksin kooltaan 1/3 Suomen kaikista laitoksista. Näätäsen huippuyksikölle tutkimusmäärärahoja riitti lamasta huolimatta. Se selviytyisi yksin. Yhteistyön suhteen Helsinki olikin ollut laitoksista hiljaisiin.⁴⁸

Lyytinen ja Lagerspetz saivat eteensä mahdottomalta tuntuvan tehtävän. Miten vakuuttaa opetus-

⁴⁷ Lyytinen, Heikki – Lagerspetz, Kirsti – Näätänen, Risto: Psykologian ryhmän vastaus OPM:n tehtäväksiantoon 12.3.1993. 1.4.1993 (PN); Opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeosaston lausuntopyyntö korkeakouluneuvostolle korkeakoululaitoksen rakenteellisesta kehittämisestä. 12.11.1991. Helsinki. (PN); Professori Heikki Lyytisen haastattelu 9.11.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

⁴⁸ Niemi, Lyytinen; Lagerspetz, Kirsti: Psykologian kehittämistyöryhmä. Lausunnossa huomioon otettavia näkökohtia. Muistiinpano (PN)

ministeriö psykologian alan olemassaolon tarpeellisuudesta nykyisin resurssein, etenkin jos edes alan ykköstutkija ei ollut täysin nykyisen järjestelmän takana?

Lyytinen teki töitä yötä myöden. Juuri aloitettu erikoistumiskoulutus söi entisestäänkin laitosten resursseja, puhumattakaan laman edellyttämistä säästöistä. Saadakseen lisäideoita hän kirjoitti Pekka Niemelle, joka tunsikin korkeakouluneuvoston jaoston jäsenenä yliopistopolitiikkaa. Lyytinen otti yhteyttä psykologian laitoksiin, erityisesti Joensuuhun ja Tampereelle. Hän sai kuulla Joensuun yliopiston rehtorilta, Paavo Pelkoselta, että psykologian laitos oli parhaita koko kampuksella. Sama asetelma toistui yleensä muillakin paikkakunnilla, psykologian laitoksilla tehtiin pienestä koosta huolimatta laadukasta työtä. Pelkonen ilmoitti ministeriöön, ettei Joensuun yliopisto aio lakkauttaa psykologian laitosta.

Jyväskylässä Lyytinen keskusteli professori Lea Pulkkinen kanssa, joka oli juuri palannut takaisin Kaliforniasta. Tuomisenaan professorilla oli ollut erikoinen ajatus. Yhdysvalloissa jyväskyläläiselle oli valjennut, kuinka pieni ja hajallaan psykologian ala Suomessa oli ja miten etäällä ja tuntematon se oli maailmalla. Professoriliitto oli valinnut Pulkkinen vuoden 1992 professoriksi, ja kirjoittaessaan juhlapuhetta Pulkkinen tajusi mitä pitäisi tehdä. Voimavarat oli yhdistettävä. Jos koko Suomessa oli toistakymmentä psykologian professoria, löytyi USA:sta 40-50 yhdestä ainokaisesta laitoksesta. Pulkkinen mielestä suomalaisten oli keskinäisen kilpailun sijaan tehtävä yhteistyötä.

Lyytistä Pulkkinen kannusti ottamaan uudet toimintamallit käyttöön. Psykologian alalla ei ollut varaa luopua yhdestäkään virasta. Lyytinen keskusteli Niemen kanssa joka uskoi, että Joensuun lakkautusuhalla olevia virkoja ei siirrettäisi muihin psykologian laitoksiin, sillä ne sulatettaisiin Joensuun

yliopistoon. Mutta ennen kaikkea Lyytinen puhui Näätäselä. Hän keskusteli, taivutteli ja puhui.⁴⁹

Ja Näätänen kuunteli. Omalla tavallaan helsinkiläinen motivoi muita miettimään tosissaan alan kehittämistä. Lyytinen kokosi keskustelujen tulokset yhteen ja hahmotteli asiat paperille. Kaikki kolme kirjoittivat nimensä alle. Paperi oli valmis. Se oli osoitus psykologian laitosten yhteen liittoutumisesta, mutta oli sisällöltään radikaali. Lagerspetz, Lyytinen ja Näätänen ehdottivat Suomen psykologian laitoksen perustamista. Yhtään kuudesta laitoksesta ei lakkautettaisi, vaan voimavarat yhdistettäisiin hallinnollisesti itsenäisesti tavoitteensa asettavaan yksikköön, jonka puitteissa psykologian laitokset toteuttaisivat perus-, tutkija- ja erikoistumiskoulutuksen. Ala oli kokeilua varten riittävän homogeeninen, tietoliikenne tarpeeksi kehittyntä ja budjettikäytäntö oli joka tapauksessa muuttamassa. Kolmikko ehdotti kouluttajavaihdon lisäämistä laitosten välillä, jotta opetuksen taso nousisi ja työaika säästyisi. Säästöjen synnyttämiseksi katse kohdistettiin koulutusalan ulkopuolisiin erityisaloihin: etenkin sosiaali- ja kehityspsykologian parempaa integrointia psykologiaan toivottiin.

— Se oli Lyytisen esitys. Se oli esitys Psykonetista, professori Hannu Perho sanoo.⁵⁰

Psykologian laitosten idea verkostoitumisesta hämmensi yliopistomaailmassa, joitakin se jopa huvitti. Ajan trendi oli keskinäinen kilpailu, eikä sisarlaitoksista ollut tapana puhua hyvää ministeriön väelle.⁵¹

⁴⁹ Lyytinen, 2007; Pulkkinen, 2007; Perho, 2007; Heikki Lyytisen sähköposti Pekka Niemelle 18.3.1993 (PN)

⁵⁰ Lyytinen – Lagerspetz – Näätänen, 1993; Lyytinen, 2007; Perho, 2007

⁵¹ Niemi, 2007; Pulkkinen, 2007

Mutta Näätänen ja Lyytinen jatkoivat. Ajatus verkko-opetuksesta innosti professoreja, ja he näkivät siinä mahdollisuuden psykologian yliopisto-opetuksen rationalisoimiseksi. Psykologinen tieto karttui niin nopeasti, ettei yksittäisellä opettajalla tai tutkijalla ollut mahdollisuuksia seurata kattavasti alan kehitystä, joka tulisi pystyä esittämään jo peruskursseilla opiskelijoille. Kiusana oli laitosten harvalukuinen opettajakunta.

"Tärkeimpien psykologian erikoisalojen asiantuntemus on Suomessa ainakin jossain määrin edustettuna, jos kaikissa psykologian laitoksissa oleva viisaus lasketaan yhteen. Kun se saadaan jakoon koko kirjollaan, tavoitetaan tiedon ja taidon laatu ja kattavuus, joka kilpailee mallikkaasti minkä tahansa ulkomaisen huippuyliopiston keskikokoisen psykologian laitoksen kanssa", Näätänen ja Lyytinen kirjoittivat 1994. Kaksikko piti epärealistisena ajatusta, että opiskelijat tai luennoitsijat voisivat liikkua riittävästi asiantuntemuksen tasaisen maantieteellisen jakautumisen vuoksi. Ratkaisua oli haettava uudesta teknologiasta.⁵²

Opetusministeriössä psykologien rohkean ehdotuksen Suomen psykologian laitoksesta sai luettavakseen vastuuvirkamies Sirkka-Leena Hörkkö. Opetusministeriön valmistelussa alkoi löytyä ymmärrystä hankkeelle. Yhteistyöidea sai tukea myös ministeriön johdosta.

— Yliopistoja oli kannustettu yhteistyöhön jo kauan, mutta kehitys oli hidasta. Rakenteellisen kehittämisen ja budjettileikkausten uhat vahvistivat enemmänkin yliopistojen välistä kilpailua, kuin rohkaisivat yhteistyöhön. Psykologian alan ehdotus viestitti rohkeaa ja kunnianhimoista uutta mallia koko tieteenalan nimissä. Vakuuttavuutta se sai jo pitkään jatkuneesta tutkijankoulutusyhteistyöstä ja alan tutkimuksen hyvästä menestyksestä. Työ-

⁵² Lyytinen, Heikki – Näätänen, Risto: Ehdotuksia psykologian yliopisto-opetuksen rationalisoimiseksi. Korkeakoulutieto 4/1994, 79-83; Lyytinen, 2007

elämän ja yliopistokoulutuksen tärkeää vuorovaikutusta oli alalla kehitetty lisensiaatintutkintoon sisältyvänä erikoistumiskoulutuksena. Tuolloin opetusministeriö oli käynnistämässä yliopistotutkintojen järjestelmän uudistamista ja alakohtaiset tutkintoasetukset kirjoitettaisiin uudelleen. Psykologian ala voisi siis paneutua uudistustyöhön valtakunnallisena yhteistyöverkostona. Ministeriössä ajattelimme prosessin antavan hyviä tuloksia ennen muuta koulutuksen laadun varmistajana. Hallinnollisesti Suomen psykologian laitos olisi ollut hankalasti toteutettavissa, mutta tiivis yhteistyöverkosto olisi mahdollista. Siitä lähdettiin. Verkoston hallinnollinen asema oli sovittavissa sekä opetusministeriön ja yliopistojen väliseen tulosohjaukseen että sopeutettava yliopistotason hallintoon, Hörkkö kertoo.

Psykonet kiinnitettiin vuonna 1995 opetusministeriön tulosohjaukseen ja ministeriö tuki sen kehitystä tulossopimuksiin kirjatulla tavoitteilla ja rahoituksella. Verkoston tuli tehdä yliopistojen välinen sopimus, johon kirjattaisiin toiminnan tavoitteet, toimintatavat ja organisaatio. Rahoitus osoitettiin koordinaatioyliopiston kautta verkoston toimintaan. Opetusministeriön tuki oli ratkaiseva askel verkoston kehitykselle ja vakiintumiselle. Se mahdollisti Psykonetin verkostomallin kokeilun ja vakiinnuttamisen valtakunnallisena rakenteellisen kehittämisen muotona. Keskustelu psykologian alan supistamisesta oli päättänyt ja alkoi tehokas verkostoyhteistyö.⁵³

— Puolustustaistelu toimi. Idea Psykonetistä oli uusi, muilla aloilla ei ollut vastaavaa. Luulen, että sitä jopa pidettiin ajatuksena, jota voitaisiin soveltaa muuallekin, Lyytinen kertoo.⁵⁴

⁵³ Haastattelu Sirkka-Leena Hörkkö 26.10.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

⁵⁴ Lyytinen, 2007

Vaikka Suomen psykologian laitos jäi toteutumatta, nousi Psykonet jalkeille. Kehittämistyöryhmän ehdotus oli "varsinainen sysäys" verkostoitumiselle. Jos ensi askeliaan ottava Psykonet ei olisi onnistunut kokoamaan toimijoita yhteen, erikoissalat olisi saatettu jakaa yliopistoille itsenäisiksi tehtäväalueiksi. Samalla alojen välinen vuorovaikutus, alueellinen tasa-arvo ja sisältöjen tasapainoinen kehittäminen olisi ollut vähäisempää, mutta kilpailu resursseista yliopistojen välillä kovempaa. Näin arveli Psykonetin johtokunta 2002.⁵⁵ Opetusministeriön myöntämä rahoitus ja lakimuutos lisäsivät tekijöiden intoa, ja yhä useampi psykologian laitoksilla työskennellyt kiinnostui verkostosta.

Eri ihmisille Psykonet syntyi eri aikaan, eri paikoissa, eri syistä. Lea Pulkkiselle tutkijakoulutustyöryhmä edusti 60-luvun nostalgiaa: taas puhuttiin yhteisistä tutkimuksen teon kriteereistä ja tutkintovaatimuksista, niin kuin psykologian professoreiden kokouksissa. Suomen psykologinen seura totesi yhteistyötarpeen kirjallisesti raportissaan 1985, Suomen Psykologiliitto jo 1980-luvun alussa suunnitellessaan erikoistumiskoulutusta. Lyytinen jäsensi rakenteellisen kehittämisen uhkaamana ajatuksen verkostosta, josta oli pienimuotoisesti jo saanut kokemusta Suomen neuropsykologisen yhdistyksen järjestämässä erikoistumiskoulutuksessa. Niemiselle ammatillinen lisensiaatintutkinto oli konkreettinen kokemus, joka jäi hyvänä ajatuksena elämään.

Milloin Psykonet sitten syntyi? Vuonna 1997 verkoston johtajat katsoivat, että virallista syntymää vietettiin 1995⁵⁶. Silloin opetusministeriön asettama työryhmä kokosi psykologian alan verkkoyliopiston

⁵⁵ Yliopistoverkosto Psykonetin ehdotus korkealaatuisen koulutuksen yksiköksi 2002

⁵⁶ Hämäläinen, Heikki – Niemi, Pekka: Helsingin yliopisto ei tue verkostoitumista. Helsingin Sanomat. Mielipide. 15.3.1997

toiminnan yksiin kansiin ja teki ehdotuksen tutkintoasetuksesta (kts. sivu 30)⁵⁷. Kaksi vuotta myöhemmin Psykonetin johtokunta totesi, että "Psykologian koulutusala on vuodesta 1989 järjestäytynyt Psykonet-nimellä tunnetuksi yliopistoverkostoksi". Kyseinen vuosi vakiintui toimintakertomuksissa verkoston perustamisvuodeksi.⁵⁸

Syntyjankohta riippuu siitä, miten Psykonet määritellään. Vuonna 2007 sanat kuuluivat: "Psykologian koulutusallalla toimii opetusministeriöltä valtakunnallisen tehtävän saanut psykologian yliopistoverkosto Psykonet. Siihen kuuluvat Helsingin, Joensuun, Jyväskylän, Tampereen ja Turun yliopistojen psykologian laitokset sekä Psykologiska institutionen vid Åbo Akademi."⁵⁹ Kuuden laitoksen joukko oli jo koolla 1980-luvulla, mutta valtakunnallisen perustehtävän verkosto sai 2001, ja 2004 se siirtyi perusrahoituksen piiriin. Tämä tulkinta ei kuitenkaan tee oikeutta 90-luvulla tehdyille kehitystyölle, kokeiluille, jo valmistuneille erikoispsykologeille ja Psykologian tutkijakoululle. Jos Psykonet määritellään kuuden psykologian laitoksen väliseksi systemaattiseksi, konkreettisiin tuloksiin johtaneeksi yhteistyöksi, on palattava Turkuun 1988, jolloin ensi kertaa kokoontui Suomen psykologisen seuran innostamana Psykologian laitosten yhteistyökokous. Valtakunnallisen tutkijakoulutustoiminnan virittäytyessä 1980-luvun lopulla nimi vaihtui tutkijakoulutustyöryhmäksi 1988. Heikkoutena kokouksessa oli, että paikalla ei ollut ketään Joensuun eikä Jyväskylän yliopistoista.

⁵⁷ Psykologian alan koulutuksen uudistaminen. Ehdotus psykologian verkkoyliopiston vakiinnuttamiseksi, alan perus-, erikoistumis- ja tutkijankoulutusjärjestelmäksi ja uudeksi tutkintoasetukseksi. Opetusministeriön työryhmämuistioita 32:1995. Helsinki 1995. Yliopistopaino

⁵⁸ Psykonetin toiminta- ja rahoitussuunnitelma tulos-sopimuskaudeksi 2001-2003. Psykonetin johtokunnan hyväksymä 29.11.1999: Psykonetin toimintakertomus 2004

⁵⁹ www.psykonet.fi

Vasta Tampereella 13.1.1989 kaikki kuusi laitosta olivat edustettuina. Professorien kokouksia oli jo pidetty aiemminkin ja niillä oli merkitystä ajatusten vaihdon foorumina, mutta vasta valtakunnallinen tutkijakoulutukseen panostaminen toi rahalliset edellytykset Psykologian tutkijakoulutustyöryhmän systemaattiselle toiminnalle.

Yhteistyöverkoksi tutkijakoulutustyöryhmä kutsui itseään 1990. Psykonetin toiminta kirkastui vastauksena opetusministeriön säästötoimenpiteisiin 1993, jolloin Lagerspetz, Lyytinen ja Näättänen toimittivat esityksen Suomen psykologian laitoksesta. Sen ansiosta koulutusjärjestelmä sovitettiin verkostomuottiin, mikä ei muuten olisi ollut todennäköisin ratkaisu. Sitä seurannut ministeriön rahoitus edesauttoi oleellisesti verkoston kehitystä.

Miksi Psykonet sitten perustettiin? Syyt voidaan ryhmitellä neljään osaan: a) tutkijakoulutuksen lisääminen ja verkostoitumiseen kannustaminen olivat osa valtakunnallista korkeakoulupolitiikkaa, b) Suomen psykologisen seuran evaluaatioraportti ja seuran toiminta c) ammattikunnan tarve, joka heijastui mm. Suomen Psykologiliiton toiminnan kautta ja d) psykologian laitosten omat motiivit: koulutuksen laadun nostaminen verkostoitumisen kautta sekä kaikkien kuuden laitoksen olemassaolon säilyttäminen.

Yksikään tekijöistä ei olisi yksinään riittänyt muokkaamaan Psykonetistä niin elinvoimaista ja laajaa kokonaisuutta kuin se 2000-luvulle tultaessa oli.

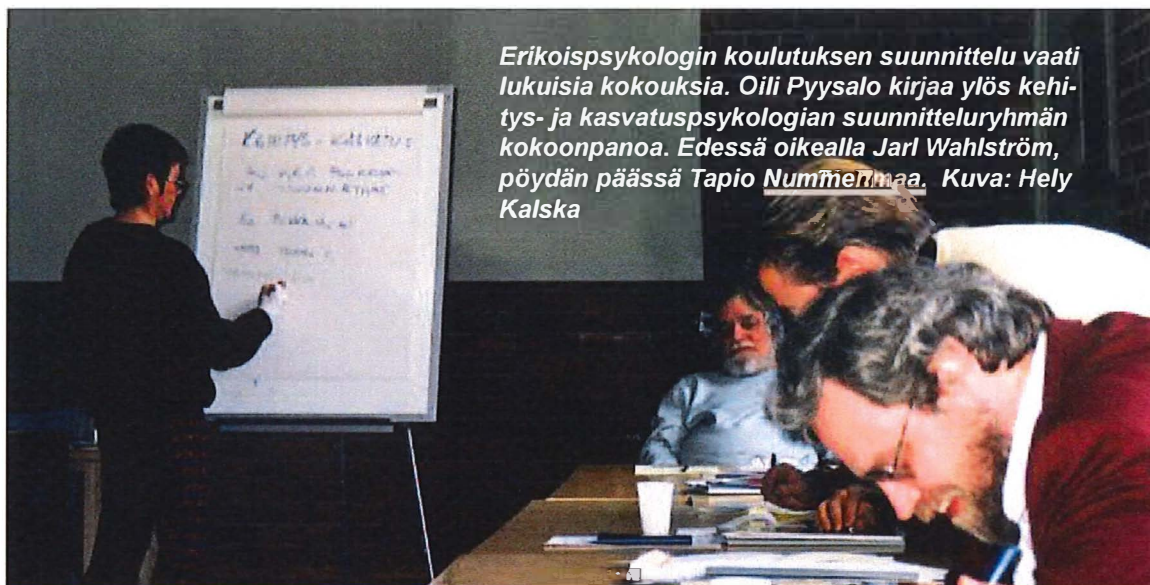
2. OPETUKSEEN VIRTAA VERKOSTOSTA

Erikoispsykologikoulutuksesta muodostui viiden erikoisalan kokonaisuus, joka rakentui kokeilujen kautta 1990-luvun alussa. Toisilla erikoisaloilla, kuten neuropsykologiassa, malli oli jo lähes sellaisenaan valmis, mutta toisilla aloilla jouduttiin vasaroimaan pitkään. Virtuaaliopetusta psykologian ala lähti luomaan kuin tyhjästä – yliopistoilta ei vielä 1997 löytynyt ketään, joka olisi tiennyt, kuinka sarja videoluentoja toimii käytännössä. Psykologian tutkijakoulu lähti käyntiin ensimmäisessä aallossa 1995. Koulutuksen kehittäminen eri tutkintotasoilla oli suuri urakka, mutta verkosto osoitti eri vaiheissa voimansa ja tulosta syntyi.

Yhteinen innostus kipinä erikoistumiskoulutuksen suunnittelussa

Yliopistoilla käännettiin Suomen Psykologiliiton raportin sivuja moneen kertaan. Erikoistumiskoulutuksen rakenne näytti monimutkaiselta ja raskaalta, eivätkä erikoisalat täysin istuneet yliopistojen muottiin. Yliopistoja huolestutti niille tuleva erikoistumisopiskelijoiden tutkielmien ohjaaminen, sillä resurssit olivat vähäiset. Tutkielman hyväksymisestä ja teon kriteereistä keskusteltiin

pitkään ja hartaasti. Millä edellytyksillä muut kuin psykologian kandidaatin (nyk. maisterin) tutkinnon suorittaneet, esim. sosiaali-, kehitys-, kasvatustai työpsykologiaa pääaineena lukeneet, olivat hyväksyttävissä mukaan? Tulisiko opiskelijoiden itsensä valita alansa vapaasti? Tarjottaisiinko vaihtoehtoja vain joillakin kiinteillä aloilla? Sekin piti määritellä, lukisiko todistuksessa erikoispsykologin lisensiaatin tutkinto, ammatillinen lisensiaatin tutkinto, lisensiaatin tutkinto vai erikoispsykologin tutkinto vai annetaanko todistus kenties kahdesta

Erikoispsykologin koulutuksen suunnittelu vaati lukuisia kokouksia. Oili Pyysalo kirjaa ylös kehitys- ja kasvatopsykologian suunnitteluryhmän kokoonpanoa. Edessä oikealla Jarl Wahlström, pöydän päässä Tapio Nummenmaa. Kuva: Hely Kalska

tutkinnosta: lisensiaatin tutkinnosta ja erikoispsykologin tutkinnosta.⁶⁰

Yliopistollisen erikoistumiskoulutuksen suunnittelun aloittaminen 1990 merkitsi kokouksia. Se tarkoitti lukuisia junamatkoja Helsinkiin, Tampereelle, Turkuun, Joensuuhun ja Jyväskylään, syrjäisille kokouspaikoille, joilla saattoi keskittyä pohtimaan koulutusohjelman käytännön toteuttamista. Toisinaan juna jätti intensiiviseen keskusteluun syvenyneet suunnittelijat asemalle: jatkokoulutuksen kehittäminen oli tärkeämpää kuin saapuminen kohti virka-aikana.

— Se oli hektistä aikaa. Välillä tuntui, ettemme selviä kaikesta, sillä niin paljon piti tehdä samalla. Ohjelmat oli saatava pystyyn, opiskelijoiden sisänotto järjestää, systeemi mitoittaa ja määritellä sille hinta. Toisinaan ideoinnissa törmättiin seinään, lastujakin lenteli, mutta silloin tapahtui oikeasti asioita, Pyysalo muistelee.

Ottaessaan vetovastuun suunnittelusta psykologian laitokset saivat työskennellä ahkerasti saadakseen erikoistumiskoulutuksen osaksi yliopistojen tutkintoa. Hyvin käyntiin lähtenyt yhteistyö Suomen Psykologiliiton kanssa haluttiin kuitenkin säilyttää ja liitto toivotettiin tervetulleeksi, vakituiseksi jäseneksi eri työryhmiin.

Asioita pohdittiin ensin tutkijakoulutustyöryhmässä, mutta kun suunnitelmat alkoivat konkretisoi-
tua, perustettiin erikoispsykologikoulutukselle oma jaos. Aikomuksista tiedotettiin opetusministeriön tiedesihteerä Leena Luhtasta, joka otti osaa tutkijakoulutustyöryhmän kokouksiin.⁶¹

⁶⁰ Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä. Pöytäkirja. 21.9.1990. Helsinki; Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä. Pöytäkirja. 4.3.1991. Nokia; Wahlström, 2007
⁶¹ Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä. Pöytäkirja 14.12.1990. Helsinki

— Kaikki olivat innostuneina mukana. Tosin aluksi ilmassa oli sellaista henkeä, että ”antaa niiden nyt yrittää järjestää jotain”. Mutta etenkin Jyväskylässä oli heti näkemystä. Turussa Pekka Niemi oli vahva, karismaattinen persoona, joka sai muut kuuntelemaan. Hänen roolinsa oli tärkeä. Niemellä oli huumoria ja kykyä ottaa muut huomioon. Hänen lukemistutkimuksena oli monessa mielessä lähellä ammattikäytäntöä, ja hän näki, että tutkimuksen tulokset kannattaisi saada koulu- ja neuvolapsykologien käyttöön nopeasti. Samoin Liisa Keltikangas-Järvinen ymmärsi, että se mitä hän oli teoreettisesti tehnyt jo vuosia, sitä voisi erikoistumiskoulutuksen kautta paremmin hyödyntää kentällä, Pirkko Nieminen kertoo.⁶²

Käytännön asioita tutkijakoulutustyöryhmässä organisoivat Pyysalo, joka piti aktiivisesti yhteyttä laitosten välillä, Turun yliopiston yhteiskuntatieteelliseen tiedekuntaan ja opetusministeriöön. Sihteeri huolehti, että tieto kulki. Enää ei psykologeja unohdettu kutsua seminaareihin.

— Pyysalolla oli erittäin näkyvä panos, en voi kyllin korostaa hänen työnsä merkitystä. Koska psykologeille ei tahtonut tihkua tiedekunnista tietoa, Pyysalo soitti suoraan ministeriöön. Ne olivat pitkiä puheluita. Siellä Sirkka-Leena Hörkkö kertoi sen, mitä kertoa saattoi, ja me saimme uusimman tiedon. Sillä oli suuri merkitys toiminnan kehittämisen kannalta. Pyysalo oli meidän antennimme ulospäin, Niemi sanoo.⁶³

Liitto toi mukanaan kokouspöytäkirjain paitsi kysymyksen erikoistumiskoulutuksesta, myös viihtyisämmät puitteet. Edullisten yliopistojen tutkimuskeskusten ja kokoushuoneiden sijaan välillä kokoonnuttiin kylpylässäkin. Nokian Eedenin kokoukseen Saari kutsui EFPAsta (European Federation of Psycho-

⁶² Nieminen, 2007

⁶³ Niemi, 2007

logists' Associations) tohtori Angela Schorrin, joka toi erikoistumisopintojen suunnittelulle eurooppalaisen tuen. Hän sai todistaa, kuinka suomalaiset professorit kokouksen jälkeen sujahtivat uimapuissaan liukumäestä altaaseen. Yhteistyötä hiottiin kuntoon kokoushuoneen suoraselkäisten tuoliin lisäksi saunan lämpöisillä lauteilla, niin miesten kuin naistenkin vuoroilla.⁶⁴

Suunnittelijat pohtivat, että laitosten on pyrittävä tukemaan ja opastamaan opiskelijan hakeutumista siihen laitokseen, missä voi saada tutkimusongelman kannalta pätevintä ohjausta. Asiantuntija-avun saamisesta toisesta laitoksesta pidettiin ohjauksessa suotavana. Tutkimustyön laajuudeksi

⁶⁴ Pyysalo, 2007; Saari, 2007; Nieminen, 2007

määriteltiin 20 opintoviikkoa, joka vastasi kolmasosaa tai korkeintaan puolta tavallisesta lisensiaatintutkimuksesta. Laitokset joutuivat tekemään paljon töitä saadakseen kuuteen eri tiedekuntaan samat säännöt, sillä jokaisessa oli erilaiset käytännöt. Työn tutkimusotteen tieteellisyydestä ei tingitty, sillä tutkimus piti laatia artikkelimuotoon. Julkaisufoorumiksi suunniteltiin Psykologisen Seuran Acta Psychologica Fennican B-sarjaa. Tutkimusaihe piti johtaa erikoispsykologian opiskelijan omasta työstä.⁶⁵

⁶⁵ Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä: Erikoispsykologikoulutukseen tähtäävien lisensiaatintutkimusten ohjaajien seminaari. 28.-29.8.1992 Saarijärvi. Muistio. (PN); Pyysalo, 2007

Erikoistumiskoulutuksen rakenne

1. Erikoistumisopinnot 50 ov
 - Erikoistumisalan ammatilliset ja teoreettiset opinnot
 - Työkokemus ja työnohjaus
 - Erikoisalan menetelmäopinnot
2. Metodologiset opinnot 10 ov
 - Tieteenteorian ja – filosofian opinnot
 - Tieteellinen kommunikointi
 - Erikoistumisalan tutkimuksen menetelmät
3. Licensiaatintutkimus 20 ov
 - Artikkelimuoto
 - Taso: julkaisukelpoinen tieteellisessä aikakausjulkaisussa

Erikoistumisalojen lukumäärä ja sisältö oli yksi päätettävistä asioista. Koska psykologia oli suhteellisen uusi ja nopeasti laajeneva ala, oli hankala määritellä mihin erikoistua. Tekijät suunnittelivat järjestelmästä dynaamista: opiskelijat voisivat itse päättää mahdollisimman pitkälle, mihin suuntautuvat ja ohjelmat muotoutuisivat ajan saatossa. Pohdittiin, että erikoislääkärin tutkintoasetus ja malli olisivat sellaiset, joita voisi soveltaa.

— Opetusministeriö vihjasi, että on turha haaveilla niin vapaamielisestä ohjelmasta. Psykologian kokoinen pieni ala voi saada korkeintaan 2-3 erikoistumisalaa, useampia ei sallita. Ministeriö toi suunnitelmiin hallinnollista ryhtiä. Järki vei voiton, Pyysalo kertoo.⁶⁶

Erikoisalat määriteltiin lääkäreitä tiukemmin, mutta kuitenkin siten, että erikoispsykologin koulutus kattaisi koko psykologian kentän. Aloiksi valittiin kehitys- ja kasvatopsykologia, neuropsykologia, psykoterapia, terveystieteiden psykologia sekä työ- ja organisaatiopsykologia. Työelämäkokemusta psykolo-

git halusivat lääkärin kahden vuoden tilalle neljä ennen erikoisalan koulutuksen alkamista. Valtakunnallisen koulutusaloituksen lopputentin pitämistä pidettiin psykologiassa kiinnostavana, mutta vaikeana toteuttaa⁶⁷.

Psykologien aikeet alkoivat näyttää hyviltä opetusministeriössä, sillä se myönsi erikoispsykologikoulutuksen suunnitteluun 60.000 mk vuonna 1992.⁶⁸ Raha käytettiin mm. seminaariin Saarijärvellä, jossa hahmoteltiin erikoispsykologikoulutuksen lisen-siaatintutkimuksen ohjausta ja tekotapaa.⁶⁹ Ideat vierivät eteenpäin sellaisella vauhdilla, että jo syksyllä 1991 Lea Pulkkinen esitteli erikoistumiskou-lutusohjelmia psykoterapiassa sekä kasvatus- ja koulutusallalla⁷⁰.

Seuraavana vuonna ensimmäiset uudentyy-piseen lisen-siaatintutkintoon tähtääviä erikois-tumisohjelmia käynnistettiin Jyväskylän tapaan muuallakin. Helsingissä panostettiin kliiniseen neuropsykologiaan, Turussa terveyden psykologi-aan ja psykosomatiikkaan. Joensuussa psykologi-an laitos suunnitteli 1990 elämäntutkimus- ja uratutki-muksen laitosten välistä jatkokoulutusta, joka sopi myös tutkijakoulutustyöryhmän suunnittelemaan kokonaisuuteen. Psykologian laitoksen professori Yrjö-Paavo Häyrysen luotsaamassa ohjelmassa näkyi selkeästi monitieteisyys.⁷¹ Tutkimustyön teon kriteerit alkoivat täsmentyä ja todistusmallit selkey-tyä. Jo vuonna 1994 valmistuivat ensimmäiset eri-koispsykologiaan liittyvät lisen-siaatintutkimukset: Juha Holman psykoterapian alaan kuuluva lisen-

⁶⁷ Erikoispsykologikoulutukseen tähtäävien lisen-siaatintutkimusten ohjaajien seminaari. 1992

⁶⁸ Opetusministeriön osastopäällikkö, ylitarkastaja Markku Linnan kirje Turun yliopistolle 14.11.1991. PN

⁶⁹ Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä. Seminaarimuis-tio. Saarijärvi 28.-29.8.1992. PN

⁷⁰ Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä. 4.3.1991. PN

⁷¹ Elämäntutkimus- ja uratutkimuksen valtakunnallinen jatkokoulutus. Moniste. PN

⁶⁶ Pyysalo, 2007; Keskinen, 2007

siaatintutkimuksen aiheena oli: The problem-saturated story and acute psychosis. Holman tavoin muutkin olivat Jyväskylässä ahkeria, alkuvuosina Keski-Suomessa syntyi eniten lisensiaatintutkimuksia, joista ensimmäiset olivat neuropsykologian ja psykoterapian aloilta⁷².

Erikoistumisaloista neuropsykologia soveltui lähes sellaisenaan yliopistojen suunnitelmiin – tai oikeastaan pitäisi sanoa toisinpäin: neuropsykologia muokkasi erikoistumisalojen sisältöä omalla esimerkillään. Neuropsykologian jatkokoulutusta oli kehittänyt aktiivisesti Suomen neuropsykologinen yhdistys ry. Se oli perustettu 1979 neuropsykologian alalla toimivien psykologien edustajaksi ja yhdyssiteeksi, sekä organisoimaan alan koulutusta ja kansainvälistä tieteellistä yhteistyötä. Kentällä työskentelevät neuropsykologit kasasivat toivei-

taan jatkokoulutuksesta heti yhdistyksen harteille. Hallituksen puheenjohtaja Anna-Riitta Putkonen ja varapuheenjohtaja Ritva Laaksonen ottivat kentän toiveen tosissaan ja pohtivat yhdistyksen hallituksen kanssa, miten jatkokoulutus pitäisi järjestää. Muista Pohjoismaista oli turha hakea mallia: erikoistumiskoulutusta ei 1980-luvulla niissä tunnettu.

— Lähetimme kirjeet Helsingin yliopistoon lääketieteelliseen ja filosofiseen tiedekuntaan sekä Jyväskylään yhteiskuntatieteelliseen ja pyysimme heiltä edustajaa koulutusta organisoivaan johtoryhmään. Risto Näätänen suhtautui heti ajatukseen myönteisesti. Jorma Palo, Veijo Virsu ja Heikki Lyytinen olivat ensimmäisiä yliopistoilta mukaan tulleita. He ruotivat suunnittelemaamme ohjelmaa, sanoivat sanansa oppikirjojen valintaan. Ohjelma oli modulipohjainen, jolle haimme mallia lääketieteestä. Se valittiin monipuolisten mahdollisuuksien takia, sillä lähitieteet ovat tärkeitä opetuksen kohteita neuropsykologiassa, Laaksonen kertoo.

⁷² PSYKONET Lisensiaatin tutkimukset ja tohtorin väitöskirjat. Lisensiaatin tutkimukset tarkastusvuoden mukaan. <http://elias.it.helsinki.fi/PSYKONET/Hallinto/tutkinnot.nsf>

Käytännössä moduulit muodostivat kolmessa vuodessa suoritettavan 30 opintoviikon laajuisen kokonaisuuden, joka koostui kuudesta opintoalueesta:

- 1) neuropsykologia (10 ov),
- 2) diagnostiikka ja metodit (4 ov),
- 3) neuropsykologinen kuntoutus (4 ov),
- 4) neurobiologia (4 ov),
- 5) neurobiologia ja muu somaattinen lääketiede (5 ov) ja
- 6) psykiatria (3 ov).

Työkokemusta edellytettiin neljä vuotta, josta vähintään kolme oli sisällytettävä koulutuksen aikaan, 90 tuntia kestävään työnohjaukseen. Sitä antoivat johto- ja seurantaryhmän hyväksymät neuropsykologit, mm. Ritva Hänninen, Antero Juolasmaa, Hely Kalska, Marit Korkman, Ritva Laaksonen, Raija Portin, Anna-Riitta Putkonen, Pirjo Salin, Marketta Siirtola, Martti Tenkku ja Juhani Vilkki oppilaille joko yksilöllisesti tai ryhmässä. Ensimmäinen koulutuskokonaisuus vastasi seminaari- ja muun opetuksen määrän osalta kolmevuotisia terapiakoulutuksia, jotka KELA määritteli ns. lyhyiksi koulutuksiksi.

Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen ja Suomen neuropsykologisen yhdistyksen ensimmäinen kliinisen neuropsykologian jatkokoulutus alkoi 1983, ja se oli rakennettu valtakunnalliseksi nelivuotiseksi koulutusohjelmaksi. Ensimmäisellä kaudella ohjelman järjestämisessä oli mukana kaksi yliopistoa: prof. Johan von Wright edusti Helsingin psykologian laitosta ja YTL Heikki Lyytinen Jyväskylän psykologian laitokselta sekä professori Jorma Palo HYKS:in neurologian klinikalta.⁷³ Seuraavalla jaksolla ohjelmaa muokattiin sisällöllisesti akateemisempaan suuntaan⁷⁴.

⁷³ Kliinisen neuropsykologian jatko/täydennyskoulutus v. 1983 – 1986; Haastattelu Suomen neuropsykologisen yhdistyksen silloinen varapuheenjohtaja Ritva Laaksonen 21.2.2008 (muistiinpanot tekijän hallussa)

⁷⁴ Alho, 2007

Vaikka neuropsykologien täydennyskoulutus tuli tarpeeseen, se aiheutti huolta Psykologiliitossa. Liitto pohti 80-luvulla erikoistumiskoulutuksen järjestämistä ja olisi halunnut, että neuropsykologia alkaisi toteuttaa koulutusta vasta, kun kokonaisuus olisi valmis ja erityisalat määritelty.

— Paine kentältä oli kuitenkin suuri. Jos Suomen neuropsykologinen yhdistys olisi odottanut, alan kehitys olisi jäänyt jälkeen, Hely Kalska sanoo.⁷⁵

Ennen kuin opetus käynnistyi, yhdistys halusi sille tukea opetusministeriöstä. Helsingin yliopiston, Suomen neuropsykologisen yhdistyksen ja Suomen Psykologiliiton edustajat anoivat pääsyä opetusministeri Kaarina Suonion puheille. Suonio näytti delegaatiolle vihreää valoa.

— Jostain syystä paikalle pääsivät vain yhdistyksen edustajat: minä ja Putkonen. Ministeri otti meidät kuitenkin vastaan, vaikka kokoonpanomme oli muuta kuin etukäteen oli ilmoitettu. Suonio oli entinen aivovammatutkija, hän suhtautui hankkeeseemme suopeasti. Opetusministeriö antoi koulutukselle rahaa toimia, Laaksonen toteaa.

Opiskelijoilta kerättävän maksun lisäksi osa koulutuksen kuluista saatiin kuitattua ministeriön tuella. Yhdistyksen mielestä rahaa valui kuitenkin liikaa koulutuksen koordinoinnista vastanneen täydennyskoulutuskeskuksen byrokratiaan. Lopulta yhdistyksen hallitus siirsi koulutuksen koordinoinnin pois täydennyskoulutuskeskuksesta ja palkkasi yhdistykseen osa-aikaisen koulutussihteerin hoitamaan tehtävää. Silti talkootyötä riitti.

— Koko hallitus oli mukana koulutuksen järjestämisessä. Kokoukset olivat kahdeksantuntisia. Siksi koulutuksen siirto yliopistoille tuntui meistä helpotukselta. Suomen neuropsykologisella yhdistyksellä oli 600 jäsentä, ja heidän palvelemisensa oli jäänyt paitsioon, kun kaikki energia meni koulutusohjelman organisointiin, Laaksonen sanoo.

⁷⁵ Haastattelu lehtori Hely Kalska 22.11.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

Yliopistoilla erikoistumiskoulutusta suunnittelevat lisäsivät neuropsykologien ohjelmaan yhteiset tutkimusmenetelmä- ja metodiopinnot, mitoittivat työnohjausta ja työkokemusta uudelleen. Suurin lisä ohjelmaan oli lisensiaatintyö. Sen koettiin kasvattavan erikoistumiskoulutuksen arvostusta, vaikka kaikki neuropsykologit eivät asiasta olleetkaan iloisia. Lopputyö nähtiin mammuttina, mittavana haasteena, jonka tekeminen työn ohessa oli vaativaa. Toisaalta osa jatko-opiskelijoista oli jo liittännyt lisensiaatintutkimuksen osaksi yhdistyksenkin järjestämää koulutusta, josta esimerkkinä ovat 1994 ja 1995 Jyväskylän yliopiston laitoksella hyväksytyt kuusi työtä, jotka eivät kuuluneet Psykonetin koulutukseen.⁷⁶

Psykoterapian jatkokoulutus oli myös hyvin järjestäytynyttä 80-luvulle tultaessa. Ensimmäiseksi kurssit avautuivat oppimisterapiassa, sitten dynaamisessa terapiassa ja perheterapiassa. Koulutus oli kolme- tai kuusivuotista, (ns. erityis- tai vaativan erityistason koulutusta) ja sivutoimista. Psykiatrit kehittivät koulutusta, ja psykologian kannalta huolena oli, ettei se sopisi enää yhteen psykologian kanssa. Suomen Psykologiliitto jätti psykoterapian pois erikoistumissuunnitelmistaan 1991, sillä opetusministeriön asettama psykoterapiakoulutustoimikunta painotti mietinnössään 1989 koulutuksen moniammatillisuutta.⁷⁷ Tutkijakoulutustyöryhmä piti psykoterapian koulutusta ammatillisena täydennyskoulutuksena eikä varsinaisena jatkokoulutuksena. Yhteistyö psykiatrian ja psykologian välillä oli vähäistä.⁷⁸

⁷⁶ Haastattelu lehtori Hely Kalska 22.11.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa); Lyytinen, 2007; Wahlström, 2007; Laaksonen, 2008

⁷⁷ Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintö, 1989. 122-123; Wahlström 2007; Katsaus kasvatus- ja psykologian alan opetukseen ja tutkimukseen vv. 1987 – 1989, 10.

⁷⁸ Tutkijakoulutustyöryhmän pöytäkirja 13.1.1989 (PN)

Mutta Jyväskylässä haluttiin psykoterapia osaksi psykologien erikoistumiskoulutusta⁷⁹. Yliopisto oli perustanut Haukkalan lastenpsykiatrisen hoitolaitoksen kannatusyhdistykseltä saamallaan lahjoitusvaroilla perheterapian professuurin. Wahlström ja Pulkkinen pitivät huolen, että psykoterapiasta tuli yksi erikoistumisaloista, ja 1996 psykoterapian johtoryhmä kokoontui suunnittelemaan koulutusohjelmaa. Työ ei ollut helppo. Joukko kävi intensiivisiä ja kiihkeitä keskusteluja. Eri laitoksilla edustettiin eri koulukuntia. Pitkän pohdinnan jälkeen päädyttiin Jukka Aaltosen kaavailemaan psykologian erityistaitoihin integroituun psykoterapiakoulutukseen. Yhden suuntauksen sijasta ohjelma sisälsi kolme.⁸⁰

— Epäilyjä oli paljon, sillä on vaativaa oppia yksikin suuntaus. Pelkäsimme, että opiskelijat menevät aivan sekaisin. Wahlström kuitenkin uskoi, että integroitu ohjelma on mahdollinen. Ensimmäiset rohkeat opiskelijat valittiin 1997, lehtori Hely Kalska kertoo.

Monen yllätykseksi ohjelma toimi. Sisältöä viilattiin myöhemmin, mutta psykoterapian erikoispsykologeista tuli päteviä, ja he työllistyivät kentällä hyvin. Ohjelma onnistui rikkomaan perinteisiä koulukuntarajoja, ymmärtämään muita aloja ja vastaamaan EFPA:n suosituksia.⁸¹

Kun Psykonetissä suunniteltiin erikoistumisaloja, oli psykoterapian ja neuropsykologian lisäksi myös ehkäisevään mielenterveystyöhön muodostunut erikoistava ja pitkä täydennyskoulutusohjelma.⁸²

⁷⁹ Wahlström, 2007

⁸⁰ Wahlström, 2007; Kalska 2007

⁸¹ Kalska, 2007; Nieminen, 2007; Psykoterapiakoulutustyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:6. Yliopistopaino. Helsinki 2003. 1-12, 48

⁸² Tutkijakoulutustyöryhmä 14.12.1990 (PN)

Kehitys- ja kasvatuspsykologia – joka valittiin yhdeksi erikoistumisalaksi – juonsi kasvatusneuvolatoiminnan osalta juurensa 1920-luvulle, jolloin Mannerheimin lastensuojeluliitto perusti neuvontaseaman Helsinkiin. Kasvatusneuvolakomitea harmitteli 1967 kasvatusneuvoloiden työntekijöiden vähäistä koulutusta. Tilanne alkoi helpottua, kun 1970-luvulla koulutusneuvolat aloittivat toimintansa. Moniammatillisessa neuvolassa kävivät myös psykologit, jotka valittiin muiden mukana koulutusneuvolaan työsuhteeseen erikoistumisen ajaksi yhdeksäksi kuukaudeksi. Se erosi muista pidemmistä psykologitutkinnon jälkeisistä koulutuksista, sillä opiskelu tapahtui ennen virkaan valintaa.

— Perheneuvolan alalla oli siis olemassa erikoistumiskoulutusta, mutta koulu- ja kehitysvamma-psykologeille ei ollut mitään. Kehitys- ja kasvatuspsykologia oli selkeä ala, siitä muodostui helposti oma sektori, Nieminen kertoo.⁸³

Koulutussuunnittelija Kaija Lajunen koosti kasvatus- ja koulualan erikoispsykologin koulutusohjelman Jyväskylän psykologian laitokselle alkuvuonna 1991 liiton suunnittelutyöryhmän suuntaviivojen mukaisesti. Jyväskylässä kehityspsykologista näkökulmaa pidettiin keskeisenä, ja tutkimus painottui kasvatuksen ja koulutuksen alueille⁸⁴. Kehitys- ja kasvatuspsykologian ohjelma oli suunnattu kouluissa ja sosiaalitoimessa työskenteleville psykologeille. Osa-alueiksi Lajunen kaavaili lasten ja nuorten psykososiaalista kehitystä, oppimisen ja opettamisen psykologiaa, perhettä kasvuympäristönä ja lastensuojelulliset kysymyksiä, yhteisöpsykologiaa ja systeemien kehittämistä sekä hoidollisia interventioita.⁸⁵ Jyväskylän mallia pohdittiin

⁸³ Nieminen, 2007

⁸⁴ Suomen psykologisen tutkimuksen kehitys, nykytila ja kehitysnäkymät 1980-luvulla. Suomen psykologisen seuran julkaisuja. Helsinki 1985, 24.

⁸⁵ Kasvatus- ja koulualan erikoispsykologin koulutusohjelma-hahmotelma. Moniste ja kirje Kaija Lajuselta, JY Pekka Niemelle. Kommentteja pyydetty 22.1.1991

1993 sovellettavaksi myös Turkuun ja Tampereelle.⁸⁶ Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus aloitti syksyllä 1993 kasvatus- ja koulutusalan psykologien pd-tutkinnon (professional development-koulutus, ei johda akateemiseen tutkintoon mutta lisää ammatillista osaamista ja valmiuksia), jossa saattoi suorittaa erikoispsykologin lisensiaatin ammatillisia opintoja.⁸⁷

Terveyspsykologian erityisalaa suunniteltaessa 1990-luvun alussa kokonaisuutta pidettiin selkeänä ja toimivana, vaikka se oli Suomessa suhteellisen uusi. Turun täydennyskoulutuskeskuksessa toimi oma ohjelma, johon liitettiin mukaan Tampereen, Turun ja Helsingin yliopistojen psykologian laitokset, Tampereen täydennyskoulutuskeskus sekä UKK-instituutti. Terveystieteiden toimintaympäristö, psykofysiologia, terveyden edistäminen, sairauden ennaltaehkäisy, psykye ja somaattinen sairastuminen tulivat opintojen teemoiksi. Koulutus suunnattiin etenkin terveyskeskus-, sairaala-, mielenterveys-, työterveys- ja kuntoutuspsykologeille.⁸⁸

Kun Psykologiliitto oli huolissaan psykologien työpaikoista 1987, psykologian laitosten edustajat vakuuttivat, että töitä löytyy uusilta aloilta. Lupauksen lunastivat eritoten työ- ja organisaatiopsykologit. Ala oli lähtemässä 1980-luvun lopussa nousuun. Opinnäytteiden määrä nousi tasaisesti 1980-luvun puolivälistä alkaen, ja 1992 neljännes kaikista psykologian opinnäytteistä koski työ- ja organisaatiopsykologiaa (T&O).⁸⁹ Työhallinto näki ammatin-

mennessä.

⁸⁶ Kokousmuistio JY, Täydennyskoulutuskeskus, psykologian laitos 22.4.1993 (PN)

⁸⁷ Kasvatus- ja koulutusalan psykologien pd-tutkinto. Esite

⁸⁸ Terveyspsykologian pöytäkirja, 12.2.1999; Toimintakertomus 2001

⁸⁹ Työ- ja organisaatiopsykologian koulutuksen suunnit-

valinnanohjauksessa tarvittavan lisää jatkokoulutusta 1992. Työministeriön asettama työryhmä piti tieteellisen tutkimuksen ja ammattikäytännön yhdistämistä hyödyllisenä asiakkaille⁹⁰, joita laman myötä tulvi työvoimatoimistoihin.

Kun työ- ja organisaatiopsykologian (T&O) koulutuksen suunnittelutyöryhmä keräsi tietoja alasta 1993, se joutui toteamaan jatko-opetuksen olevan melko heikoissa kantimissa. Orastavia mainintoja T&O:sta kuitenkin löytyi. Tampereen yliopiston psykologian laitoksen erikoistumiskoulutuksen oppaassa se oli nimetty yhdeksi suuntautumisvaihtoehdoksi. Joensuusta löytyi jatkokoulutusryhmä, joka tutki ryhmäkonsultoinnin vaikutuksia ja yhteisökehittelyä. Syksyllä 1991 oli käynnistetty ammatinvalinta- ja neuvontapsykologian jatkokoulutus ja kolmivuotinen valtakunnallinen elämänkulku- ja uratutkimuksen jatkokoulutusohjelma. Helsingin, Tampereen ja Turun täydennyskoulutuskeskuksissa suunniteltiin pitempikestoista T&O-koulutusta. Alan tutkija löytyi todennäköisimmin Työterveyslaitokselta tai TKK:n Työpsykologian laboratorista. Teknillinen korkeakoulu (TKK) oli Suomessa alan edelläkävijä, josta löytyi runsaasti opiskelijoita, muitakin kuin psykologeja.

Vaikka T&O kiinnosti alana opiskelijoita, sama into ei näkynyt Suomen Akatemian tutkimusmäärärahoissa. Suunnittelutyöryhmä laski, että psykologia oli alana saanut Akatemialta 42 virkaa, joista vain yksi oli suunnattu T&O:an. Siihen haluttiin muutos. Laadun ei uskottu nousevan ilman omaa tutkimusta ja asiaan omistautuneita opettajia. Samaa mieltä oli eurooppalainen työ- ja organisaatiopsykologian professorien verkosto (ENOP). Eurooppaan verrattuna suomalaisen perusopetuksen suurin

telutyöryhmän muistio 28.10.1993 (PN)

⁹⁰ Ammatinvalinnanohjauksen ja työpsykologian erikoistumiskoulutus. Työryhmämuistio. Työministeriö, Työvoimapalveluosasto. Helsingissä 31.3.1993, 3-4

sisällöllinen puute laitoksilla oli työtä koskevan opetuksen vähyys. Eurooppalainen malli oli kaksivuotinen perusopintojen jälkeinen erikoistumiskoulutus, joka sisälsi kolme aluetta: työ- ja organisaatiopsykologian sekä henkilöstön kehittämisen psykologian. Suunnitteluryhmä sovelsi työssään Matti Syväsen esittelemää eurooppalaista mallia, mutta halusi toteuttaa tutkimusprojekteja ja työharjoittelua läpi koko jatkokoulutuksen, eikä vain irrallisena kokonaisuutena lopuksi. Syksyllä 1994 toteutettiin ensimmäinen yhteinen T&O:n tutkimusmenetelmät kurssi, johon varat saatiin Psykologian tutkijakoulutustyöryhmältä.⁹¹

T&O oli osaltaan ajamassa ”Suomen psykologian laitosta”, sillä se piti sitä edellytyksenä erikoistumiskoulutuksen toteutumiselle. Suunnittelutyöryhmä laski, että Suomessa yksittäisten laitosten voimavarat eivät riittä T&O-mallin mukaiseen opetukseen, mutta näki mahdollisuuden laitosten välisessä yhteistyössä.⁹² T&O-erikoistumiskoulutuksen suunnittelu oli viidestä alasta haastavinta ja ohjelmasta keskusteltiin hartaasti⁹³. Mutta Matti Syvänen oli tapansa mukaan asioiden eteenpäinmenon suhteen luottavainen. Professori tuprautti piippuaan ja totesi:

— Kyllä se siitä järjestyy.⁹⁴

Kun alat alkoivat saada muotonsa eri tahtiin, laitokset alkoivat järjestää voimavarojensa mukaan

⁹¹ Työ- ja organisaatiopsykologian koulutuksen suunnitteluryhmän kokous 18.1.1994. Muistio. Tampere (PN)

⁹² Työ- ja organisaatiopsykologian koulutuksen suunnittelutyöryhmän muistio 28.10.1993; Työ- henkilöstö- ja organisaatiopsykologian erikoisalan valtakunnallinen erikoispsykologikoulutusohjelma. Moniste. Hyväksytty 18.1.1994. (PN)

⁹³ Saari, 2007

⁹⁴ Professori Esko Keskinen haastattelu 23.11.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

erikoistumisopintoja, ainakin lisensiaatintutkimien ohjausta. Eri kouluttajien organisoimia ammatillisia jatko-opintoja hyväksyttiin osaksi erikoistumisopintoja, sillä yliopistoilla ei ollut suuremmin varoja järjestää erillistä opetusta, ja olemassa olevia koulutusohjelmia haluttiin hyödyntää. Kaikilla kuudella laitoksella oli suhteellisen selkeät painoalansa, eikä sisällöllistä päällekkäisyyttä juuri ollut. Jokaisen organisaation odotettiin järjestävän jotain.⁹⁵

Koska suunnitelmat olivat jo osittain käytännössä, Psykonet halusi muuttaa asetuksen psykologin tutkinnosta. Lisensiaatinopintojen kehittäminen sisällöllisesti erikoistumiskoulutuksen suuntaan oli ollut mahdollista vuodesta 1979 asti, jolloin psykologian ala sai oman tutkintoasetuksen (470/79). Ajankohta oli otollinen pykälän muuttamiselle, sillä terveydenhuollon ammattienharjoittamistoimikunta valmisti 1991 lakiesitystä, jonka tavoitteena oli yhdistää hajallaan olevia lakeja. Samalla psykologeille avautui tilaisuus muuttaa psykologiammatin harjoittaminen lakisääteiseksi. Tutkijakoulutustyöryhmässä suhtauduttiin kuitenkin varauksella ajatukseen, että kaikki psykologitoiminta laskettaisiin terveydenhuollon alaan kuuluvaksi.⁹⁶

Helsingin yliopiston historiallis-kielitieteellisellä osastolla arveltiin, ettei koko lisäys asetukseen olisi edes tarpeen, sillä Suomen Psykologiliiton raportissa esitetty tutkinto ei ollut sen mielestä yliopistollinen tutkinto. Psykologian lisensiaattitutkinnon saattoi suorittaa vanhalla tavalla ja erikoispsykologin "arvon" myöntää yliopiston ulkopuolella.⁹⁷

⁹⁵ Wahlström, 2007; Ammatilliseen erikoistumiseen tähtäävät psykologian jatko-opinnot Jyväskylän yliopistossa; Psykologian alan koulutuksen uudistaminen, 1995; Keskinen, 2007

⁹⁶ Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä. Pöytäkirja. 27.5.1991. (PN)

⁹⁷ Historiallis-kielitieteellinen osasto: Lausunto Suomen Psykologiliiton raportista "Psykologian erikoistumiskou-

Psykologian laitokset saivat kuitenkin asian vireille opetusministeriöön ja samana syksynä opetusministeri Riitta Uosukainen sai luettavakseen kirjeen, jossa liitto yhdessä yliopistojen kanssa esitti muutosta asetukseen psykologin tutkinnosta.⁹⁸ Seuraavana vuonna asetus tutkinnoista muuttui. Siitä lähtien psykologian lisensiaatin tutkintoon on voinut sisältyä erikoispsykologin koulutus koulutusyksikön hyväksymällä erikoisalalla. Aloiksi päätettiin kehitys- ja kasvatuspsykologia, neuropsykologia, psykoterapia, terveyspsykologia sekä työn ja organisaatioiden psykologia (624/93). Heinäkuusta 1994 lähtien psykologit kuuluivat terveydenhuollon ammatinharjoittamista koskevan lainsäädännön piiriin laillistettuina ammattihenkilöinä. Myös psykologin ammattinimike ja psykologin tekemä työ suojattiin lailla.

Kaiken kaikkiaan psykologian ala oli integroitumassa valtakunnalliseksi verkostoksi, verkkoyliopistoksi. Se asetti yhteisesti tavoitteita, vastasi tuloksista, suunnitteli resurssien käyttöä, kehitti yhteistyötä ja työnjakoa tavoitellen tehokkuutta. Sen organisaatio koostui tutkintotyöryhmästä, tutkijakoulun johtoryhmästä, erikoispsykologikoulutuksen johtoryhmästä, opetusteknologian ryhmästä sekä viiden erikoisalan asiantuntijaryhmästä. Opetusministeriön tutkintotyöryhmä, jonka puheenjohtajana Pulkkinen toimi, sai ehdottaa erikoistumiskoulutusjärjestelmän otettavaksi yliopistojen piiriin yhtenäisenä koulutusjärjestelmänä. Se sopi uuteen kaksiportaiseen (kandidaatin ja maisterin tutkinto) peruskoulutukseen, jolloin lisensiaatintutkinto suoritettaisiin erikoistumis- ja tohtorintutkintona.⁹⁹ Uusi asetus psykologian tutkinnosta (318/96) astui voimaan 1996.

lutus". Luonnos. Helsingin yliopisto. 15.10.1991. (PN)

⁹⁸ Psykologiliiton puheenjohtaja Salli Saaren kirje opetusministeri Riitta Uosukaiselle 1.9.1992. (PN)

⁹⁹ Psykologian alan koulutuksen uudistaminen 1995, 4-5; 28-33; 40-41

Kokeiluvuosien jälkeen erikoispsykologin koulutus alkaa virallisesti 1997

Vaikka erikoispsykologikoulutuksen kokeilut lähtivät menestyksellisesti käyntiin, järjestely ei kaikilta osilta tyydyttänyt yliopistoja. Koordinaatio kaipasi parantamista, eritasoisia täydennyskoulutuksia oli paljon. Työnantajat tai opiskelijat maksoivat ammatilliset erikoistavat opintonsa (50 ov). Vain tutkielman ohjausosa (30 ov) oli ilmainen, sillä sen kustansivat yliopistot. Psykologian yhteistyöryhmän haaveena oli, että erikoispsykologin koulutus olisi opiskelijoille maksuton. Mikäli yliopistot saisivat koko koulutuksen tuotettavakseen, kustannuksetkin siirtyisivät niille. Yhden suoritettua tutkinnon hinnaksi yhteistyöryhmä arvioi 75.000 mk, josta 30.000 mk kuluisi tutkielman ohjaukseen ja menetelmäopintoihin. Erikoistumiskoulutus oli saatava seuraaviin korkeakoulujen ja opetusministeriön välisiin tulosneuvotteluihin. Tavoitteena oli vakiinnuttaa kokeilu osaksi psykologian jatkokoulutusta ja järjestää rahoitus perusbudjettiin. Rahaa tarvittiin vuodelle 1997 yhteensä 2,8 milj. markkaa.¹⁰⁰

Psykologien kokouksia oli seurannut opetusministeriön edustajana vastuuvirkamies Sirkka-Leena Hörkö. Kun erikoistuminen oli rajattu viideksi alaksi ja toiminta hahmottui, oli tullut ministeriön aika puuttua ohjelmaan. Tulossopimuksessa Turun yliopistolle myönnettiin Psykonetin yhteistyöhankkeisiin 2 milj. mk.¹⁰¹

— Se oli suuri yllätys. Mehän olisimme toteuttaneet erikoistumiskoulutuksen joka tapauksessa, Saari hymyilee.¹⁰² Verkkoylei­pistoa rakentaneiden hymy leveni entisestään, kun Hä­mäläisen ja Pyy­salon kirjoittama ehdotus opetuksen huippu­yksis-

köksi luettiin ministeriössä. Uudelle koulutuksen huippu­yksikölle myönnettiin rahaa 2,25 milj. mk.

Opetusministeriön rahoitus, uusi asetus ja edellisten vuosien kokeilut mahdollistivat erikoispsykologikoulutuksen käynnistämisen koko laajuudessaan 1997. Psykologian akateeminen koulutus ja ammattitoiminta oli yhdistetty asetusten kautta valvotuksi jatkokoulutusjärjestelmäksi. Yhdeksän yliopistojen palkkaamaa osa-aikaista opettajaa aloitti työnsä kouluttamalla erikoispsykologian opiskelijoita. Millä tahansa verkostoon kuuluvalla psykologian laitoksella saattoi opiskella mitä tahansa viidestä erikoisalasta.¹⁰³

Erityisesti työn ja organisaatiopsykologian kehitys pääsi vauhtiin, kun rahaa tuli 1997, sillä nyt yliopistot pystyivät organisoimaan omia kursseja. Ajan saatossa ala löysi paikkansa, kuten Syvänen oli uskonut¹⁰⁴.

— T&O vakiinnutti asemansa kentällä. Valmistuneilla riittää kysyntää. Erikoisala poiki yhteisen kurssin aineopintoihin, jonka järjestämisessä ovat mukana kaikki muut yliopistot paitsi Helsinki. Professori Ulla Kinnunen puolestaan vetää T&O-peruskurssia aineopinnoissa, Keskinen kertoo.¹⁰⁵

Yliopistojen myötä myös neuropsykologit saivat jatkokoulutuksestaan yliopistollisen tutkinnon ja vieläpä ilmaisen. Nimike vaihtui kliinisestä neuropsykologista neuropsykologian erikoispsykologiksi, mutta Laaksosen mukaan koulutuksen perusmalli säilyi samana. Yliopistot toivat mukanaan raskaan byrokratian Suomen neuropsykologisen yhdistyksen toimintaan verrattuna. Luennoitsijoiden käyttö

¹⁰⁰ Erikoispsykologin koulutusjärjestelmä. Toiminta- ja taloussuunnitelma 1997 – 2000. 1.9.1995

¹⁰¹ Pyy­salo, 2007

¹⁰² Saari, 2007

¹⁰³ Psykologian alan yliopistoverkoston ehdotus opetuksen laatuyksiköksi syyskuussa 1999 Korkeakouluneuvostolle, s. 1; Psykonetin toimintakertomus 1996

¹⁰⁴ Saari, 2007

¹⁰⁵ Keskinen, 2007

ei ollut enää yhtä vapaata, sillä opetuksesta huolehti vakiintuneempi henkilökunta. Licensiaatin työn teon vaatimukset eivät enää muodostaneet haasteellisinta osaa suurimmalle joukolle neuropsykologeja, sillä vaikeimmaksi tekijäksi nousi sisäänpääsy. Neuropsykologia säilytti vuosi vuoden jälkeen asemansa suosituimpana erikoistumisalana. Se tarkoitti, että hakijat olivat hyvin valmistautuneita ja täydennyskoulutusta jo hankkineita.

— Hakijat jännittivät, että miten pääsevät sisään. Osa jää ¼ pisteen päähän. Tämä on muodostunut pullonkaulaksi, sillä kysyntää erikoistumiskoulutukselle on enemmän kuin yliopistot pystyvät tarjoamaan. Toisaalta erikoistumiskoulutuksen läpikäyneitä neuropsykologeja on yli 300. Se on aika paljon tämän kokoiseen maahan, Laaksonen toteaa.¹⁰⁶

Psykoteraapien jatkokoulutusta ei onnistuttu koonaan siirtämään 1980-luvun lopun mietinnöstä huolimatta yliopistoihin. Kaksi kolmasosaa psykoterapiakoulutuksesta järjestivät yhä muut tahot kuin korkeakoulut. Psykologien erikoistumiskoulutus kattoi 2000-luvulla vain pienen osan kaikista psykoterapiakoulutuksista: 300:sta vuosittain valmistuvasta psykoterapeutista keskimäärin kuusi oli suorittanut ko. tutkinnon. Opetusministeriö asetti uuden työryhmän pohtimaan asiaa 2001, sillä koulutusjärjestelmä oli moninaisuuden ja laajuuden vuoksi ongelmallinen, varsinkin kun mielenterveyshäiriöt olivat sairausryhmänä kansantautien luokkaa. Mietinnössään psykoterapiakoulutuksen työryhmä ehdotti 2003, että muutkin psykoterapiakoulutukset tulisivat Psykonetin mallin mukaisesti osaksi yliopistollista jatkokoulutusta.

Satasivuinen selvitys hautautui kuitenkin ministeriössä paperien alle. Bolognan prosessi pinottiin monistekeon päällimmäiseksi, sillä uusi korkeakoulupolitiikka puhalsi Euroopasta. Psykoteraapia-

¹⁰⁶ Laaksonen, 2008; Kalska, 2007; Erikoispsykologikoulutukseen hakeneet ja valitut 1998-2007. Tilasto.

koulutustyöryhmän ehdotuksen hankaluutena oli, että koulutuksen siirtäminen yliopistoihin olisi maksanut. Päätöstä odotettaessa Psykonetin erikoistumiskoulutus jäi ainoaksi jatkotutkintoon sidotuksi terapiakoulutukseksi Suomessa.¹⁰⁷

Kehitys- ja kasvatopsykologian erityisalan osalta tavoitteeksi muodostui opiskelijoiden ammatikäytännön laajentaminen tieteelliseltä pohjalta perehdyttämällä opiskelijat ihmisen elämäntaakan koskevaan ajanmukaiseen tietoon ja teoreettisiin käsitteisiin sekä kehityksen arvioinnissa käytettyihin uusiin menetelmiin. Opiskelijat perehdytettiin oppimisen, oppimisympäristöjen ja -vaikeuksien psykologiaan kognitiivisten taitojen ja motivaation kehittymisen näkökulmasta. Heille annettiin valmiudet kasvatuksellisten interventtioiden toteuttamiseen. Valmistuneet osasivat käyttää konsultaatiomenetelmiä erilaisissa kasvatus- ja hoitoympäristöissä. Aluksi tarkoituksena oli kattaa koko elämäntaaka, mutta ala painottui lasten ja nuorten kasvuympäristöihin, ja niissä rakentuviin aikuisten ja lasten sekä lasten keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin.¹⁰⁸

Erikoisaloista vain terveys voi ajoittain huonosti.

— Terveyspsykologia profiloitui somaattiseen terveydenhoitoon, yleiseen terveyteen ja kansanterveyteen, keskittyi terveyskeskuspsykologin työhön. Mutta ohjelma ei vetänyt väkeä. Mielenterveyspsykologia on isoimpia ryhmiä terveyden alan sisällä, mutta koulutus ei vastannut heidän tarpeitaan, Nieminen kertoo.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Wahlström, 2007; Psykoteraapiakoulutustyöryhmän muistio, 2003, 11-14; 48; Suomen Psykologiliiton vastaavan psykologin Vesa Nevalaisen haastattelu 5.2.2008 (sähköposti tekijän hallussa)

¹⁰⁸ Kehitys- ja kasvatopsykologian erikoisalan toimintakertomus vuodelta 2001. www.psykonet.fi, Psykonet: Intranet. LN; Keskinen, 2007

¹⁰⁹ Nieminen, 2007

Suunnittelijoiden päänvaivaa lisäsi jo sisään hyväksytyjen opiskelijoiden alan vaihto. Kaksi terveystieteiden opiskelijaa haki ja pääsi 15.10.1998 haussa psykoterapian erikoispsykologikoulutukseen. Vuonna 1999 erikoisalan johtoryhmä pohti aluelaajennusta kliinisen psykologian ja työterveyspsykologian suuntaan. Kaksi vuotta myöhemmin ryhmä uudisti opetussuunnitelman, jonka tarkoituksena oli mielenterveyden kokonaisuuden integroiminen terveystieteiden opetusohjelmaan.¹¹⁰

¹¹⁰ Terveystieteiden pöytäkirja, 12.2.1999 (LN); Psy-

— Erikoistuneilla terveystieteillä olisi laaja tehtäväkenttä terveystieteissä, mielenterveystoimistoissa, sairaaloissa ja kuntoutuslaitoksissa mm. konsultoinnin ja työnohjauksen keinoin. Koulutuksen varassa psykologit pystyvät tulokselliseen strategiseen suunnitteluun ja laajojen interventioiden läpiviemiseen, Hannu Perho kirjoitti 2002.¹¹¹ Uudistuksen jälkeen terveyden koulutusalue ei seurannut suurta hakuryntäystä, mutta tarvittava

konetin toimintakertomus 2001

¹¹¹ Perho, Hannu: Psykologia ja psykologian ammattilaiset terveydenhuollossa. Korkeakoulutieto 2002/2

2000-luvulle tultaessa Psykonetin hyväksi tehty työ oli kantanut hedelmää. Yleiskokouksessa Turussa vuonna 2005 Anna-Liisa Elo ja Juhani Vilkki saivat nauttia hedelmien lisäksi Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitoksen kasviksista. Kuva: Marjaana Lindeman

määrä opiskelijoita aloitti opintonsa. Viidestä erikoisalasta se säilyi volyymiltaan pienimpänä.¹¹²

Psykonetin piirissä oltiin yleisesti ottaen varsin tyytyväisiä viiteen erikoistumisalaan.¹¹³ Jonkin verran eri aikoina käytiin keskusteluja kuudennessa alasta, ja osa pelkäsi, että määritellyt alat lukitsivat muiden alojen kehitystä. Erikoispsykologikoulutuksen jaos määritteli kuudenneksi alaksi ammatinvalinta- ja neuvontapsykologian, mutta poisti sen seuraavassa kokouksessaan 1993¹¹⁴. Saari piti mahdollisena oikeuspsykologian kehittymistä omaksi, kapeaksi sektoriksekseen, sillä se on kansainvälisesti katsottuna muodostunut useassa maassa merkittäväksi psykologian osa-alueeksi 2007¹¹⁵. Psykonetissä arvioitiin 1998 psykogeronologiaan erikoistuvien kysynnän kasvavan, sillä väestön keski-ikä jatkoi nousua. Muiksi kasvaviksi alueiksi nähtiin kriisi- ja katastrofipsykologia sekä työn ja organisaatiopsykologian erilaiset sektorit.

¹¹⁶ Viiden erikoisalan rinnalle syntyi traumaattisten kriisien ja katastrofien erikoistumisohjelma, jonka voi sisällyttää muiden erikoistumisalojen opintoihin¹¹⁷.

Tutkintorakenneuudistuksen yhteydessä 2005 erikoispsykologikoulutuksen säädökset tarkentuivat opetusministeriön annettua asetuksen yliopistojen koulutusvastuun täsmentämisestä, yliopistojen koulutusohjelmista ja erikoistumiskoulutuksista (568/2005). Tutkinnon rakennetta muokattiin jonkin verran enemmän tutkimustyön osuutta korostavak-

si. Koulutuksessa nähtiin entistä selvempi trendi vaativan ammattityön ja tutkimuksen integrointiin.¹¹⁸

— Erikoistumiskoulutus toi käytännön näkökulman yliopistoille. Se osoitti, mitä on käytännön ja teorian vuoropuhelu, miten käytäntöä voi soveltaa. Yliopistojen yhteiskunnallinen haaste on vastata ajankohtaisiin ongelmiin ja löytää myös positiivisen kehityksen teitä. Varsinkin psykologian alalla maailma muuttuu jatkuvasti. Esimerkiksi työhyvinvointia koskeva lainsäädäntö kehittyi vuosituhanen alussa, ja ihmiset uskaltavat nykyään tuoda esiin helpommin ongelmia. Se vaikuttaa psykologin työhön. Muutos näkyy muillakin kuin työ- ja organisaation alalla. Työelämän paineet heijastuvat vanhempien kautta lapsiin, mikä näkyy lapsipsykologin työssä. Mielenterveyden alalla depressio on lisääntynyt. Mitä aiemmin sen syntyyyn voidaan puuttua, sitä parempia tuloksia voidaan yleensä odottaa, professori Anna-Liisa Elo toteaa. Erikoispsykologian opiskelijoille koulutus lisäsi keinoja vaikuttaa oman työnsä kehittämiseen. Tutkimustulokset ovat vahvistuneet, kun ne on testattu ja todennettu kentällä. Usein erikoispsykologian opiskelijat ovat myös löytäneet tutkimusaiheen oman työnsä parista. Neuropsykologiassa tehdään kaikista aloista eniten lisensiaatintöitä tutkimusryhmissä. — Opiskelijoiden oman työn puitteista nousevat aiheet ovat toisinaan haaste opettajalle, jos teema ei kuulu oman tutkimuksen piiriin. Tämä on vaikea yhtälö. Opiskelijalle oma aihe voi olla hyvä jo senkin takia, että sen kautta työnantajalle voi perustella työajan käyttöä tutkimuksen tekoon, Elo sanoo. Kun erikoispsykologian koulutusta suunniteltiin, tutkimuksia kaavailtiin julkaistavaksi Psykologisen Seuran Acta Psychologica Fennican B-sarjassa. Useimmat työt jäivät sarjassa kuitenkin ilmestymättä. Nyt erikoispsykologikoulutuksessa tavoitteena on, että kukin opiskelija kirjoittaisi yhden tieteellisen artikkelin. Haaste on kuitenkin kova, sillä ensimmäinen tieteellinen artikkeli on useim-

¹¹² Erikoispsykologikoulutukseen hakeneet ja valitut 1998-2007. Tilasto.

¹¹³ Saari, 2007; Nieminen, 2007; Tikkanen 2007

¹¹⁴ Psykologian tutkijakoulutustyöryhmän esityslista 18.2.1994. (PN)

¹¹⁵ Saari, 2007

¹¹⁶ Psykologian alan yliopistoverkoston ehdotus opetuksen laatuyksiköksi syyskuussa 1999. Korkeakoulujen arviointineuvostolle, 10

¹¹⁷ Opinto-opas 2006 - 2007. Erikoispsykologin koulutus.

¹¹⁸ Psykonetin toimintakertomus 2005

miten vaikein väitöskirjantekijällekin. Lisäksi erikoispsykologiopiskelijat tekevät tutkimusta usein iltapuhteena, päätyönsä ohessa. Kansainvälinen julkaisemisen lisähaasteena on pitkä julkaisuprosessi, joka saattaa kestää 1 – 2 vuotta. Näistä syistä johtuen monet lisensiaatintyöt ovat jääneet julkaisematta. Kaikkia ei löydy edes internetistä, sillä kaikki yliopistot eivät ole vielä vuonna 2008 niitä sinne laittaneet.¹¹⁹

Tutkijakoulutus nostaa tutkimuksen tasoa

Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä loi 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa pohjan systemaattiselle valtakunnalliselle tutkijakoulutukselle. Kun erikoispsykologian koulutus saatiin eriytettyä omaksi kokonaisuudekseen, saattoi työryhmä syventyä kehittämään koulutusympäristöä entistä tieteellisemmin orientoituneelle joukko. Väitöskirjan tekoon kannustettiin valtakunnan korkeakoulupolitiikan hengen mukaisesti yhä nuorempia, mieluiten suoraan maisterin tutkinnon suorittaneita, jotka väittelisivät ripeästi neljässä vuodessa.

Verkoston myötä tutkijakoulutustyöryhmä pyrki nostamaan tutkijakoulutuksen laatua. Tarkoituksena oli, että koulutuksesta muodostuisi kiinteä osa kuuden laitoksen toimintaa, ja sen takia ei tarvittaisi omin varoin rahoitettua keskuslaitosta. Valtakunnallisille kursseille kutsuttiin luennoitsijan lisäksi ohjaajia, sillä tavoitteena oli muodostaa pysyvä ohjaussuhde tutkijakoulutettavan ja ohjaajan välille riippumatta siitä, olivatko nämä eri yliopistoista.¹²⁰ Ohjaukseen käytettävän ajan vähyys kuitenkin puhututti.

¹¹⁹ Haastattelu professori Anna-Liisa Elo 21.2.2008 (muistiinpanot tekijän hallussa)

¹²⁰ Tutkijakoulutustyöryhmän määräraha-anomus 2.2.1990 (PN); Kertomus psykologian tutkijakoulutustyöryhmän toiminnasta 1988 – 1993. Moniste. Turku 25.3.1993.

— Jatkokoulutusintensiivisissä ympäristöissä koti- ja ulkomailla on arvioitu, että yhdellä henkilöllä voi olla ohjattavanaan kerralla enintään 4 – 5 opiskelijaa. Monilla suomalaisilla professoreilla on kirjoilla kymmeniä väitöskirjaa ja pro gradu – tutkielmaa tekeviä opiskelijoita. Voidaanko odottaa tuloksia, jos opettajien ja opiskelijoiden määrällinen suhde on tällainen, Pulkkinen pohti vuonna 1994. Samoihin aikoihin erikoispsykologikoulutuksessa olevat uudet opiskelijat veivät professorien aikaa tarvittaessa ohjausta lisensiaatintutkimuksiin. Yhdeksi ratkaisuksi Pulkkinen esitti ohjattavien määrän rajoittamista ja ohjaajien määrän laajentamista. Kaikki laitoksessa tai verkostossa olevat tohtorin tutkinnon suorittaneet henkilöt voitaisiin ottaa ohjaajien piiriin.¹²¹

Ensimmäiset Suomen Akatemian rahoittamat kurssit järjestettiin 1990. Ryhmä aloitti metodikoulutuksella. Helsingin yliopiston soveltavan psykologian tekemän kyselyn mukaan kouluttajat ja koulutettavat kaipasivat tuolloin kaikille sopivia yleisiä menetelmäkursseja. Toivottu kurssi oli 2-3 päivän intensiivinen jakso, johon liittyi ohjattua workshop-työskentelyä. Aiheina olivat monimuuttajamenetelmät, kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät, kansainvälinen tieteellinen kommunikointi, pitkittäistutkimuksen metodiikka, kenttätutkimuksen metodit ja psykologian tieteenfilosofia. Korkeatasoiset luennot pyrittiin varmistamaan kutsumalla luennoitsijoista ulkomailta. Åbo Akademia lukuun ottamatta jokainen yliopisto sitoutui järjestämään jotain. Yhteisten kurssien lisäksi tutkijakoulutustyöryhmä kannusti yliopistoja tiedottamaan sähköisen verkon ja ryhmän kautta laitosten omista kursseista.¹²²

¹²¹ Pulkkinen, Lea: Jatko-opintojen ohjaus tutkijankoulutuksessa. Puhe. Kutsuseminaari 25.3.1994.

¹²² Tutkijakoulutustyöryhmän määräraha-anomus 2.2.1990

Ensimmäiset kurssit suunniteltiin perusteellisesti. Kaksipäiväisiä seminaareja pidettiin, kysyttiin etukäteen, mitä jatko-opiskelijat kurssilta toivoivat, ja jälkikäteen vastuopettaja kirjoitti seminaarista loppuraportin.

"Kurssiohjelma koostui luennoista, harjoituksista ja demonstraatioista. Koska osallistujat olivat taustatiedoiltaan kovin erilaisia, muodostettiin kolme ryhmää: LISREL-ryhmä, muita erikoismenetelmiä käyttävien ryhmä ja lopuksi nk. vähemmän tilastollista pohjakoulutusta omaavien ryhmä. Vaikka ryhmätyöaikaa oli varsin vähän, pääsivät jotkut opiskelijat oman aineistonsa käsittelyyn LISREL-tekniikalla tai korrespondenssianalyysillä. Kurssin päätteeksi opettajat lupautuivat antamaan menetelmiä koskevaa ohjausta – nk. jälkihoitoa – myös sähköisen postin välityksellä.", kirjoitti Jari-Erik Nurmi monimuuttujamenetelmäkurssin jälkeen. Jatko-opiskelijat osallistuivat kiinnostuneina kursseille, ilmoittautuneita oli jopa enemmän kuin opetukseen mahtui. Siuntioon saapui syksyllä 1990 jatko-opiskelijoita Joensuuta lukuun ottamatta jokaisesta yhteistyössä mukana olevasta yliopistosta.¹²³

— Kursseilla oli muutakin antia kuin koulutus. Jatko-opiskelijat tapasivat toisiaan ja olivat siitä innoissaan. He taisivat pitää toisistaan jopa enemmän kuin meistä, Niemi hymyilee¹²⁴.

Tutkijakoulun opetus vakiintui vuosittain vaihtuvaksi, pääosin Suomen Akatemian rahoittamaksi kurssi-ohjelmaksi, joka koostuu yleisistä tutkijataidon kursseista, menetelmä- ja erityisistä opinnoista ja workshopeista. Oman alan erikoisasiantuntijuuden ohella korostettiin tieteellistä yleissivistystä. Kaikkien kurssien piti olla valtakunnallisesti tarjolla ja kansainvälisen tunnettujen tutkijoiden kytkemistä jatkokoulutukseen pidettiin suotavana.¹²⁵ Kurssit

¹²³ Tutkijakoulutustyöryhmä. Pöytäkirja. 17.10.1990 (PN)

¹²⁴ Niemi, 2007

¹²⁵ Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä. Pöytäkirja. Turku 15.12.1993 (PN)

tutkimusmetodeista, tieteenfilosofiasta ja tieteellisestä kirjoittamisesta sovittiin yhteisiksi erikoispsykologikoulutuksen opiskelijoiden kanssa.¹²⁶

— Tarkoitus oli yhdistää enemmänkin erikoispsykologikoulutuksen ja tutkijakoulun opetusta, mutta kumpikin meni omia linjojaan. Kokeneita kenttäpsykologeja ei kiinnostanut tutkimus, ja aluksi heidän metodipohjansa oli huono. Kuvittelimme, että heillä olisi voinut olla läheisempi yhteys, Syvänen pohtii.¹²⁷

Uutta oli, että jatko-opiskelijoille maksettiin matkakuluja, jotta nämä pääsivät osallistumaan toisella paikkakunnalla järjestettyyn opetukseen.¹²⁸ Tapa säilyi siitä huolimatta, että virtuaaliopetus kehittyi. Ehkä matkakulujen korvaus osaltaan vaikutti siihen, että tutkijakoulutettavien oli helpompi matkustaa.

Vuonna 1995 koitti seuraavan vaiheen aika tutkijakoulutuksessa, jolloin Suomeen perustettiin valtakunnallinen tutkijakoulutusjärjestelmä. Opetusministeriö julisti haettavaksi tutkijakoulutuspaikkoja, jotka turvaisivat edes osalle väitöskirjan tekijöistä päätoimisen opiskelumahdollisuuden enintään neljäksi vuodeksi. Psykologian osalta asiaa kokoonnuttiin pohtimaan Siuntioon 23.- 24.5.1994. "Psykologian graduate school" sai järjestelmänä muotonsa ja ohjelmaan osallistuminen julistettiin tutkimusryhmien haettavaksi. Niemi ja Pyysalo saivat tehtäväkseen kirjoittaa psykologian alan hakemuksen kesän lämpiminä päivinä. Määräaikaan mennessä valmistui hyvä, mutta varovainen hakemus. Tekijät ottivat huomioon, että ala oli pieni. Psykologia haki kymmentä paikkaa.

— Suomen Akatemiassa Jarmo Laine kirjoitti lau-

¹²⁶ Psykologian graduate school kurssiohjelma 1995.

Selvitys määrärahojen käytöstä 1995. Psykologian yhteistyöryhmä 29.9.1995

¹²⁷ Syvänen, 2007

¹²⁸ Tutkijakoulutustyöryhmän määräraha-anomus 2.2.1990; Niemi, 2007

suntoonsa, että jotkut eivät ano edes sitä mitä ansaitsisivat. Hän korjasi psykologialle myönnettäväksi paikkamääräksi 15, Niemi muistelee.

Jatkokoulutustyöryhmän saamat paikat herättivät heti laajaa kiinnostusta, ja hakemuksia tuli runsaasti.¹²⁹ Suomen Akatemian, laitosten ja muin projektivaroin kustannettiin 19 paikkaa 1996¹³⁰.

Psykologian tutkijakoulussa muodostettiin ohjaajapooli, johon kuuluivat periaatteessa kaikki tutkijakoulutettavien omat ohjaajat, tai ainakin ne, jotka työskentelivät verkostoon kuuluvilla psykologian laitoksilla. Vuonna 2006 joukkoon laskettiin 82 ohjaajaa. Kahdesti vuodessa järjestettävissä tapaamisissa, symposioissa, Psykologian tutkijakouluun kuuluvat saattoivat ohjaajapoolin kautta saada henkilökohtaista ohjausta muilta kuin omilta ohjaajiltaan. Professorien ohjattavien määrä ei tästä vähentynyt, vaan saattoi pikemminkin nousta, mutta väitöskirjaa tekeville tarjoutui ainutlaatuinen tilaisuus saada palautetta ja neuvoja työnsä yli yliopisto- ja koulukuntarajojen. Tutkijakoulutustyöryhmän ideaa eri yliopistoista saatavalle ohjaukselle hankaloittivat tulossopimusten tutkintotavoitteet, joiden mukaan yliopistojen oli taloudellisesti kannattavaa huolehtia vain oman kotiyliopistonsa

¹²⁹ Niemi, 2007

¹³⁰ Pysäly, Oili: Kuvaus Psykonet –yliopistoverkoston toiminnasta 1996. Moniste. 15.10.1996

opiskelijoiden valmistumisesta. Rahaa ei herunut, jos professori käytti aikaa eri yliopistoista olevan tutkijakoulutettavan ohjaukseen.

— Ohjaus muihin yliopistoihin väheni. Jos meille tuli professori, joka ohjasi vanhoja opiskelijoitaan muualle, asiaa pidettiin kummallisena, Pulkkinen kertoo¹³¹

Symposioissa tutkijakoulutettavien ristiinohjaus kuitenkin jatkui. Humaanit tutkijat kokivat hyvän asian rahaa tärkeämmäksi.

Järjestäessään kursseja tutkijakoulutettaville Psykologian tutkijakoulu teki yhteistyötä muiden tutkijakoulujen ja tutkimuslaitosten kanssa. Vuonna 2005 järjestettiin ennätysmäärä kursseja ja niille myös osallistui enemmän opiskelijoita kuin aiemmin. Opetus järjestettiin pääosin virkaopetuksena, lukuun ottamatta ulkomaalaisia luennoitsijoita tai niitä, jotka eivät olleet virkasuhteessa mihinkään verkostoon kuuluvaan psykologian laitokseen¹³².

Tutkijakoulutettavien kasvaneen määrän takia psykologian laitokset päättivät yhdessä rahoittaa tutkijakouluun osa-aikaisen koordinaattorin tehtävän marraskuun 2003 alusta. Kolme vuotta myöhemmin työ muuttui opetusministeriön rahoittamaksi kokopäiväiseksi.

¹³¹ Professori Lea Pulkkinen haastattelu 23.10.2007

(muistiinpanot tekijän hallussa)

¹³² Psykologian tutkijakoulun toimintakertomus 2005 - 2006

Opm-rahoitteiset tutkijakoulukaudet

1. nelivuotiskausi 1995-1998

15 täysipäiväistä OPM:n rahoittamaa tutkijakoulupaikkaa

14 tohtorintutkintoa

Tutkijakoulun johtajana prof. Pekka Niemi, Åbo Akademi 1995 – 1997, Turun yliopisto 1998

2. nelivuotiskausi 1999-2002

15 täysipäiväistä OPM:n rahoittamaa tutkijakoulupaikkaa

Kaudelle 2002-2005 kolme lisäpaikkaa

23 tohtorintutkintoa

Tutkijakoulun johtajana prof. Kimmo Alho, Helsingin yliopisto, vuonna 2000 johtajana prof. Heikki Hämäläinen, Turun yliopisto

3. nelivuotiskausi 2003-2006

17 täysipäiväistä OPM:n rahoittamaa tutkijakoulupaikkaa

Kaudelle 2002-2005 kolme lisäpaikkaa

30 tohtorintutkintoa (vuosina 2003-2005)

Tutkijakoulun johtajana prof. Kimmo Alho, Helsingin yliopisto

4. nelivuotiskausi 2007-2010

17 täysipäiväistä OPM:n rahoittamaa tutkijakoulupaikkaa

Tutkijakoulun johtajana prof. Christina Salmivalli, Turun yliopisto

Tutkijakoulun verkosto kasvaa ulkomaille

Vielä 1980-luvun alkupuolella kansainvälinen tutkimustyö oli suomalaisessa psykologiassa pienenmuotoista lukuun ottamatta muutamien yksittäisten

tutkijoiden toimintaa. Suomen psykologinen seura pyrki kehittämään kansainvälistä tutkimustoimintaa ajan valtakunnan politiikkaan soveltuen sekä itään että länteen. Muodollisia suhteita seura pyrki lisäämään Neuvostoliiton ja DDR:n kanssa, mutta valtaosa kansainvälisistä yhteisjulkaisuista syntyi Ison-Britannian, USA:n, Saksan liittotasavallan, Hollannin ja Ruotsin kanssa.¹³³

Myös kotimaassa seura pyrki olemaan aktiivinen. Vähitellen Suomen onnistui houkutella psykologian alan kansainvälisiä kongresseja: 1991 niitä järjestettiin neljä kappaletta.¹³⁴ Myös Suomen Psykologiliitto oli mukana järjestelyissä.

— Seuran ja liiton välit eivät olleet 1980-luvulla läheiset. Seura otti askeleen lähemmäs liittoa, kun soitin Saarelle. Kysyin keittäisikö hän kahvit, jos minä ja Martin Backman toisimme pullat, Hämäläinen kertoo.¹³⁵

Saari tarjosi Suomen Psykologiliiton tiloissa kahvit miehille. Seurauksena oli Psykologia-konferenssi Helsingissä. 1993 Tampere sai isännöitäväkseen Euroopan psykologikongressin, joka sitoi liiton ja seuran tiiviisti yhteen. Tieteellisesti, taloudellisesti ja etenkin sosiaalisesti tapahtuma oli menestys.¹³⁶

Yliopistoilla tutkimusryhmien kansainväliset kontaktit lisääntyivät. Mallia kävivät antamassa Lars Göran Nilsson ja Risto Näätänen, jotka luennoivat 1992 aiheesta: ”How did Swedish psychology become and how could Finnish psychology be successful?”¹³⁷

— Se oli hyvä tuuppaus. Näätänen kannusti, että tutkimukseen on saatava laatua enemmän kansainvälisen julkaisupolitiikan kautta. Seurasi tiukka

¹³³ Suomen psykologisen tutkimuksen kehitys..1985, 64

¹³⁴ Niemi, 1992, 1-2

¹³⁵ Hämäläinen, 2007

¹³⁶ Saari, 2007

¹³⁷ Psykologian laitosten yhteistoiminta: toteutettuja hankkeita ja tehtyjä sopimuksia. Muistio. 16.11.1994.

keskustelu siitä, miten tutkimustuloksia julkaistaan. Se tilaisuus pani prosessin liikkeelle, Lyytinen kertoo.¹³⁸

Kansainvälistymisen lisäämiseksi ja luentojen parhaan laadun turvaamiseksi tutkijakoulutettaville kutsuttiin luennoitsijoiksi myös ulkomaisia asiantuntijoita. Aloittaessaan toimintaansa Psykologian tutkijakoulu suunnitteli myöntävänsä kaikille tarvitseville tutkijakoulutettavilleen apurahan osallistumisesta kansainvälisiin kongresseihin, sillä opiskelijat kokivat sen yhdeksi tärkeimmäksi avustuksen muodoksi. Vuodelle 1996 sen arveltiin tarkoittavan 15 matkaa.¹³⁹ Myöhemmin avokätisyyttä rajoitettiin, sillä ulkomaille matkustus lisääntyi vuonna 2002 niin, että tutkijakoulun varat olivat huveta lentolippuihin. Vuonna 2005 ulkomaille matkusti tutkijakoulun myöntämällä 500 euron avustuksella viisi

ja vuotta myöhemmin yhdeksän tutkijakoulutettavaa. Muilla kuin Psykologian tutkijakoulun varoilla matkustettiin vilkkaasti, suurin osa väitöskirjan tekijöistä kulki vähintään kerran vuodessa ulkomaille¹⁴⁰. Liikettä tapahtui myös Suomeen päin: vuonna 2005 tutkijakoulutettavista 10 prosenttia oli ulkomaalaisia, ja tutkijakoulun opetus tapahtui valtaosin englanniksi. Tutkijakoulun pitkä laatuun ja kansainvälisyyteen panostaminen alkoivat näkyä, sillä 2000-luvulla väitöskirjat koostuivat keskimäärin 3-5 artikkelista, jotka julkaistiin tai olivat hyväksytty julkaistaviksi korkeatasoisissa kansainvälisissä tiedelehdissä.¹⁴¹

Tutkijakoulun kansainvälistyminen lisääntyi suunnitelmallisesti, sillä 2004 johtoryhmä laati kan-

¹³⁸ Lyytinen, 2007

¹³⁹ Toimintakertomus vuodelta 1995. Psykologian Graduate School; Kurssiohjelman rahoitusanomus 1996. Psykologian Graduate School, Psykologian yhteistyöryhmä 29.9.1995

¹⁴⁰ Psykologian tutkijakoulutettavien julkaisut 2002 - 2005

¹⁴¹ Psykologian tutkijakoulun toimintakertomus 2005; Psykologian tutkijakoulu. Tavoitteet. <http://vanha.soc.utu.fi/psykologia/psykonet/tutkijakoulu/yleisesittely/yleisesittely.htm>

Yhdentoista Kansallisen tutkijakoulun edustajat Pohjoismaista, Baltian maista sekä Luoteis-Venäjältä kokoontuivat suomalaisten aloitteesta suunnittelemaan verkostomaista yhteistyötä toukokuussa 2006 Helsinkiin. Kuva: Sari Järvinen

sainvälistymisstrategian toimintansa tueksi. Sen mukaisesti tutkijakoulun yhteistyösopimus Viron käyttäytymis- ja terveystieteiden tutkijakoulun kanssa astui voimaan 2005, ja yhteisiä kursseja järjestettiin Tarton yliopiston kanssa. Tutkijakoulun johtaja prof. Kimmo Alho käynnisti yhteistyöneuvottelut myös Unkarin psykologian ja kognitiotieteen tutkijakoulun kanssa. Alho, Nurmi, Keskinen ja Hämäläinen ottivat yhteyttä lähimaiden kollegoihinsa yhteisen Nordic-Baltic Doctoral Network in Psychology:n luomiseksi. NordForsk rahoitti hankkeen. Tanskasta, Ruotsista, Norjasta ja Baltian maista sekä Luoteis-Venäjältä löytyi yhteistyötahoja verkoston muodostamiseen. Joukko avasi oman tutkijakouluopetuksensa Nordic-Baltic Doctoral Network in Psychology:n jäsenille, sopi yhteisistä seminaareista ja kurssisuunnitelmasta. Puheenjohtajaksi valittiin Alho, varapuheenjohtajaksi Hämäläinen ja koordinaattoriksi jatko-opiskelija Pirita Pyykkönen.¹⁴² Tutkijakoulun verkosto oli aloittanut systemaattisen ja onnistuneen laajenemisen Suomen lähimaihin.

Perusopetus pakettiin

Perusopetus vilahteli aiheena psykologian laitosten yhteistyökokouksissa jo 1988. Pohdittiin koulutuksen laajentamista uusille toiminta-alueille, jota vauhditti Suomen Psykologiliiton huoli psykologien työllistymisestä. Aihe kuitenkin jäi, mutta siihen päätettiin palata.¹⁴³ Se nousi ajankohtaiseksi rakenteellisen kehittämisen myötä viisi vuotta myöhemmin.

”Päämääräksi on asetettu yksikkö, jonka vastuu kattaa sekä perus- että jatkokoulutuksen, ja jolla on resurssit yhteisten tehtävien hoitamiseen. Kokemusta on toistaiseksi hankittu vain jatkokoulu-

¹⁴² Psykologian tutkijakoulun toimintakertomus 2005-2006; Alho, 2007

¹⁴³ Psykologian laitosten yhteistyökokous, 17.3.1988 (PN)

tuksen järjestämisestä ja painopiste on ensi vaiheessa edelleenkin jatko- ja tutkijakoulutuksessa. Peruskoulutuksen osalta on ensimmäiseksi selvittävä, missä laajuudessa ja millä aikavälillä yksikön rakentamisessa on mahdollista edetä”, kirjoitti Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä opetusministeriöön 1994.¹⁴⁴

Yksikköä ei syntynyt, mutta Nurmen johdolla aloitti Psykonetin perustutkintotyöryhmä. Ryhmän aloitteesta tutkintorakennetta muokattiin yhtenäisemmäksi, ja se koordinoi opetusta laitosten välillä. Ryhmä valmisteli vuonna 1996 tietoverkon käyttöä opetuksessa.

Tutkijakoulutustyöryhmän rooliksi tuli alusta alkaen – tai jopa ennen 1987 joulukuun kokousta Akava-talossa – ottaa yhteisesti kantaa valtakunnan tason psykologiaa koskeviin koulutuspoliittisiin asioihin. Yhteen äänen lausuttu kannanotto todettiin kuuluvaksi, ja usein se myös esitettiin nopeammin, kuin jos laitokset olisivat kukin erikseen pohtineet ja kommentoineet asioita. Psykonetin johtokunta jatkoi tutkijakoulutustyöryhmän linjaa ja vaikutti moniin alaa koskeneisiin kysymyksiin myös perusopetuksessa, Eurooppaa myöten. Psykologiliiton samalla. Salli Saaren ja Tuomo Tikkasen kansainväliset yhteydet olivat runsaat. Nieminen edusti Suomea Leonardo da Vinci-projektissa, jossa selvitettiin mahdollisuutta rakentaa eurooppalainen psykologidiploma eli pätevyystodistus. Tavoitteena oli yhtenäistää psykologiammatin harjoittamisoikeutta EU:ssa, mikä loisi edellytykset vapaalle liikkumiselle.

— Leonardo-projekti alkoi jo ennen tutkintorakenteen muuttamista. Se syntyi oman alan tarpeesta taata riittävän laadukas tutkinto. Suomessa ei ole ongelmia laadun kanssa, mutta Etelä- ja Itä-Euroopassa oli lyhyet tutkinnot, Nieminen toteaa.¹⁴⁵

Psykonetin organisoimana suomalainen psykolo-

¹⁴⁴ Psykologian tutkijakoulutustyöryhmän kirje OPM:lle 422/528/94

¹⁴⁵ Nieminen, 2007

gikoulutus valittiin yhdeksi järjestelmän toimivuutta testaavaksi kaksivuotiseksi kokeiluksi vuonna 2002. Pätevyydistuksen kytkeminen suomalaiseen tutkintoon edellytti laajennettua ammattivalmiuksien harjoittelua koulutuksessa. Ehdotus valmistui 15:ä Euroopan maata edustavien yliopistojen yhteisenä 2004.

Psykonetin ulkomaaopintojen työryhmän tehtävänä oli varmistamaa, että psykologian alalla yliopistoissa on riittävän yhtenäiset käytännöt ulkomailla pohjakoulutuksensa saaneiden opiskelijavalinnoissa, opintasuoritusten tulkinnoissa ja niistä viranomaisille annettavissa lausunnoissa. Suomen EuroPsy-pätevyslautakunta aloitti toimintansa toukokuussa 2006 ja on myöntänyt EuroPsy-pätevyyksiä hakijoille.¹⁴⁶

Yleiseurooppalaiseen kaksiportaiseen tutkintojärjestelmään siirtyminen Bolognan prosessin periaatteiden mukaisesti sai psykologian laitokset ja liiton liikkeelle 2002. Psykologin tutkinto uhkasi supistua viisivuotiseksi, sillä puolivuotinen harjoittelu ei sellaisenaan olisi enää mahtunut tutkintoon ilman rajuja sisällöllisiä muutoksia. Psykonet vetosi, että tutkinnon on oltava rakenteellisesti sovitettavissa eurooppalaiseen malliin. Tämä edellytti puolta vuotta lisää viiden vuoden tutkintoon.

— Ministeriö piti tiukasti kiinni 300 opintopisteestä. Psykonet antoi asiasta kaksi lausuntoa, haimme tukea tiedekunnilta, otimme paljon kontakteja. Olin silloin dekaanina ja sitä kautta mukana yhteiskuntatieteiden alan dekaanikoukuksissa. Moni antoi meille solidaarisesti tukea. Pyrimme vakuuttamaan ministeriön psykologian erityistarpeista: puolen vuoden harjoittelu tarvitaan, silloinen Psykonetin puheenjohtaja Hannu Perho kertoo.¹⁴⁷

Psykologian maisterin (PsM), 330 opintopisteen

¹⁴⁶ Psykonetin toimintakertomus 2002; 2004; 2005; 2006; Nevalainen, 2008

¹⁴⁷ Perho, 2007

tutkinto säilyi. Perustutkintojen (PsK, PsM ja FM) sisällöt ja rakenne yhtenäistettiin verkoston yliopistoissa, ja maisterikoulutuksen sisältö muokattiin kaksiportaiseen tutkintojärjestelmään soveltavaksi. Perustutkinnon uusi avaus oli mahdollisuus suorittaa vaihtoehtoisesti 300 opintopisteen mittainen filosofian maisterin (FM) tutkinto psykologian alalla. Perusteena nähtiin etenkin Psykologian lukio-opettajien tarve, sillä psykologiasta tuli pakollinen oppiaine lukiossa. Psykonet osallistui lukion opetussuunnitelman sisältöjen kehittämiseen sekä paneutui aineenopettajakoulutuksen tason kohottamiseen. Valtakunnallisesti yhtenäistettyä opetussuunnitelmaa alettiin soveltaa lukuvuodesta 2006-2007.¹⁴⁸

Psykologin ammattiin pätevöittävän koulutuksen rinnalle yritettiin kehittää erityisiä monialaisia maisterikoulutusohjelmia, joissa psykologialla oli päärooli. Näistä pisimmälle pääsi valtakunnallinen Human technology -hanke, joka kulki suunnitelmassa työnimellä ”Ihminen kohtaa teknologian”. Tavoitteena oli kouluttaa osaajia erityisesti ihmisen käyttäytymisen ymmärtämiseen ja huomioon ottamiseen yhä teknistyvämmässä ympäristössä.¹⁴⁹

— Suomessa ei ole vielä täysin tajuttu psykologian merkitystä teknologiassa. Yrityksissä työskentelee tuhansia tutkijainsinöörejä, mutta ilman psykologeja, vaikka laitteet tehdään ihmisille, Lyytinen toteaa.¹⁵⁰

Psykologian alan opiskelijavalinnoissa Psykonet teki myös yhteistyötä. Opetusministeriön julkaisussa Yliopistojen yhteishakutyöryhmän muistio ehdotettiin yliopistojen siirtyvän kaksivaiheisesti yhteishakujärjestelmään. Psykonetin perustutkintotyöryhmä pohti asiaa psykologian koulutusalan

¹⁴⁸ Psykonetin toimintakertomus 2002; 2006

¹⁴⁹ Psykonetin toimintakertomus 2002; 2003; 2005

¹⁵⁰ Lyytinen, 2007

kannalta ja totesi opiskelijavalintojen tiivistämisen joiltakin osin välttämättömäksi. Valtakunnallisen valintayhteistyön lisäämiseen laadittiin kokeiluohjelma, jota kokeiltiin Helsingin ja Tampereen laitoksen välillä 2006.¹⁵¹

Entä miten kävi psykologian perusopetuksen? 1990-luvun alussa suunniteltu laadukas yhteinen kokonaisuus toteutettiin lopulta omalla tavallaan ensimmäisen kerran lukuvuonna 2005–2006. Psykonet järjesti psykologian perusopintokokonaisuuden kokonaan valtakunnallisena, virtuaalimenetelmiin tukeutuvana, monimuotoisena kokonaisuutena. Opiskelijat saivat yhteistä opetusta kasvatusta-, kehitystä-, neuro- ja persoonallisuuspsykologiassa sekä kongitiivisessa, terveyden ja mielenterveyden psykologiassa. Myös tieto psykologisista menetelmistä välittyi kokonaisuuden kautta. Yhteiset perusopinnot edellyttivät laitoksia yhtenäistämään perusopetustaan entisestään ja karsimaan erityispiirteensä. Toisaalta se palveli psykologiaa sivuaineena opiskelevia, joita verkoston eri yliopistoihin tuli 500 - 600 vuosittain.¹⁵²

— Yhteiset 25 opintoviikon perusopinnot ovat ainutlaatuinen paketti. Kun yhteistyötä suunniteltiin, en usko, että kukaan ajatteli perusopetuksen toteutuvan tällä tavalla. Nyt puhutaan jo aineopintojen järjestämisestä yhteistyönä, Keskinen toteaa.¹⁵³

Klinikkaopetus toi asiakastyön yliopistoihin

Opetuksen laatuyksikkönimitys vauhditti tietotekniikan lisäksi klinikkaopetuksen suunnittelua keväällä 1996. Koulutusmuoto oli psykologian laitoksilla vanhastaan tuttu, mutta apulaisprofessori Marja Vauraksen johtama työryhmä toi siihen puhtia pohtimalla opetuksen sitomista psykologian ammattikäytäntöihin klinikoiden avulla. Perusope-

tuksessa klinikkojen katsottiin lisäävän ammatillisia valmiuksia. Asiakastyöskentelymahdollisuudet paranisivat ohjatussa oppimisympäristössä. Erikoispsykologikoulutettaville klinikat tarjosivat opetuksen lisäksi mahdollisuuden tehokkaampaan tutkimuksen tekoon. Klinikasta Vauraan työryhmä suunnitteli paikkaa, jossa uusin teoria- ja tutkimustieto kohtaa arjen. Psykologian laitokset kehittivät klinikkatoimintaansa erityisosaamisensa ja valtakunnallisesti sovitun työnjaon pohjalta. Yhteistyötä Vauras toivoi etenkin Helsingin, Jyväskylän ja Turun välillä.

Ehdotus klinikkatoiminnan kehittämistä:

Helsingin yliopisto	a) kliininen neuropsykologia: muistitutkimus ja - kuntoutus b) lyhytkestoisen stressin hallinnan interventiot
Jyväskylän yliopisto	a) lapsuus- ja nuoruusiän sekä vanhuusiän kehitysneuropsykologia b) aikuisiän psykoterapia
Turun yliopisto	a) vauva-, lapsuus- ja nuoruusiän kehitys- ja kasvatopsykologia b) perheterapia
& Åbo Akademi	
Joensuun yliopisto	yksilöiden, organisaatioiden ja yhteisöjen ohjaus ja konsultointi
Tampereen yliopisto	organisaatioiden evaluaatio

Klinikkaopetuksen valtakunnallinen ohjausryhmä koordinoi opetusyhteistyömallien kehittämistä oman budjettinsa turvin. Se perusti klinikoiden käyttöön yhteisen testiarkiston ja kannusti yliopistoja tuottamaan siihen oppimateriaalia. Lisäksi syntyivät yhteisesti käytettävä asiakaskortisto ja

¹⁵¹ Psykonetin toimintakertomus 2005; 2006

¹⁵² Psykonetin toimintakertomus 2005

¹⁵³ Keskinen, 2007

www-sivut. Yhteistä klinikkaopetustakin syntyi, esim. traumaattisten kriisien ja katastrofien perusteet ja elämäntapa-haastattelu. Erikoispsykologikoulutuksella katsottiin olevan ratkaiseva merkitys klinikoiden kehitykselle: se yhdisti resursseja ja hyödytti koko alaa tarjotessaan kaikkien käyttöön erikoisalojen osaamista. Perusopetuksessa saatettiin käyttää ohjaajina erikoispsykologikoulutuksen opiskelijoita.

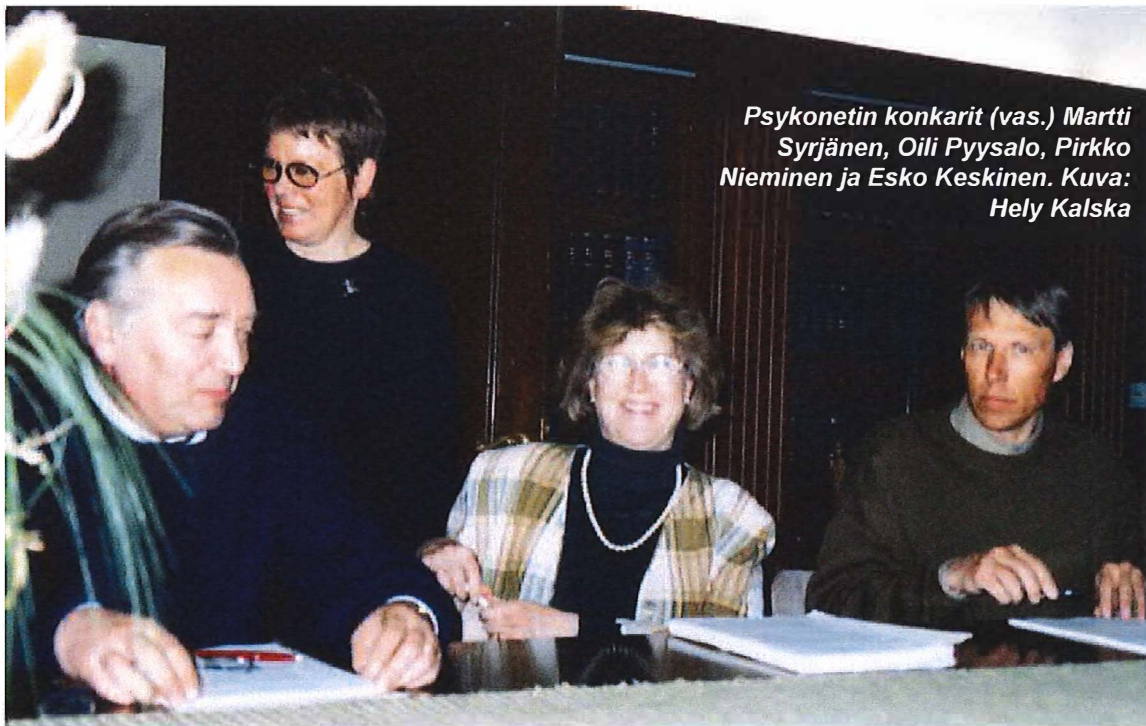
Klinikkaopetuksen ongelmina olivat työläys ja resurssien puute. Vauraan työryhmän kaipaamaa täysipäiväistä tutkijaa eikä sen koommin suunnittelijaakaan saatu käynnistämään klinikatoimintaa.¹⁵⁴ Vuonna 2001 valtakunnallisen ohjausryhmän toiminta hiipui.¹⁵⁵

Osa yliopistoista kehitti kuitenkin itsenäisesti klinik-

katoimintaansa. Turussa kuljettiin moniammatilliseen suuntaan. Psykologian lisäksi oppimisympäristöä hyödynsivät sosiaalipolitiikan (sosiaalityön) laitos ja lastenpsykiatrian oppiaine sekä erityisopettajakoulutus. Klinikka keskittyi lasten, nuorten, aikuisten ja perheiden tutkimukseen, neuvontaan ja kuntoutukseen. Tampereelle syntyi PSYKE. Sen toiminta niveltui laitoksen muuhun toimintaan omana yksikkönä. Klinikalla opetettiin psykologin ammattikäytännön perusasioita, mutta soveltuen sitä käytettiin myös erikoistumiskoulutuksessa. Ammattikäytännön kehittämisen ja siihen liittyvän tutkimuksen lisäksi se tarjosi maksullista palvelutoimintaa. Jyväskylän psykoterapian opetus- ja tutkimuslinikka toimii yksityisenä terveydenhuollon palveluja tuottavana yksikkönä psykologian laitoksella. Klinikalla koulutetaan perustutkinto- ja jatko-opiskelijoita, annetaan täydennyskoulutusta sekä tuotetaan psykoterapiaa ja psykologisia hoitoprosesseja koskevaa tutkimustietoa. Lisäksi Niilo Mäki Instituutti ja Jyväskylän perheneuvola kehittivät Jyväskylään lastentutkimuslinikan.

¹⁵⁴ Psykonetin toimintakertomus 2001; Psykonetin ehdotus korkealaatuisen koulutuksen yksiköksi 2002; Kalska, 2007

¹⁵⁵ Lotus Notes työryhmällä ei pöytäkirjoja 11.2.2002 – 9.2.2006; Kalska, 2007

Psykonetin konkarit (vas.) Martti Syrjänen, Oili Pyysalo, Pirkko Nieminen ja Esko Keskinen. Kuva: Hely Kalska

Se erikoistui kouluikäisten lasten oppimisvaikeuksien tutkimiseen ja kuntouttamiseen. Klinikalla annettiin psykologeille oppimisvaikeuksiin liittyvää neuvontaa ja ohjausta.¹⁵⁶

Psykonetin yhteinen klinikkatoiminta heräsi uuteen aikaan laatuyksikköstatuksen myötä 2004. Tuloksellisuusrahalla voitiin palkata henkilöstöä kohentamaan ongelmalähtöisen asiakastyön opetusjärjestelyitä eri laitosten opetusklinikoissa¹⁵⁷. Vuonna 2006 Hely Kalska kutsui klinikkatyöryhmän uudelleen koolle. Innoittajana oli erikoistutkija

¹⁵⁶ Turun yliopiston moniammatillinen klinikka. Esittely. http://www.psy.utu.fi/klinikka/esittely_turku.html; Psykologian opetus- ja tutkimusklinikka PSYKE, <http://www.uta.fi/laitokset/psyk/psyke/>; Psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikka. Jyväskylän yliopiston psykologian laitos. <http://www.jyu.fi/ytk/laitokset/psykologia/psykoterapiaklinikka>; Mikä on Lastentutkimusklinikka? Niilo Mäki Instituutti. <http://nmi.jyu.fi/klinikka/>

¹⁵⁷ Psykonetin toimintakertomus 2004

Hanna Mäen selvitys klinikkatoiminnan nykytilasta ja kehittämisajatuksista. Joukko sai todeta, että laitosten klinikkatoiminta erosi varsin paljon toisistaan. Klinikkatoiminta ja ammattikäytännön opetus oli osittain eriytetty, osittain se oli päällekkäistä. Esimerkiksi Jyväskylän yliopistossa opetus ja klinikat olivat selkeästi erillään, kun taas Turussa klinikkaopetus kuului ammattikäytäntöjen opetukseen. Työryhmä päätti kehittää ammattitaitojen opetusta yhdessä. Viisi vuotta sitten koottu yhteinen kirjasto, testi- ja oppimateriaaliarkisto odotti osittaista päivittämistä. Työmäärä osoittautui niin suureksi, että klinikkatyöryhmä katsoi tarpeelliseksi palkata henkilön koordinoimaan yhteistä opetusta ja muuta toimintaa. Tässä tapauksessa historia toisti harmillisesti itseään. Rahoja ei vielä löytynyt kenenkään palkkaamiseen vuoden 2007 loppuun mennessä. Klinikkatyöryhmä liitettiin perustutkintotyöryhmään ja se päätti kokoontua tarvittaessa.¹⁵⁸

¹⁵⁸ Klinikkatyöryhmän pöytäkirjat 11.2.2002, 9.2.2006; Kalska, 2007

Mikä on klinikka?

Ongelmalähtöisen asiakastyön menetelmä

Ammattityön kurssilla opiskelijat soveltavat aidoissa asiakastilanteissa psykologisia arviointi- ja interventiomenetelmiä. He ratkaisevat ohjattuina lasten kehityksellisiin ongelmiin, aikuisten mielenterveysongelmiin, kuntoutukseen tai organisaation toimintaan liittyviä psykologisia kysymyksiä.¹⁵⁹

Laitosten yhteyteen perustetut klinikat toimivat yhteistyössä alueen sairaaloiden, terveyskeskusten, perheneuvoloiden ja muiden alan laitosten kanssa. Opiskelijaryhmät muodostuvat psykologian, sosiaalityön ja lääketieteen alojen opiskelijoista.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Psykologian opetus- ja tutkimusklinikka PSYKE

¹⁶⁰ Psykonetin toimintakertomus 2001

Virtuaaliopetuksen pioneeri

Verkostotalous alkoi kehittyä Suomessa 1980-luvulla. Organisaatioiden päällekkäisiä toimintoja vähennettiin, ja työnjaon synergia lisääntyi. Laatu nousi, kun verkostot mahdollistivat parhaan osaamisen hyödyntämisen kattavammin kuin ennen.¹⁶¹ Verkostotyyppinen yhteistyö ei jäänyt pelkästään yritysmaailmaan, vaan sitä pohdittiin myös yliopistoilla. Aihetta vauhditti tietotekniikan kehittyminen. Verkostoitumisen puolesta puhui esimerkiksi opetusministeri Christoffer Taxell 1988.

— Verkot ovat tämän päivän sana informaation käsittelyssä. Massiivisten keskitettyjen järjestelmien asemasta luodaan pieniä, itsenäisesti toimivia yksiköitä, jotka yhdistetään tehokkailla tietoliikenneväylillä. Tuloksena on tehokas, taloudellinen ja joustava kokonaisuus.¹⁶²

¹⁶¹ Hörkkö, Sirkka-Leena: Yliopistojen verkostoyhteistyö; valtakunnalliset verkostoyliopistot. Esitys Yliopistokoulutus laadun jäljillä – seminaarissa 26.3.1998. Helsinki, Finlandiatalo.

Tietotekniikan soveltamista hajallaan olevaan suomalaiseseen jatkokoulutusopetukseen pohti myös Oulun yliopiston lehtori Juhani Oksman 1990. Eikä pelkästään pohtinut, vaan asiaa myös testattiin. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus ja Tornion tietotekniikan ja liiketalouden instituutti saivat siirrettyä opettajan äänen puhelinlinjoja pitkin useaan paikkaan samalla kertaa. Oksman arvioi, että äänen siirtäminen etäopetuksessa on riittävää, kun sen täydentää faksatulla opetusmateriaalilla. Visuaalisesti luennoitsija ei lankoja pitkin vielä liikkunut, sillä kuvan siirto oli kallista ja tekniikka kehittymätöntä. Varsinaista opetusta korkeakouluissa ei puhelinlinjojen avulla alettu kuitenkaan järjestää.¹⁶³

Vähitellen mikrotietokoneet löysivät paikkansa tutkijoiden pöydille, ja vuonna 1994 riemuttiin, että tekninen evoluutio oli liittänyt internetiin yli kaksi miljoonaa tutkimuksen tietokonetta ympäri

naari 29.8.1988. Puhe.

¹⁶³ Oksman, Juhani: Audio- ja videotekniikkaa jatkokoulutukseen. Korkeakoulutieto 3/1990, 8-9

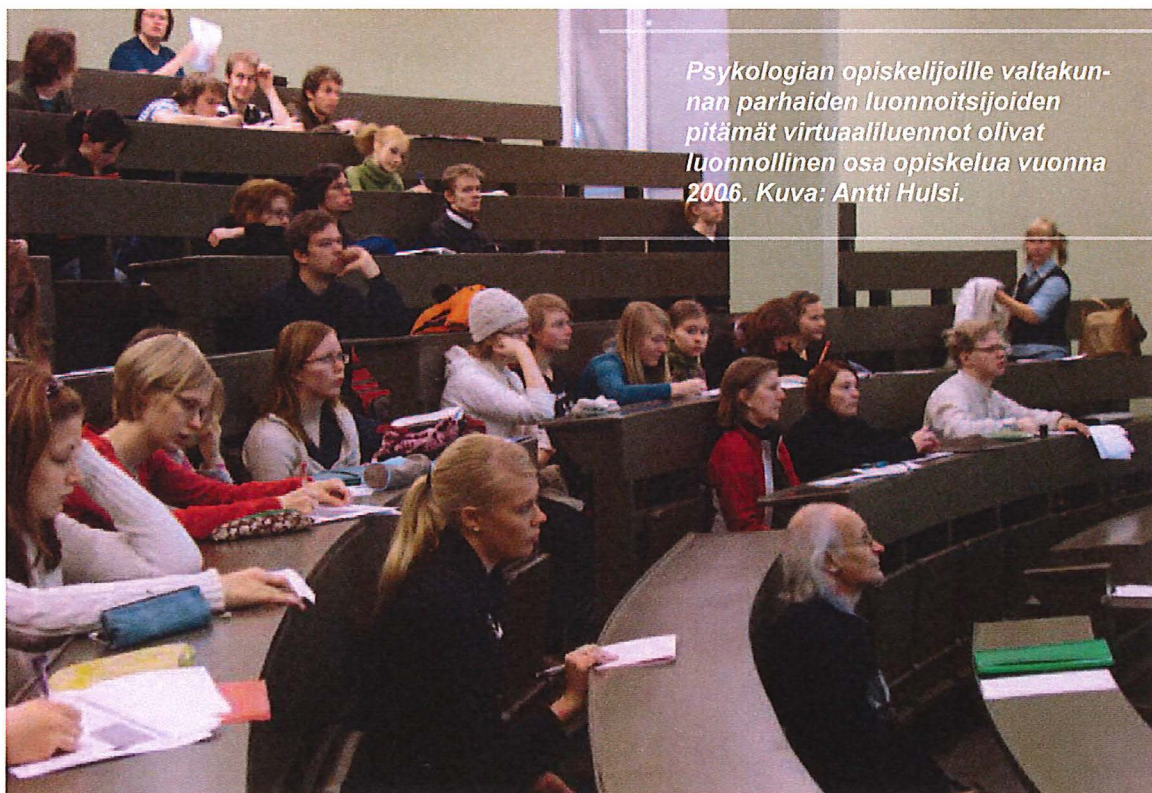

maailmaa. Tietotekniikan kehitys avasi opetuksen mahdollisuuksia. Ismo Ripatti, LL, Kuopion yliopistosta kirjoitti 1994: ”Telemaattisesti siirretyt eri paikkakuntien korkeakoulujen väliset yhteisluennot ovat nykyisen ja olemassa olevan tekniikan avulla toteutettavissa alhaisin kustannuksin. Koko maan kattava digitaaliverkko mahdollistaa kohtuullisen tasoisen liikkuvan kuvan ja hyvätasoisen äänen tosiaikaisen siirron puhelinyhteydellä kahden tai useamman korkeakoulun välillä... Telemaattiset luennot mahdollistaisivat opettajaresurssien korkeatasoisen hyötykäytön, vapauttaisivat osan opetukseen uhratusta tutkija-ajasta ja mahdollisesti ne parantaisivat luento-opetuksen tasoa. Maamme eri tiedekunnissa pidetään samoja luentoja hyvin eritasoisina ja luennoitsijan ”valtakunnallinen esiintyminen” johtaisi todennäköisesti aikaisempaa ponnekkaampaan luennon esivalmisteluun ja

huolellisempaan havaintomateriaalin tuotantoon.” 1990-luvun alussa tietotekniikan kokeiluhankkeet syntyivät yksittäisten, opetusteknologiasta kiinnostuneiden opettajien kautta. Etenkin ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset olivat etäopetusmahdollisuuksien vuoksi kiinnostuneita asiasta. Ripatti arvioi, että tietotekniikan hyödyntäminen korkeakouluopetuksessa alkaa silloin, kun opettajat löytävät teknologian tarjoamat mahdollisuudet.¹⁶⁴

Näätänen ja Lyytinen löysivät sen samoihin aikoihin, kun Ripatti kirjoitti. Korkeakoulutiedossa julkaistiin 1994 artikkeli, jossa psykologian professorit pohtivat aihetta. Valtakunnallisia videoluentoja voitaisiin käyttää jatkokoulutuksen ohella perusopetuksessakin. Monella paikkakunnalla seurattavalla

¹⁶⁴ Ripatti, Ismo: Korkeakoulutieto 2/1994, 8-17

videoluennolla paikallisen kurssinpitäjän tehtäväksi jäisi koordinoinnin lisäksi oppimista edistävän interaktiivisuuden ylläpitäminen, palautteen vastaanottaminen ja analysointi. Niiden avulla videota voitaisiin parantaa seuraavaa kurssia varten. Laitosten ja tutkimusryhmien yhteistyöllä kartutetun opetusaineiston kierrättäminen toisi pienenkin laitoksen opiskelijoiden ulottuville laaja-alaisen tietämyksen. Yhteisvoimin järjestetty opetus parantaisi merkittävästi opiskelijoiden keskimäärin saamaa opetuksen tasoa. Laatu nousisi.¹⁶⁵ Psykologit toivat tietotekniikan maailmaan mukaan oman osaamisensa: tiedon siitä, kuinka ihminen oppii. Joukko psykologian laitosten oppimisen asiantuntijoita ryhtyikin selvittämään, voitaisiinko videoluentoja konkreettisesti toteuttaa.

Virtuaaliopetuksen kehittäminen ei ollut vain psykologian alan tavoitteena, sillä se oli osa valtakunnallista koulutuspolitiikkaa. Verkostomuoto oli

¹⁶⁵ Lyytinen - Näättänen, 1994

asetettu tavoiteltavaksi toimintamalliksi virtuaaliopetusta kehitettäessä ja rahoitusmahdollisuuksia luotiin työn edistämiseksi.¹⁶⁶

Käytännössä asialle laitettiin jälleen Hämäläinen. Psykotourin tehnyt professori seiso i uuden haasteen edessä Turun yliopiston luentosalissa syksyllä 1997. Uteliaisuudesta hiljentyneet opiskelijat tuijottivat Helsingistä muuttanutta luennoitsijaa. Opiskelijoita istui myös kahdella muulla paikkakunnalla, joissa näkyi tyhjä kangas. Neurotieteen ensimmäinen videoluento oli alkamassa, ja sitä oli tarkoitus pitää 16 luentokertaa. Peruskurssi oli valittu kokeiluksi, sillä se soveltui aiheensa puolesta testaukseen, ja luennoitsijat olivat tehneet yhteistyötä muutoinkin. Oheismateriaalin oli tarkoitus välittyä internetin kautta, mutta varmuuden vuoksi se oli myös postitettu etukäteen.

Kuva rävähti valkokankaalle. Luennoitsijan kasvot

¹⁶⁶ Hörkö, 2007

Luennoitsija Tärja Peromaan saattoi havaita samalla kertaa liveinä ja virtuaalisena Helsingin yliopiston luentosalissa vuonna 2006.

näkyivät ja olivat kutakuinkin tunnistettavat. Äänikin kuului, vaikka heikosti. Luento lähti katkeillen käyntiin, sillä häälän toimiva siltayhteys pätki kuvaa. Toisinaan opettaja katosi kuvasta vikkeli jalkojensa vuoksi. Luennoitsijan piti opetella seisomaan paikallaan puhuessaan, sillä kamera ei pysynyt liikkeen mukana.

— Ensimmäiset kurssit olivat yhtä kaaosta teknikan vuoksi. Opiskelijat olivat käärmeissään, opettajat hermostuivat. Ajateltiin, että tätä ei jatketa ikinä. Luennoissa oli kova valmistelu, oma paketti piti saada Power Pointille, mikä nykyään on pikku juttu, mutta meille vanhemmille luennoitsijoille se ei ollut helppoa. Toisaalta, jos olisi vetänyt koko kurssin yksin, työmäärä oli videoluennoissa pienempi. Itsekritiikki ja vaatimustaso muuttuivat kovemmaksi, sillä jokainen luennoitsija edusti omaa laitostaan, Markku Ojanen kertoo ¹⁶⁷.

Vaivalloisuudesta huolimatta psykologit päättivät jatkaa video-opetusta, sillä tietotekniikan asiantuntijat vakuuttivat, että laitteet alkavat toimia. Neurotieteen perusteet järjestettiin kaksi vuotta myöhemmin 200 opiskelijalle viidelle eri paikkakunnalle. Ääni temppuili yhä. Kuvan laatuakaan ei vielä ollut aivan kohdallaan. Video-opetus hoidettiin siltayhteydellä ISDN-linjoja pitkin, joiden vuokraus ulkopuoliselta oli kallista. ATM-tasoista runkoverkkoa ei voitu ottaa käyttöön, koska se ei kaikissa yliopistoissa vielä toiminut. Siltojen rinnalle yliopistojen välille rakennettiin muita yhteyksiä. Opetusmateriaalit kuten Power Point-esitykset välittyivät videokuvan ohella TCP/IP verkkoprotokollan kautta.¹⁶⁸

Tehokkaampi Funet-verkko ratkaisi teknisiä ongelmia, opetuksen aikataulut saatiin sovittua, oheismateriaalit välittyivät suoraan verkon kautta ja

¹⁶⁷ Ojanen, 2007

¹⁶⁸ Psykologian alan yliopistoverkoston ehdotus opetuksen laatuysiköksi syyskuussa 1999 Korkeakouluneuvostolle, 8; Hämäläinen, 2007

internetin keskustelupalsta oli avattu jälkipuinteja varten. Opiskelijat antoivat hyvää palautetta.

— Me kokeilimme avoimesti monenlaista, yrityksen ja erehdyksen kautta edettiin. Minusta luentoja oli helppo pitää, kun Tero Salopää auttoi tekniikan kanssa. Koin ylpeyttä, että saatoimme tarjota opiskelijoille luentosarjan, jossa olivat mukana Suomen parhaat sen alan luennoitsijat, Hämäläinen kertoo.

Neuropsykologia toimi virtuaalikoulutuksen testilaboratoriona, joka kehittyi käytännön kokemusten kautta. Toimimaan saatu luentosarja vakiintui pakolliseksi opintojaksoksi, ja sen luomaa mallia käytettiin hyväksi muussa vastaavassa opetuksessa.¹⁶⁹

Psykonetin neurotieteiden perusteet ei kuitenkaan ollut ensimmäinen videoluento Suomessa. Otavan Opisto juhli lukionsa virtuaalisia Internetix-avajaisia edellisenä vuonna, 5.12.1996¹⁷⁰. Psykonet pääsi soveltamaan ”telematiikkaa” seuraavana vuonna, ollen yliopistoista ensimmäinen. Mutta virtuaalibioiden järjestäjänä se saattoi olla opintomaailman ykkönen. Ennen ensimmäistä virallista luentoa laitteet piti testata, ja Jari-Erik Nurmi keksi, että juhlat olisivat oiva tapa hoitaa asia. Psykologian laitokset ottivat yhteyttä toisiinsa. Tampereelta välittyi kuva, jossa nostettiin maljoja Psykonetille. Äänentoistokin testattiin, sillä turkulaiset olivat pyytäneet paikalle oopperalaulaja Sakari Kallion, joka opiskeli psykologiaa.

— Verkon avajaiset olivat merkki siitä, että me pystymme. Ne olivat merkki siitä, että verkko voi

¹⁶⁹ Psykonetin ehdotus korkealaatuisen koulutuksen yksiköksi 2002; Psykologian koulutusalan ehdotus opetuksen huippuyksiköksi lokakuussa 1995; Hämäläinen, 2007

¹⁷⁰ Sarja, Jari: Internetix lehdistön silmin, NexusNews 2006, http://nexusnews.internetix.fi/fi/content/inexus/03story/2006_joulukuu/2006-12-04-internetix10v

toimia. Erikoistumiskoulutus lisäsi matkustamista, mikä oli raskasta, mutta onneksi tekniikka tuli avuksi, Nieminen sanoo.¹⁷¹

Virtuaalisuutta käytettiin hyväksi myös psykologian laitosten välisissä kokouksissa. Niissä osallistujat eivät pitäneet kuvan välittymistä yhtä tärkeänä kuin luennoilla, ja alun kuvansiirto-ongelmien vuoksi puhelinkokoukset yleistyivät. Pian työryhmissä istujat alkoivat tuntea muilla paikkakunnilla asuvat kollegansa jo äänen perusteella.

Tietoverkkotyöryhmän jäsenet Göte Nyman, Antti Huls, Tapani Korhonen, Kalervo E. Kela, Jari Hietanen, Heikki Hämäläinen, Tero Salopää ja Meri Forsström jatkoivat työtään.¹⁷² Opetusta pyrittiin järjestämään virtuaaliseksi, mikäli mahdollista. Apulaisprofessori Korhonen palkattiin kehittämään tuloksellisuusrahan turvin tietotekniikan käyttöä opetuksessa. Sitä hyödynnettiin esimerkiksi etätyönohjauksessa ja verkkovälitteisinä kirjallisuuden kuulusteluina. Opetusmateriaalia muokattiin verkko-opiskeluun sopivaksi, ja oppimistilanteiden vuorovaikutteisuuteen kiinnitettiin huomiota. Kahdenvälisiä ja pienryhmien opetustilanteita pystyttiin järjestämään enemmän, kun kannettavat videolaitteet hankittiin 2002. Siltayhteysmaksujen poistumisen myötä vuoden lopulla otettiin käyttöön maksuton Funet, verkkoyhteys yliopistojen välillä. Työn ja organisaation psykologian yliopistolehtori Taru Feldt kehitti ensimmäiset laajemmat verkkokurssit 2001 yhdessä Anna-Liisa Elon, Antti Hulsin, ja yliopistonlehtori Merja Koivuluhdan kanssa.¹⁷³ Verkkokeskustelut, ennakko- ja jälkitehtävät alkoivat olla yhä useamman kurssin arkea. Usein kävi niin, että virtuaalisuus aiheutti opettajalle enemmän työtä ja puolestaan helpotti sekä rikastutti opiskelijan eloa. Pienten lasten opiskelija-äideiltä saattoi

¹⁷¹ Nieminen, 2007; Pyysalo, 2007

¹⁷² Tietoverkkotyöryhmän puhelinkokous 1/1999, 11.03.1999. Pöytäkirja.(LN)

¹⁷³ Psykonet toimintakertomus 1996; 2002; Elo, 2008

ilmestyä kommentti internetiin keskellä yötä.

— Verkkokeskustelu on opettajalle työlästä, mutta opiskelijat ovat kokeneet sen niin hyödylliseksi, että ovat jutelleet keskenään ilman opettajaakin, joka kommentoi keskustelua. Erikoispsykologikoulutuksen opiskelijat ovat ”lisäopettajia”, he voivat hallita jonkun näkökulman tai käytännön paremmin kuin kukaan muu. Osalla kursseilla mukana olevat tohtoriopiskelijat tuottavat korkeatasoisia tieteellisiä esseitä, jotka ylittävät kurssiesseiden vaatimukset. Ne ovat todella antoisia ja motivoivia muille. Vastavuoroisesti tohtoriopiskelijat ovat todenneet, että on mielenkiintoista lukea kentän asioista, työ- ja organisaatiopsykologian erikoisalan professori Anna-Liisa Elo kertoo.¹⁷⁴

Vuonna 2002 verkkoa pitkin välittyi 11 eri opintojaksoa sekä yksittäisiä ohjaustilanteita. Vuotta aiemmin sitä oli kokeiltu myös peruskoulutuksessa. Reaaliaikaisesti välitettävälle kurssille osallistui satoja opiskelijoita viideltä paikkakunnalta.¹⁷⁵ Koulutuksessa päätavoitteena säilyi parhaaseen asiantuntemukseen perustuva laitosten välinen työnjako ja sen tehostaminen, joka kuvastui mm. perusopintojaksossa, josta saatiin kehitettyä korkeatasoinen virtuaaliluentokokonaisuus. Myös erikoispsykologikoulutuksen etäopetuksessa käytettiin hyväksi virtuaalisuutta.¹⁷⁶

— Psykonet on yliopistoissa markkinajohtaja sekä videoluentojen tuntimäärässä että luentoja seuraavien opiskelijoiden määrässä. Menetelmällisesti virtuaaliopetus on kuitenkin monipuolisempaa esimerkiksi Agricola – Suomen historiaverkossa ja Viestintätieteiden yliopistoverkostossa kuin Psykonetissä. Pääasiallisena syynä tähän on psykologian suuri suosio sivuaineena, jonka myötä satojen

¹⁷⁴ Elo, 2008

¹⁷⁵ Psykonet toimintakertomus 2001; Opintokoordinaattori Tiina Anttilan haastattelu 19.11.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

¹⁷⁶ Psykonet toimintakertomus 2002

opiskelijoiden ryhmät rajoittavat monien menetelmien käyttömahdollisuuksia. Opetuksen virtuaalisuus riippuu paljon myös opettajan kokeilunhalusta. Useimmat opiskelijat toivovat virtuaalisuutta lisää, sillä se helpottaa monen työtä. Eri erikoistumisaloilla tietotekniikkaa on hyödynnetty eri tavoin. Esimerkiksi Taru Feldt ja Jarl Wahlström ovat kehittäneet virtuaalista opetusta. Mikael Leiman on tehnyt innokkaasti töitä asian hyväksi Joensuussa. Joissakin tilanteissa kasvokkain tapahtuvaa kanssakäymistä on pidetty alan luonteen vuoksi välttämättömänä. Kun käsitellään salassapitovelvollisia asioita, tietotekniikkaan ei luoteta samalla tavoin, Psykonetin opintokoordinaattori Tiina Anttila sanoo.¹⁷⁷

Anttila palkattiin 2002 organisoimaan tietoverkkotoimintaa, virtuaalimuotoisen opetuksen järjestämistä sekä erikoispsykologikoulutuksen suunnittelua. Tietoverkko vaati muutakin työvoimaa. Järjestelmäsuunnittelija Markku Naumanen työskenteli Joensuusta käsin tekniikan parissa, Tampereella Virve Vätjus alkoi luoda puitteita virtuaalikursseille 2004. Lisäksi kullakin psykologian laitoksella nimettiin oma vastuuhenkilö, joka huolehti videoluentojen ym. teknisten järjestelyjen sujuvuudesta paikan päällä.¹⁷⁸

Tietohallinnon suhteen odotukset asetettiin uuteen ohjelmaan, Lotus Notesiin 1999, sillä yliopistojen välinen informaatiojärjestelmä puuttui. Lukuisat esityslistat, pöytäkirjat, muistiot ja suunnitelmat kulkivat postin, faksin ja sähköpostin välityksellä kuuden yliopiston välillä. Papereita kerääntyi pinoiksi työpöytien kulmille. Toivottiin, että yhteinen järjestelmä helpottaisi tiedon arkistointia ja muokkausta, sillä kullakin yliopistolla oli omat tietohallintojärjestelmät, joihin muiden yliopistojen edustajilla ei ollut asiaa. Samalla tavoitteena oli luoda monipuoliset internet-sivut opetuksen tueksi. Kolme

¹⁷⁷

Anttila, 2007

¹⁷⁸ Psykonetin toimintakertomus 2002, 2004.

vuotta myöhemmin menetelmiä monipuolistettiin ottamalla käyttöön WebCT. Lotus Notes ei pystynyt lunastamaan kaikkia sille asetettuja odotuksia.

¹⁷⁹

— Oppimisalustana Lotus Notes oli hankala. Toisaalta ennen vuotta 2000 kaikki oli uutta, laitteissa ja ohjelmissa esiintyi lastentauteja. Psykonet oli ensimmäisiä virtuaaliopetusta soveltaneita. Jos haparoivia askelia ei olisi otettu, laajamittainen yhteinen perusopetus tuskin olisi nyt mahdollista. Nämä asiat kehittyvät hitaasti, Joensuun yliopiston psykologian laitoksen professori Mikael Leiman toteaa.¹⁸⁰

Kun Psykonet alkoi saada yhteydet kuntoon ja luennot sujumaan, oli virtuaaliopetuksesta tullut muotia muuallakin. Verkostoja perustettiin eri aloille tietotekniikan kehityksen vauhdittamana. Syntyi Suomen virtuaaliyliopisto (SVY), jonka tehtävänä oli kehittää yliopistojen yhteistoimintaa tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämiseksi opetuksessa ja opiskelussa. Tavoitteena oli edistää virtuaaliyliopistotoimintaa paikallisesti, hyödyntää alueellisesti sekä valtakunnallisesti tieto- ja viestintätekniikkaa ja kehittää yliopistojen välistä yhteistyötä opiskelussa, opintojen suunnittelussa ja ohjauksessa, opetuksessa, oppimateriaalien tuottamisessa ja hallinnoinnissa. Verkostoitumisen ollessa kiivaimmillaan 2004 SVY:hyn sijoitettiin 10 miljoonaa euroa.¹⁸¹

— Idea virtuaaliyliopistosta oli hyvä. Psykonet toivoi, että virtuaaliyliopisto olisi luonut yliopistojen välille tekniset puitteet ja siten kehittänyt tietohallintoa. Palvelut olisivat olleet valmiina käytettäväksi.

¹⁷⁹ Psykonetin toimintakertomus 1999; 2002

¹⁸⁰ Professori Mikael Leimanin haastattelu 19.11.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

¹⁸¹ Kehittämisohtaja, TY, Seppo Markkasen haastattelu 16.11.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa); Suomen virtuaaliyliopisto: Toimintamuodot ja tavoitteet. Päivitetty 16.1.2007. http://www.virtuaaliyliopisto.fi/ty_tietoa_svy_toiminta_ylei_fin.asp

Mutta niin se ei mennyt. Virtuaaliyliopisto keskittyi sisällön tuotantoon, joka ei hyödyttänyt Psykonet-tiä, Pyysalo sanoo.¹⁸²

Pioneerin kohtalona oli tarpoa 1990-luvun lopulla yksin umpihangessa, mutta 2000-luvulla se saattoi hyödyntää etumatkaansa. Sen toiminta istui hyvin kansalliseen tietostrategiaan¹⁸³. Psykonet nimettiin yhdeksi virtuaaliyliopistohankkeeksi 2001, ja se sai rahaa kehittää liikkeelle lähtenyt toimintaansa edelleen.

Psykonet erosi useimmista muista yliopistoverkostoista, sillä sen organisaatio selkeine tavoitteineen oli muodostunut jo ennen infrastruktuurin rakentamista. Etuna olivat oma koulutusala, yhteinen tutkintoasetus ja psykologian oppimisprosesseihin kohdistuva soveltava tutkimus.¹⁸⁴ — Psykonet ei ollut vain yhteistyön kehittämistä, opintojen vaihtamista ja opetuksen siirtoa verkkoon. Yleensä aktiivit yksiköt tuottivat opetusta, ja verkoston yksi yksikkö koordinoi. Jotkut keräävät siitä maksunkin. Psykonetissä osa pakollisesta perusopetuksesta tuotetaan verkossa yhdessä. Erikoistumiskoulutuksen osalta asetus oli velvoite, jotta opetus tapahtui verkoston kautta. Siksi Psykonetille muodostui erikoisasema verkostojen joukossa. Erikoistumiskoulutus oli osa yhteiskunnallista palvelutehtävää, Turun yliopiston kehittämisjohtaja Seppo Markkanen kertoo.

Vuoteen 2007 mennessä virtuaalibuumi laantui. Rahallinen satsaus tippui kymmenestä miljoonasta kahteen. Monet verkostot jäivät henkiin. Psykonetissä pohditaan yhä uusia virtuaaliopetuksen muotoja ja mahdollisuuksia. WebCT vaihtui Mood-

¹⁸² Pyysalo, 2007

¹⁸³ Koulutusverkosto Psykonetin virtuaalitoimintaa koskeva arviointisuunnitelma, KOHA 5, harjoitustyö, TaY 8.6.2003, 14

¹⁸⁴ Psykonetin virtuaaliyliopistohanke 2000-2003, 1 – outo viite. luki harjoitustyössä Koulutusverkosto Psykonetin virtuaalitoimintaa koskeva arviointisuunnitelma, KOHA 5, harjoitustyö, TaY 8.6.2003

leksi, virtuaalisuuden laajentamista aineopintoihin on mietitty ja perusopetuksen tuotteistamista työstetty.¹⁸⁵

Psykologian tutkijakoulussa virtuaaliopetusta hyödynnettiin suhteellisesti vähemmän kuin erikoistumis- ja peruskoulutuksessa¹⁸⁶. Kansainvälisellä tasolla tutkijakoulu kuitenkin avasi uudet portit. Helmikuussa 2005 Hämäläinen seisoi jälleen Turun yliopiston luentosalissa odottamassa videoyhteyden avaamista seuranaan joukko kaksipäiväisen Neurocognitive lateralization –seminaarin muita luennoitsijoita. Uutta oli, että tilaisuus nähtiin suomalaisten yliopistojen lisäksi myös Tartossa.¹⁸⁷ Psykonetin virtuaaliopetus ei ollut pelkästään kiinni siitä, että sopivat laitteet löytyivät ja rahaa toiminnalle tuli. Takana oli idea, johon tekijät uskoivat. Psykonetin virtuaalisuus ja verkostoituminen oli kokouksissa ja saunan lauteilla hartaasti pohdittu visio, joka haluttiin toteuttaa teknisistä ongelmista huolimatta. Voi olla, että odottamalla muutamia vuosia Psykonet olisi säästynyt monilta virtuaalisilta lastenrokoilta, mutta yhdessä tekemisen into ajoi sitä eteenpäin. Virtuaalisuus sopi sen toiminta-ajatukseen. Psykonet oli vahvan, yhden alan organisaationsa ansiosta otollinen testaamaan verkko-opetusta. Kun tietotekniikan käyttö korkeakouluopetuksessa yleistyi, yleisin malli oli ja on vieläkin, että luennot tuottaa yksi aktiivinen taho, joka tarjoaa luentoja muille. Psykonetin ainutlaatuisuus virtuaaliopetuksessa on, että luennot tuotetaan yhteistyönä, parhaiden asiantuntijoiden toimesta. Psykonetin ansio ei enää 2000-luvulla ole ollut uusimman teknologian ja oppimisympäristöjen kaikkien mahdollisuuksien käyttöönotto, mutta se oli virtuaalitoiminnan laajuudessa markkinajohtaja.

¹⁸⁵ Markkanen, 2007

¹⁸⁶ Hämäläinen, 2007

¹⁸⁷ Psykologian tutkijakoulu: Held courses in 2005, <http://vanha.soc.utu.fi/psykologia/psykonet/tutkijakoulu/courses/05/old.php>

Oli tullut suomalaisten psykologien vuoro saada vierailukutsuja naapurista. Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa kuunneltiin kiinnostuneina esitelmää Psykonetistä ja virtuaaliopetuksesta.¹⁸⁸ Ruotsalaiset ihmettelivät eritoten erikoistumiskoulutuksen ratkaisua, sillä kuningaskunnassa asiaa ei vieläkään ollut järjestetty yliopistoissa. Suomessa erikoispsykologian koulutuksesta säädettiin tutkintoasetuksessa. Psykonetin myötä osa erikoisaloista vahvistui, erityisesti työn ja organisaatioiden psykologia. Yhteistyön syventäminen alan perusopetuksessa oli tavoite, jota vauhdittivat tutkinnonuudistukset. Psykologian ala arvioi omat tarpeensa osana ns. Bolognan prosessia, joka vietiin loppuun kaikilla aloilla eurooppalaisena yhteistyönä soveluksena. Erikoistumisopintojen siirtyminen osaksi yliopistollista koulutusta merkitsi ilmaista jatkotut-

¹⁸⁸ Psykologian alan yliopistoverkoston ehdotus opetuksen laatuyksiköksi syyskuussa 1999 Korkeakouluneuvostolle, s. 1

kintoa, mikä oli huomatta etu opiskelijoille. Tutkijakoulun osalta verkosto tarjosi foorumin, jossa viimeiset tutkimustulokset levisivät nopeasti, toisinaan niitä jopa tehtiin yhdessä. Hyvät käytännöt ja toimivien tutkimusryhmien perustaminen levisivät verkoston sisällä. Psykonetin kattaessa opetuksen eri tasot se mahdollisti myös valtakunnallisen vuorovaikutuksen opetuksen eri tasojen välillä. Kontaktit tutkijaopiskelijoiden ja erikoistumiskoulutuksen osalta olisivat voineet olla tiiviimmätkin, mutta opiskelijoiden intressit olivat erilaiset. Tutkijakoulutettaville erikoistumisopiskelijoiden ammatitaito tarjosi kuitenkin kokemuksen työelämästä, joka tehostuneen tutkijakoulujärjestelmän ja päätoimisen väitöskirjatyöskentelyn vuoksi oli usein varsin vähäinen. Samoin perusopiskelijat näkivät erikoistumisopiskelijoiden kautta välähdyksen työelämästä. Erikoistumiskoulutus muokkasi opintoja käytännönläheisemmiksi. Tieteen ja käytännön suhde oli muuttunut.

3. OPISKELIJA, PSYKOLOGI, TUTKIJA

Vuonna 1997 erikoispsykologikoulutuksen opiskelija oli keski-ikältään 40-vuotias, 11,5 vuotta kentällä työskennellyt psykologi. Hän tarvitsi lisää tietoa pystyäkseen hoitamaan työnsä yhteiskunnassa, joka oli muuttunut, monimutkaistunut ja erikoistunut sitten hänen valmistumisensa. Takaisin yliopiston penkille siirtyminen kuitenkin epäilytti. Mitä annettavaa tieteellisellä eliitillä oli konkreettista psykologityötä tekeväälle ammattilaiselle?

Erikoispsykologin koulutus löytää paikkansa kentällä

Laman synkistämänä vuonna 1993 psykologian laitokset raottivat varovasti ovensa auki erikoistumiskoulutuksesta kiinnostuneille. Kokeilukoulutukseen suunniteltiin otettavan keskimäärin 40 opiskelijaa vuodessa, jonka arvioitiin vastaavaan koulutuspoliittisia tavoitteita: 1/5 psykologiammatikunnasta. Sisäänottomääriksi suunniteltiin samoja kaikilla erikoisaloilla, joskin vuosittaisia eroja saattoi olla, eikä kaikkea koulutusta aloitettu joka vuosi.¹⁸⁹

Vaikka tarve erikoistumiseen oli ilmeinen, eivät kaikki kenttäpsykologit ottaneet yliopistojen suunnitelmia ilolla vastaan. Kritiikki kumahti Kainuusta. Paikallinen psykologiyhdistys pelkäsi erikoispsykologikoulutuksen alentavan tavallisen psykologin asemaa. Se muistutti, että psykologin koulutus on jo nykyiselläänkin pitkä verrattuna useimpiin muihin aloihin, joissa saatiin kandidaatin tutkinto 160 opintoviikolla 180 sijasta. Lisäksi jatkokoulutusta jo oli terapiassa, kasvatus- ja perheneuvoloissa sekä ammatinvalinnan aloilla. Kainuulaiset epäilivät erikoistumisen rajoittavan valinnan vapautta työelämässä, sillä sektorilta toiseen liikkuminen muodostuisi vaikeammaksi. Neljän vuoden opiskeluaika olisi pitänyt pudottaa kolmeen, pääsyvaatimukseksi olisi riittänyt vuosi työelämäkokemusta ja lisensiaatin tutkinnon tasovaatimukset kainuu-

laiset olisivat tehneet kohtuullisemmiksi.¹⁹⁰

Lisäksi suomalaisia kenttäpsykologeja epäilytti alan tutkimuspainotteisuus. Yliopistojen yhteydet työelämään olivat vähäiset. Toisaalta tilanne oli sama päinvastoin. Sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän uudistumisen myötä ammatti-psykologien määrä oli voimakkaasti kasvanut. Psykologeilla ei yleensä ollut mahdollisuutta tutkimuksen tekoon työnsä ohella, joten tilanne johti tutkimuksen ja sovelluksen epätasapainoon. — Kun valmistuin 80-luvulla psykologiksi, koulutus oli hyvin teoreettista. Tilanne oli toinen esimerkiksi lääketieteessä, jossa tiede ja käytäntö kulkevat käsi kädessä. Siellä ei voitu kuvitellakaan professoria, joka ei samalla olisi ollut lääkäri. Mutta psykologiassa ammatilliset taidot piti hankkia erikseen. Tilanne muuttui 90-luvulla, kun tutkijat eivät enää tehneet tutkimusta itseään varten. Ensisijaiseksi tehtäväksi tuli tuottaa päteviä psykologeja ihmisten tarvitsemia palveluja varten, ja sen ohella ja siihen liittyen tehdä laadukasta tutkimusta, Suomen Psykologiliiton puheenjohtaja Tuomo Tikkanen toteaa.¹⁹¹

¹⁹⁰ Haataja, Olavi: Kainuulaiset ottivat kantaa psykologien erikoistumiskoulutukseen: Nyt jäitä hattuun ja suunnitelmia karsimaan! Kainuun Psykologiyhdistys. Psykologiuutiset 1990, 8-9.

¹⁹¹ Haastattelu Suomen psykologiliiton puheenjohtaja Tuomo Tikkanen 26.10.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa); Suomen psykologisen tutkimuksen kehitys. 1985. 32-22, 73

¹⁸⁹ Psykonetin toimintakertomus 1996

Kun yliopistot avasivat ovensa ja lisensiaatintutkintoon kytketty erikoistumiskoulutus alkoi, siirtyi 139 opiskelijaa kokeilukaudelle 1993–1995. Jatkoa seurasi 1997, kun 64 erikoispsykologikoulutuksen jatko-opiskelijaa astui kurssihuoneisiin saadakseen kokonaan yliopistojen kustantamaa koulutusta. Ainakin kiinnostusta riitti. Luennoitsijoita saapui kuuntelemaan joukko keski-ikältään 40-vuotiaita, suurimmaksi osaksi perheellisiä naisia. Kaksi kymmenestä opiskelijasta oli miehiä, mikä vastasi Suomen Psykologiliiton miesten määrää.

Rahan takia psykologit eivät yliopistolle saapuneet. Yleneminen uralla tai palkkatason kohottaminen olivat alimmat hakeutumisen motiivit. Erikoispsykologiopiskelijat halusivat saada lisätietämystä omasta alasta. He tahtoivat jäsentää ja integroida työnsä paremmin sekä löytää jotakin uutta, jota voisi hyödyntää ammatillisesti. Myös halu opiskella oli keskeinen tekijä saapua jatkokoulutukseen. Akateemisesta opetuksesta toivottiin olevan hyötyä käytännön työssä. Opiskelijat halusivat kehittää kykyään tieteelliseen ajattelu- ja toimintatapaan sekä lisätä tuntemustaan erilaisista tutkimusmetodeista. Se mitä, he eivät halunneet, oli että opiskelu veisi vapaa-ajan. Osa toivoi, ettei yliopistoilla vaadittaisi hyvää tutkimusmenetelmien hallintaa.¹⁹²

Kainuulaisten harmiksi psykologian laitoksilla ei tingitty lisensiaatintutkimuksen teon vaatimuksista. Kurssituksesta siirtyminen yliopistoon merkitsi intensiivistä opiskelua, sillä nyt suoritettiin vaativaa jatkotutkintoa, joka edellytti perehtymistä tutkimusmetodiikkaan. Tapio Nummenmaan ja Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen tuottama metodiopetus oli tarpeen. Erikoispsykologiopiskelijat olivat keskimäärin viimeksi käyttäneet tieteellisiä

¹⁹² Peltola, Kari: Erikoispsykologikoulutuksen ammatilliset merkitykset. Opiskelijakyselyn satoa. Tampereen yliopisto, psykologian laitos, opetusklinnkatyöryhmä 1998. 2-3, 5-9

taitojaan olleessaan 11,5 vuotta sitten yliopistoilla tekemässä lopputyötään. Siinä ajassa moni metodi unohtui. Vaikka erikoispsykologit toivat mukanaan suuren siivun työelämäkokemusta yliopistoihin, usein opiskelijoiden omia, käytännönläheisiä tutkimusongelmia oli vaikea sovittaa tieteellisen tarkastelun edellytykset täyttäväksi. Lisensiaatintutkimuksia päädyttiin liittämään osaksi ohjaajien omia projekteja ja muihin laajempiin yhteyksiin.¹⁹³

Tieteellisen tutkielman kirjoittaminen vei aikaa, ja valmistuminen neljässä vuodessa jäi usein haaveeksi. Moni opiskeli ansiotyön ohella ja joutui sovittamaan täysinäiseen viikkoonsa myös perhe-elämän. Torstai-illan haalaribileet eivät koskeneet erikoispsykologiopiskelijoita.

Seurauksena oli ruuhka. Kun koulutus käynnistyi 1997, uusien jatko-opiskelijoiden lisäksi koulutusjärjestelmästä löytyi parisenkymmentä jatko-opiskelijaa, joilta puuttui tieteellinen tutkielma. Kun vielä otetaan lukuun muutaman aiemman kokeiluvuoden aikana ilmoittautuneet opiskelijat, psykologian laitoksilla erikoispsykologiksi opiskelevia oli yli 300.

Opiskelijamäärä ja erikoispsykologikoulutuksen suosio yllättivät laitokset. Psykologien innokas hakeutuminen erikoispsykologikoulutukseen osoitti, että koulutus oli tarpeellinen. Valitettavaa oli, ettei laitoksilta löytynyt riittävästi lisensiaatintyön ohjaajia purkamaan erikoispsykologian opiskelijoista koostuvaa jonoa. OPM:n asettama tutkijankoulutustoimikunta osui nappiin vuonna 1989 varoittaessaan, että ohjaajien riittävydestä pitäisi huolehtia¹⁹⁴. Psykonet halusi korjata tilanteen nopeasti ja näki ratkaisuksi dosenttien ja sivutoimisten asian tuntijaopettajien käytön, jota varten haettiin rahoitusta¹⁹⁵.

¹⁹³ Psykologiuutiset 29.8.1997; Psykonetin toimintakertomus 2004, 8; Hämäläinen 2007

¹⁹⁴ Tutkijankoulutustoimikunnan loppumietintö, 7

¹⁹⁵ Ehdotus huippuyksiköksi 1995, s.13

Vuosien myötä tilanne helpottui. Lukukaudet tulivat kevyemmiksi, sillä erikoispsykologikoulutukseen tultiin nopeammin psykologin tutkinnon jälkeen, jolloin opiskelu oli paremmassa muistissa. Kahden vuoden työkokemus riitti jatkokoulutukseen sisäänpääsyyn. Opiskelun onnistumiselle oli suuri merkitys, mikäli työnantaja suhtautui koulutukseen myönteisesti ja kannustavasti. Psykonet pyrki lisäämään erikoispsykologiopiskelijoiden opiskeluedellytyksiä, sillä varsinkin lisensiaatin työtä tehtäessä päätoimista opiskelua pidettiin tarpeellisenä. Verkosto ehdotti opetusministeriölle tulossopimusneuvotteluissa vuosille 2001-2003, että muutaman kuukauden palkkakulut hoidettaisiin erikoisvaltionosuus (EVO) -rahoituksella kuten erikoistuvien lääkäreiden koulutuksessa. EVO:n kautta sairaalat saivat koulutukseen ja tutkimukseen valtiolta rahaa. Muiksi vaihtoehtoisiksi nähtiin opetusministeriön erikoistumiskoulutuspaikat tutkijakoulujärjestelmän tapaan, ammattijärjestön tuki ja erilaiset muiden tukien yhdistelmät.¹⁹⁶ EVO ja koulutuspaikat jäivät toteutumatta, ja useimpien kohtaloksi jäi opiskella työn ohella. Rahoja virkavapaan ottamiseen löytyi nihkeästi¹⁹⁷, vaikka koulutusjärjestelmä oli muuttunut maksuttomaksi verrattuna täydennyskoulutuskeskusten ohjelmiin.

Vuodesta 1997 lähtien Åbo Akademin psykologian laitos osallistui tiiviimmin erikoistumiskoulutuksen järjestämiseen. Ruotsinkielisten opiskelijoiden kannalta haittana oli, että opetus oli suomenkielistä. Psykonetin opinto-opas saatiin käännettyä 2000-luvulla ruotsiksi, mutta kurssit pysyivät valtakielisinä.

— Ruotsin kielen takia emme pysty olemaan samalla tavalla opetusyhteistyössä kuin muut. Toisaalta Åbo Akademi ei kykenisi järjestämään

¹⁹⁶ Psykonetin toiminta- ja rahoitussuunnitelma tulossopimuskaudeksi 2001-2003, 8

¹⁹⁷ Aho, Erikoispsykologikoulutuksen palautekysely 2002

erikoistumiskoulutusta yksin. Psykonetin avulla saamme kentälle ruotsinkielisiä erikoispsykologeja, mikä on erittäin tärkeää. Vaikka ruotsinkielisyys puuttuukin, Psykonet hyödyttää alaa yleisesti, myös Åbo Akademiassa, psykologian laitoksen professori Matti Laine sanoo.¹⁹⁸

Vuoteen 2002 mennessä erikoispsykologin koulutus oli järjestelmänä vakiintunut ja opiskelijoita oli keskimäärin sisällä runsaat 200. Neljässä vuodessa valmistuminen tuotti edelleen vaikeuksia.

— Valmistuminen määrääjassa on ikuisuusongelma ja huolen aihe. Kurssit vielä menivät, mutta opinnäytetyö oli kompastuskivi, Laine toteaa.

Psykonetin johdon mielestä valmistuminen oli kuitenkin tasaista ja vastasi kohtuullisesti odotuksia.

Erikoispsykologin koulutus osoittautui niin tarpeelliseksi, että jo 1998 verkostossa huomattiin, ettei koulutusvolyymi riittä. Psykonet tavoitteli sisäänoton kasvattamisen 40:stä 60:een vuodessa¹⁹⁹. Erikoispsykologien tarve kasvoi etenkin neuropsykologian ja psykoterapian aloilla nopeammin kuin erikoispsykologeja valmistui, pyrkijöitä oli huomattavasti enemmän kuin heitä voitiin hyväksyä. Tilanne pysyi neuropsykologian ja psykoterapian osalta samana vuodesta toiseen ja 2002 päätettiin lisätä etenkin neuropsykologian resursseja koulutuksen lisäämiseksi.²⁰⁰

— Neuropsykologiaan satsattiin tilapäisesti enemmän, eikä rahoja enää jaettu tasan eri erikoisalojen kesken. Se oli järkevää, sillä kysyntä oli alalla runsainta, Laine kertoo.²⁰¹

Kun ensimmäiset erikoispsykologikoulutuksen läpikäyneet valmistuivat, he lähtivät takaisin töihin tyytyväisellä mielellä. He kokivat, että koulutus oli

¹⁹⁸ Haastattelu professori, ÅA, Matti Laine 4.11.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

¹⁹⁹ Ehdotus laatuyksiköksi 1999, s. 10

²⁰⁰ Psykonetin toimintakertomus 2002

²⁰¹ Laine, 2007

kehittänyt psykologin työn kannalta tärkeitä valmiuksia. Eniten erikoispsykologeja ilahdutti tiedollisen ja tutkimus-metodisten valmiuksiensa kehittyminen. Moni heistä innostui tutkimuksen teosta ja kiinnostui teoreettisesta ajattelusta ja tieteen seuraamisesta. Ammatillisesti psykologit kulkivat koulutuksen jälkeen parempiryhtisinä. Ammatillistieteelliset taidot olivat kasvaneet ja lisensiaatintyö koettiin hyvin tärkeäksi. Verkostot kasvoivat mo-
neen suuntaan²⁰², ja hyöty erikoispsykologikoulutuksesta kerääntyi myös yliopistoille. Koulutus toi yliopistojen yhteyteen ihmisiä, jotka eivät muuten olisi hakeutuneet jatko-opiskelijoiksi. Psykologian laitokset saivat elävän yhteyden kentälle, uusia tutkimusaiheita ja joukon ihmisiä, joita saattoi rekrytoida tuntiopettajiksi. Osa innostui jatkamaan opintoja tohtoriksi asti, ja osa kävi läpi useamman erikoistumiskoulutuksen. Yksi ahkerimmista oli erikoistumiskoulutuksen kehittäjä Pirkko Nieminen. 1970-luvulla valmistunut lisensiaatti jatkoi opintojaan, väitteli, suoritti tohtorin tutkinnon ja erikoistui kahdella eri koulutusosalalla.²⁰³

Erikoispsykologien enemmistön mielestä vähiten koulutuksesta oli ollut hyötyä vuorovaikutus- ja itsearviointitaidoille. Joidenkin mukaan kentän osaamista olisi voinut hyödyntää koulutuksessa enemmän. Yliopistokeskeisyys yllätti osan opiskelijoista. Ammatillista työnohjausta toivottiin lisää.²⁰⁴

Kun toukokuun 2000 jälkeen erikoispsykologiopinnot suorittaneet palasivat työpaikoilleen, moni asia muuttui seuraavan kahden vuoden aikana. Työyhteisön arvostus psykologeja kohtaan kasvoi. Suurin osa sai kokonaan uusia työtehtäviä sekä lisää asiantuntija- ja kehittämistyötä. Kolmasosa koki, ettei koulutus muuttanut työtehtäviä lainkaan, mutta ammatilliset valmiudet hoitaa nykyistä työtä kasvoivat. Osa valmistuneista löysi uuden erikois-

²⁰² Aho, 2002

²⁰³ Wahlström, 2007; Nieminen, 2007

²⁰⁴ Aho, 2002

psykologin viran. Erityisesti psykoterapian erikoistumisalalta valmistuneet siirtyivät itsenäisiksi ammatinharjoittajiksi.

Mutta kun tuli kyse rahasta, riemu hiipui. Kolmasosa toukokuun 2000 jälkeen valmistuneista erikoispsykologeista ei ollut saanut palkankorotusta vuoteen 2002 mennessä.

— Ihmettelen, ettei erikoispsykologin koulutus näy psykologien palkkapusseissa paremmin. Paine on kova, sillä nykyään koulutus on kentällä standardi, Hämäläinen sanoo²⁰⁵.

Työtä erikoispsykologikoulutuksen käynneille kuitenkin riitti hyvin.²⁰⁶

Lain mukaan Terveystieteiden tutkimuskeskus rekisteröi tutkinnon perusteella psykologin erikoispätevyyden. Ensimmäiset erikoispsykologikoulutuksen läpikäyneet saivat kuitenkin kulkea rekisterin suhteen vapaina, sillä sosiaali- ja terveysministeriö ei psykologian alalla valtakunnallista pätevyysrekisteriä pitänyt. Psykonet ja Suomen Psykologiliitto olivat rekisteröinnin kannalla, sillä järjestelmä olisi lisännyt erikoispsykologin tutkinnon arvostusta. Viisi vuotta asetuksen antamisen jälkeen, 1999, lähes sata erikoispsykologisen koulutuksen suorittanutta odotti pääsyä rekisteriin. Asian edistämiseksi Psykonetin johto ja Psykologiliiton johtaja Tuomo Tikkanen kävivät vetoamassa ministeri Bjaudet'hen marraskuussa. Ministeriö ei rekisteristä innostunut. Psykologin erikoispätevyys voitiin osoittaa koulutuksesta saatavalla todistuksella ilman erillistä rekisteröimistä.²⁰⁷

Opiskelijan tarina: Koulupsykologi oivalsi työnsä uudelleen

Kun Annarilla Ahtola valmistui psykologian maisteriksi 2000, hän halusi lähteä töihin kentälle. Ajatus

²⁰⁵ Hämäläinen, 2007

²⁰⁶ Aho, 2002

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä 559/94, 6§; Psykonetin toimintakertomus 1999, 2002

tutkimuksen teosta ei sekään tuntunut vastenmieliseltä, ja opintojensa loppuvaiheessa Ahtola työskenteli psykologian laitoksella tutkimusavustajana. Hän katseli videolta lasten elämää, mutta se ei tuntunut riittävän.

— Huomasin, että tuskin olin tavannut oikeaa, elävää lasta. Se oli yksi niistä syistä, miksi en halunnut aloittaa väitöskirjan tekoa yliopistolla. Valmistumiseni jälkeen menin töihin kasvatus- ja perheneuvolaan, ja 2001 sain työn koulupsykologina Turun opetustoimessa. Se ei ehkä kuulosta yhtä hohtokkaalta kuin neuropsykologin tai psykoterapeutin työ, mutta on mielenkiintoista ja monipuolista. Tarvitsen useaa psykologian sovellusta: kehitys-, organisaatio- ja oppimisen psykologiaa. On tunnettava lasten lisäksi vanhemmat ja opettajat, hallittava yksilö- ja ryhmätilanteet, Ahtola kertoo.

Nuori psykologi sai lähteä raivaamaan koulumaailmasta itselleen paikkaa, sillä pesti oli kaupungissa uusi. Ahtola asteli kouluun ollen ainoa oman ammattinsa edustaja vieraassa organisaatiossa. Tuoliaisena hänellä oli psykologinen osaaminen, joka odotti soveltamista uuteen ympäristöön.

— Vaikka itsetuntoa olikin, nuorena on kuitenkin epävarma. Aluksi huomio menee oman rutiinisuo-rituksen oppimiseen. Koulupsykologilta kuluu 5 – 7 vuotta, kunnes peruskäsitys työstä on muotoutunut. Erikoispsykologikoulutukseen hakeminen oli koko ajan mielessäni, odotin vain, että tarvittava aika työkokemusta kertyy. Sitä ennen kävin koulupsykologian täydennyskoulutuksessa, jolloin sain tietää ensi kerran, että tätä työtä on joku tutkinut. Käytännön syistä Ahtola aloitti erikoispsykologian opiskelun 2004, kun valmistumisesta oli kulunut neljä vuotta. Haasteeksi muodostui saada työnantaja innostumaan asiasta. Tieteellinen tutkinto herätti epäluuloa: sitä pidettiin opiskelijan henkilökohtaisena asiana, ja Ahtola joutui perustelemaan koulutuksen ammatillisesti. Ja hyvin perustelikin, sillä lopulta hän sai jopa käyttää työaikaansa opiskeluun.

Erikoispsykologian opiskelu alkoi vieraalla paikkakunnalla perehdytystilaisuudella. Ahtola istui päivän jälkeen hotellihuoneessaan ja teki raamit nelivuotiselle opintosuunnitelmalleen. Häntä harmitti, että monet kurssit alkoivat vain joka toinen vuosi, sillä resurssit eivät antaneet myöden järjestää niitä useammin. Ahtola oli sinä vuonna ainoa Turusta tuleva kehitys- ja kasvatopsykologian erikoistumisalan opiskelemisen aloittanut, ja siksi kurssikaveria ei tueksi ja matkaseuraksi löytynyt.

— Ensimmäiset kurssit vähän jännittivät, vaikka olenkin aikuinen ihminen. Mutta opiskelu oli opiskelua parhaimmillaan. Verrattuna psykologian perusopintoihin nyt ei paahdettu läpi tenttikirjoja, vaan opiskelu oli aktiivista. Otin etukäteen selvää, mitä kursseilla käsitellään, mietin mitä miltäkin jaksolta voisi saada. Olin kehittynyt oppijana.

Vaikka opiskelutovereita olikin harvanlaisesti, kontaktiverkosto kasvoi. Prof. Hannele Räihän ja lehtori Hanna Kiiski-Mäen työnohjaukseen osallistui pieni ryhmä, johon opiskelijat toivat omaan työhönsä liittyviä casejä ja luottamuksen lisääntyessä muitakin kuin pelkkiä asiakastapauksia. Ryhmästä muodostui Ahtolalle erinomainen paikka, jossa saattoi keskustella syvällisesti asioista keskimäärin kerran kuussa neljän vuoden ajan. Työnohjauksen koulupsykologi koki niin hyödylliseksi, että olisi valmis jatkamaan sitä opiskelun loppumisen jälkeenkin.

Lisensiaatintutkimusta varten löytyi puolivuotinen apuraha, ja Ahtola otti saman verran virkavapaata työstään. Opintovapaasta muodostui käännekohta. Peruskäsitys koulupsykologin työstä muuttui.

— Olin poissa töistä, mutta mietin koko ajan työtä. Silloin sain paljon ideoita. Sain perehtyä omaan työhön uudella tavalla, pohdin mikä on tärkeintä, mitä oikeastaan teen. Tajusin, että pystyn tekemään muutoksia! Koulupsykologin työ ei voi olla vain korjaavaa, sillä jos koulu tuottaa rakenteena pahoinvointia, psykologin työ ei lopu koskaan. Pitää panostaa myös ehkäisevään toimintaan. Se

voi tarkoittaa sitä, että istun opettajanhuoneessa keskustelemassa kahvitunnilla, mutta olenkin paikalla psykologina. Puhun uusista tavoista toimia ja ajatella.

Ahtolan lisensiaatintutkimuksen aihe löytyi oman työn parista, ja aineistoa hän sai kerätä työn ohella, mutta silti stressi painoi. Paljon piti ehtiä samalla. Kirjoittaminen oli yksinäistä, ja Ahtola kaipasi laajempaa seminaaria työnsä tueksi. Toisaalta sen ajoittaminen ja järjestäminen olisi saattanut olla hankalaa. Kiiski-Mäeltä saamaansa yksilöohjausta Ahtola sen sijaan kiittää: yhteistyö oli tiivistä, toimivaa ja hyvin resursoitua. Laajan kyselytutkimuksen teko, tieteen ja käytännön yhdistäminen olivat ohjaajalle tuttua, joten hän antoi Ahtolalle erinomaiset eväät lisensiaatintutkimuksen tekoon. Kun työ valmistui, koulupsykologi pohti sen lähettämistä julkaistavaksi Psykologia-lehteen, mutta teksti olisi vaatinut muokkausta lyhyemmäksi. Englanniksi kirjoittamista hän on harkinnut, mutta se vaatisi aikaa ja rahaa. Tärkein, eli tutkimuksen sisältö kuitenkin on tullut kollegoille tutuksi, sillä Ahtola esitteli työtään koulupsykologien kansainvälisessä kongressissa Tampereella, jossa se otettiin mielenkiinnolla vastaan.

Parin kurssin päätyttyä Ahtola valmistuu. Edessä on tapaaminen työnantajan kanssa, jolta erikoispsykologi aikoo pyytää palkankorotusta, vaikka epäileekin sitä saavansa. Ahtola ei usko, että tilanne välttämättä olisi sen parempi, vaikka hänellä olisi ollut esittää ammatillisen tohtorin paperit. Osa mieltää tohtorin osaamisen epäkäytännölliseksi, osa arvostaa.

Mutta mitä Ahtola suunnittelee jatkossa? Maltaaako opiskelua rakastava koulupsykologi jättää tenttikirjat?

— Itse asiassa nyt näyttää siltä, että aloitan väitöskirjan teon koulupsykologin työn ohella. Sain alkuvuonna Pekka Niemeltä niin hyvän työtarjouksen, että jatkan tällä linjalla. Ammatillinen tavoitteeni ja haaveeni on jatkossakin liikkua yliopiston ja kent-

tätyön alueilla, ja omalta osaltani edistää niiden lähentymistä entisestään, Ahtola kertoo.²⁰⁸

Nuori, tehokas ja tieteelle omistautunut

Vuonna 2006 psykologian alalla tehtiin ennätys. Karonkka-kutsuja postitettiin enemmän kuin koskaan aiemmin, sillä psykologian tohtoreita valmistui kyseisenä vuonna 24 kappaletta. Tutkijakoulutukseen panostaminen näkyi valmistuneiden psykologian tohtorien määrässä, joka on kasvanut 1980-luvun lopulta lähtien.²⁰⁹ (Kts. kaavio Psykologian tohtorintutkinnot 1982-2006.)

1990-luvun tutkijakoulutettavan odotettiin paitsi aloittavan nuorena, myös valmistuvan nuorena. Tutkijakoulu toivoi vastaleivotun tohtorin keski-ikä putoavan lähelle 30:a vuotta. Väitöskirja piti saada valmiiksi neljässä vuodessa, mutta tutkimuksen teon laadusta ei tingitty, vaan sen piti päinvastoin nousta tutkijakoulujärjestelmän syntymisen myötä. Lisäksi tutkijakoulutettavien piti kansainvälistyä, verkostoitua ja luennoida. Heidän oli hankittava hyvä kielitaito, mieluummin vieraittava ulkomailla ja osallistuttava gradujen ohjaukseen. Lisäksi oli suollettava apurahahakemuksia, sillä nelivuotinen opetusministeriön rahoittama tutkijakoulupaikka tai muu vastaava pitkä rahoitus oli auennut vain osalle väitöskirjan tekijöistä. Esimerkiksi vuonna 2002 yhteensä 54 hakijaa tavoitteli 14 vapaana ollutta OPM:n rahoittamaa paikkaa²¹⁰.

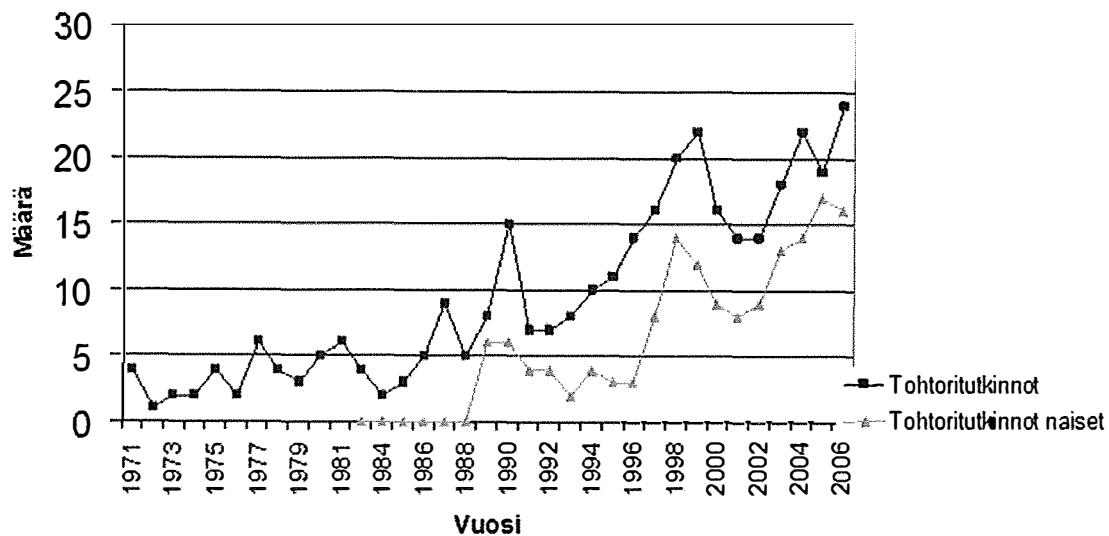
²⁰⁸ Haastattelu koulupsykologi Annarilla Ahtola

21.2.2008 (muistiinpanot tekijän hallussa)

²⁰⁹ Opetusministeriön KOTA-tietokanta. Psykologian koulutusala, kaikki tohtorintutkinnot 1982-2006. <http://kotaplus.csc.fi:7777/online/Etusivu.do> (Tietokannan luvuissa eivät näy ne psykologian tutkijakoulusta valmistuneet, jotka saavat muun kuin psykologian tohtorintutkinnon); Suomen psykologisen tutkimuksen kehitys, 1985, 14

²¹⁰ Psykonetin toimintakertomus 2002

Psykologian tohtorintutkinnot 1982-2006

Nuoren tutkijakoulutettavan aika oli kortilla. Monen oli hoidettava myös perhe, sillä väitöskirjan tekoiän alentuessa, tuli lasten hankkiminen monelle ajankohtaiseksi. Tämä koski eritoten psykologian alaa, jonka naisvaltaisuus alkoi näkyä 1990-luvulla myös tohtorinkoulutuksessa. Tutkijakoulutettavien naisten osuus alkoi lähestyä erikoispsykologikoulutuksessa ja peruskoulutuksessa olevien naisten suhteellista määrää (Kaavio: Psykologian tohtorintutkinnot 1982 - 2006).

Kasvaneista haasteista ja erikoispsykologikoulutuksen tarjoamasta vaihtoehdosta huolimatta nuoret väitöskirjan tekijät olivat kiinnostuneita tutkimuksen teosta. Ensimmäisessä Psykologian tutkijakoulun julkisessa haussa saapui määräaikaan mennessä 70 hakemusta. Tutkijakoulu oli päättänyt etukäteen sijoittaa tutkijakoulutuspaikat ansioituneisiin tutkimusprojekteihin, jotka muodostivat ohjelman tieteellisen perustan. Avoinna olleet 15 paikkaa täytettiin 1995 alusta lähtien. Lisäksi tutkijakouluun hyväksyttiin 19 muuta väitöskirjan tekijää, "oheispaikkalaista", jotka työskentelivät muulla rahoituksella. Heidän määränsä kasvoi,

sillä 2005–2006 heitä oli yli viisikymmentä.²¹¹ Tutkimusryhmiin sidotusta valintaperiaatteesta tutkijakoulun johtoryhmä luopui 2002, jonka jälkeen opiskelijat valittiin suoraan paremmuusjärestyksessä. Muiden kriteerien ohella edellytyksenä oli, että hakijalla oli vähintään kaksi, kansainvälisen tason vaatimukset täyttävää ohjaajaa, joista toinen on ns. pääohjaaja. Ainakin toisella ohjaajista oli oltava dosentin pätevyys.²¹²

Tutkijakoulu pyrki nopeuttamaan tutkijakoulutettavien valmistumista salliessaan vain päätoimisen opiskelun. Äitiyslomiin ja pienten lasten vanhemmuuteen liittyvät asiat tiedostettiin ja jatko-opiskelijoita tuettiin asenteellisesti ja käytännön järjestelyin pidentämällä tutkijakoulukautta äitiys- ja vanhempainlomien ajan.²¹³

²¹¹ Toimintakertomus vuodelta 1995. Psykologian Graduate School; Psykonetin toimintakertomus 2001; 2004; 2005

²¹² Psykonetin toimintakertomus 2002; Valintaperusteet. Psykologian tutkijakoulu <http://vanha.soc.utu.fi/psykologia/psykonet/tutkijakoulu/avoimet/valperusteet.htm>

²¹³ Tutkijakoulun säännöt 2007. Psykologian tutkijakoulu

Johtoryhmän opiskelijajäsenet Tiina Ojanen ja Anne Mäkikangas kartoittivat tutkijakoulutettavien ajatuksia tutkijakoulun toiminnasta 2003. Eniten tohtoriopiskelijat kertoivat saavansa hyötyä symposioista ja niihin liittyvästä henkilökohtaisesta ohjauksesta. Oheispaikkalaisten mielestä tutkijakoulun järjestämä opetus oli tärkeintä. OPM:n rahoituksella työskentelevät arvostivat eniten kongressimatkojen tukemista.

— Tutkijakoulu tarjoaa meille ennen kaikkea forumin, jossa voimme keskustella tieteenalan kysymyksistä toisten opiskelijoiden kanssa. Tutkiminen on yksinäistä puuhaa, Tiina Ojanen kertoo.²¹⁴

Kun psykologian tohtori lähti 1990-luvun alkupuolella väitöksen jälkeen töihin, hän suuntasi todennäköisimmin korkeakouluun tai muihin tutkimuslaitoksiin²¹⁵. Vuonna 2006 hänet löytää yhä todennäköisimmin samoista organisaatioista, mutta moni on lähtenyt uusiin tehtäviin. Muutama on perustanut oman yrityksen, osa tekee töitä yksityisellä sektorilla, jokunen ulkomailla. Kyselyn mukaan Psykologian tutkijakoulussa kirjoilla olleet pitivät tutkintoa hyödyllisenä, sillä se avaa monia mahdollisuuksia työelämässä, lisää kunnioitusta ja hivenen palkkaakin. Pelkästään tohtorintutkinnon varaan uraa ei kannattanut jättää, sillä työllistymi-

nen vaatii omaa aktiivisuutta. Vaikka tutkijankoulutus oli lisääntynyt ja psykologiankin tohtoreiden määrä kasvoi, kyselyn perusteella he olivat työllistyneet hyvin.²¹⁶

Psykologian alaa 1980-luvun alussa evaluoinut työryhmä osui oikeaan arvioidessaan, että jatkokoulutukseen hakeutuu entistä enemmän psykologeja²¹⁷. Erikoistumiskoulutukseen tullut runsas opiskelijajoukko oli osoitus järjestelmän tarpeellisuudesta, palaute oli hyvää ja palkka nousi – ainakin jonkin verran. Kaikkea täydennyskoulutuskusten tarjoamaa kurssitarjontaa yliopistot eivät imaisseet, sillä opetus on vieläkin runsasta²¹⁸. Kainuulaisten peloista huolimatta psykologin maisterin arvostus ei kentällä laskenut²¹⁹. Yliopistot olivat lunastaneet paikkansa.

— Psykonetillä ja erikoispsykologeilla on nykyään auktoriteettia kentällä. Psykonetin kautta yliopistoille on tullut kenttäkokemusta, jota esimerkiksi prof. Anna-Liisa Elo toi mukanaan. On hienoa, että kouluttava taho tietää, mihin kouluttaa, Tikkanen toteaa.

²¹⁶ Doctors from the graduate school – Result from the questionnaire 2006. Graduate School of Psychology. Esitysdiat. 2006.

²¹⁷ Suomen psykologisen tutkimuksen nykytila, 1985, 72

²¹⁸ Hämäläinen, 2007

²¹⁹ Saari, 2007

²¹⁴ *Psykologian tutkijakoulun toimintakertomus 2003*

²¹⁵ Psykologian alan koulutuksen uudistaminen, 21

4. EPÄVIRALLISESTI VIRALLINEN - RESURSSIT JA HALLINTO

Psykonetin toiminnan vakiintuessa myös verkoston organisaatio jäsenyi ja yhteiset toimintasäännöt syntyivät. Erikoistumiskoulutuksesta tuli osa yhteiskunnallista tehtävää. Verkostotoiminnan sopeuttaminen yliopistolliseen järjestelmään tuotti kuitenkin vaikeuksia. Psykonet koettiin tärkeäksi, ja sen yhteisillä kannanotoilla oli tehoa, mutta yliopistojen virallisessa hallinnossa se oli lähes näkymätön.

Palkittu Psykonet vakiinnuttaa asemansa

Kun tutkijakoulutustyöryhmä suunnitteli erikoispsykologin koulutusta 1990, ei järjestelmästä pitänyt syntyä merkittäviä lisäkustannuksia psykologian laitoksille. Kulut oli tarkoitus jakaa kuten siihenkin mennessä: täydennyskoulutuskeskukset, muut koulutusorganisaatiot ja opiskelijoiden työnantajat yhdessä koulutettavien kanssa maksaisivat menot. Laitoksilta odotettiin pääasiassa opettajaresursseja ja tutkielmien ohjaukseen.²²⁰

Jo 1995 jouduttiin toteamaan, etteivät laitosten resurssit riitä. Tutkielmien ohjaukseen meni aikaa, kun opiskelijoita tulvi suorittamaan erikoistumisopintoja. Mikäli erikoispsykologian opiskelija sai hyväksytyä tutkintoonsa muualta hankittua koulutusta ammatillisesti erikoistaviin opintoihin, hän huolehti itse koulutuksen kuluista. Järjestelmän lyhytjänteisyyttä harmiteltiin. Pitkän aikavälin päätöksiä oli vaikea tehdä, sillä väliaikaiset projektivarat eivät tuoneet varmuutta. Opetusministeriö oli rahoittanut 1994–1996 psykologian yhteishankkeita 415.000 markalla ja erikoispsykologin koulutuksen kehittämistä 150.000:lla²²¹. Psykologian laitoksilla haluttiin lisätä verkoston vaatimat työ- ja virkajärjestelyt tiedekuntien ja laitosten kustannuslaskelmiin.

²²⁰ Tutkijakoulutustyöryhmä. Muistio. 14.12.1990

²²¹ PsykoNet toimintakertomus vuodelta 1996.

Yliopistolaitosten ohjausjärjestelmä oli muuttunut 1980-luvun puolivälistä lähtien, kun päätösvaltaa delegoitiin yliopistoille, perustutkintoon tähtäävää koulutusta ja tutkijakoulutusta tehostettiin sekä toiminnan arviointi laajeni. Liiketaloudellinen ajattelu teki tuloaan korkeakouluihin. Uudistukset noudattivat yleisesti OECD-maiden korkeakouluissa tapahtuvia muutoksia. Korkeakoulut siirtyivät säädös- ja normiohjauksesta tulosohjaukseen, mikä tarkoitti, että korkeakoulujen tulokset otettiin huomioon rahojen jaossa.²²² Jatkokoulutuksen osalta laskettiin vain valmistuneet tohtorit, erikoispsykologikoulutuksen lisensiaatintutkinnoista ei laitoksille herunut tulosohjauksessa penniäkään.

Hämäläinen ja Pulkkinen vaativat opetusministeriltä kehitettäväksi uusia toimintamalleja ja ratkaisuja, jotka helpottaisivat tuloksellisen toiminnan kehittämistä ilman hallinnollisia rajoja.²²³

Työ toi tulosta, sillä Psykonetin pääasiallinen, pitkän tähtäimen rahoituspohja alkoi vakiintua 1997. Opetusministeriön rahoitus kattoi erikoispsykologikoulutuksen, koordinaation, virtuaalimuotoisen opetuksen tuen sekä tutkijankoulutuksen. Verkoston laitokset vastasivat tiloista ja välineistä sekä järjestivät tarvittavan muun infrastruktuurin ja

²²² Korkeakoulutieto 2/1992, 12-13; Lampinen, O:

Suomen koulutusjärjestelmän kehitys. Gaudeamus.

Tammer-Paino. Tampere 1998, 123-124

²²³ Kirje opetusministerille 3.11.1995 Psykologian yhteistyöryhmän muistio 1.9.1995

tukipalvelut, kuten virtuaaliopetuksen välineiden käytön ohjauksen ja valvonnan. Vuosina 1997–2000 Psykonet käsiteltiin tulossopimuksessa valtakunnallisena hankkeena. Kaudelle 2001 – 2003 ministeriö määritteli verkoston valtakunnalliseksi tehtäväksi ja Psykonetin asema vakiintui määräraikaisen hankestatuksen päättymisen myötä. Erikoispsykologikoulutukseen saatiin kiinnitetyksi 2001 alusta viisi osa- ja määräraikaista professoria ja lehtoria. Näin kunkin erikoisalan kehittämis- ja opetusvastuut järjestyivät aiempaa pidemmällä aikajänteellä.²²⁴

Uusi tuloskausi alkoi kuitenkin 126.141 euroa (750.000 markkaa) pienemmällä perusrahoituksella kuin aikaisempi. Perusrahoituksen vähentyminen koetteli erikoispsykologin koulutusta, jonka kustannuksia leikattiin lähes 30 % välttämättömien henkilöstökustannusten varaamiseksi koko toimintakauden loppuajaksi. Toisaalta perusrahoituksen lisäksi Psykonet sai 168.200 euroa (1 milj. mk) virtuaaliyliopistorahoitusta.

Erikoispsykologikoulutuksen opintoja järjestettiin myös osittain maksupalveluperiaatteella tarjoamalla osallistumismahdollisuus muillekin kuin varsinaisille opiskelijoille.

Psykologian tutkijakoululla oli oma rahoituksensa, joka muodostui opetusministeriön kustantamista tutkijakoulupaikoista sekä muiden rahoittajien myöntämistä apurahoista ja palkoista. Pääosin Suomen Akatemian varoin järjestettiin tutkijakoulun kurssiohjelma. Koordinaattorina toimiva Turun yliopisto tuki tutkijakoulun hallinnointia.²²⁵

Turun yliopiston tiedekunnasta katsottuna Psyko-

²²⁴ Psykonetin toimintakertomus 1999; 2001; 2002;

Psykonetin toiminta- ja rahoitussuunnitelma tulossopimuskaudeksi 2001-2003; Hörkkö, 2007

²²⁵ Psykonetin toimintakertomus 2002; Psykonet - koko koulutusalan verkosto. Koulutuksen laatuyksikköhaemus 2004-2006. Psykonet.intranet 2.1.2003 LN

netin erikoistumiskoulutuksella oli riittävästi varoja toimintansa tueksi.

— Ei Psykonetillä koskaan rahapulaa ollut, siellä oli erinomainen etujen valvoja: Pyysalo. Hän piti aktiivisesti yhteyttä. Tosin odotukset olivat suurempia kuin mitä heidän oli mahdollista saada. Kaikkeaa rahaa ei edes käytetty, siirtymää jäi kohtuullisesti vuodesta toiselle. Toisaalta se oli hyväkin. Rahoitus oli luonteeltaan sellaista, että jos sen kerran käyttää, sitä ei enää ole. Raha saattaa olla tarpeen, kun palkat UPJ:n myötä heilahtavat ylöspäin, Markkanen toteaa.²²⁶

Ratkaiseva parannus erikoispsykologikoulutukseen ja sen koordinoitiin tapahtui kun Psykonet siirtyi 2004 hankerahoituksen piiristä perusrahoitukseen yhteiskunnallisena palvelutehtävänä. Vihdoin eri yliopistoihin pystyttiin palkkaamaan pysyviä erikoispsykologikoulutuksen opetus- ja tukivirkoja. Hallinto- ja tukitoimien palkkakustannukset jäivät kuitenkin hankerahoituksen varaan, mikä oli sidottu virtuaaliopetuksen määrärahaan.²²⁷

— Ei Psykonet ollut rahasampo. Siinä oli hirveästi työtä. Jos laskisi verkostoon käytetyn ajan ja vertaisi sitä siihen, mitä Psykonet tulouttaa laitoksille, en tiedä kannattaisiko kaikki. Toisaalta Psykonetillä on muitakin arvoja, Ojanen pohtii.

²²⁶ Markkanen, 2007

²²⁷ Psykonetin toimintakertomus 2003; 2004

PALKITTU PSYKONET

- koulutuksen laatuyksikkö 1997-1998
- koulutuksen laatuyksikkö 2004-2006
- paras koulutusinnovaatio 2000 (EFPPA - European Federation of Professional Psychologists Associations)

Koulutuksen laatuysiköille vuonna 1997 myönnetty tuloksellisuusraha lisäsi oleellisesti Psykonetin yhteistä toimintaa, tietoverkkopetusta ja klinikatoimintaa.

— Psykonet oli ensimmäinen verkosto, joka sai laatuysikköpalkinnon. Ongelmaksi tuli rahan jako yliopistojen kesken. Turun yliopistolle, joka koordinoi, ei rahapussia myönnetty, vaan se jaettiin yliopistoille niiden koon mukaan. Helsinki sai yli puolet potista, Pyysalo sanoo.²²⁸

Korkeakoulun rehtorit saivat päättää, miten raha parhaiten auttaa korkeakoulua menestymään tuloksellisuudesta kilpailtaessa. Toiset jakoivat hakijayksiköille avokäisesti palkintorahoja, toiset eivät. Joensuun, Jyväskylän ja Tampereen yliopistot ojensivat niille tulleen summan lyhentämättömänä psykologian laitoksille, Åbo Akademi vähensi päältä 20 prosenttia, ja Turun yliopisto antoi omilla jakoperusteillaan rahaa jopa enemmän kuin ministeriö myönsi. Pääkaupungissa peliä pelattiin eri säännöin. Helsingin yliopisto sai kahden laatuysikkönsä Psykonetin ja lääketieteellisen tiedekunnan perusteella tuloksellisuusrahaa 5,4 miljoonaa. Huipuille siitä heltisi yhteensä vain 6,9 %. Kaiken kaikkiaan Psykonet sai 2,25 milj. markasta itselleen 1,64 milj.²²⁹

Psykonetin kokonaisresurssit olivat kuitenkin 1997 sen verran suuret, että verkosto pystyi organisoimaan osa-aikaisten opettajien palkkauksen eri laitoksille erikoispsykologikoulutuksen tarpeisiin. Yksi uusista oli lehtori ja yliassistentti Mikael Leiman Joensuusta. Hän piti hyvänä ajatuksena, että yliopistot ottavat enemmän vastuuta ammatillisesta koulutuksesta. 1997 lehtori sai astua erikoistumisen alalla melko valmiiseen pöytäan: yleisstrukturi oli luotu, opetusmateriaalia oli valmiina

²²⁸ Pyysalo, 2007

²²⁹ Nyman, Göte – Tikkanen, Matti J.: Koulutuksen huiput hylätty? Puheenvuoro. Yliopisto 4/97. 31

ja opintopisteetkin määritelty. Valtakunnallinen yhteistyö erikoisalan työryhmässä sujui hyvin. Mutta osallistuessaan ensimmäistä kertaa Psykonetin yleiskokoukseen Leiman tyrmistyi.

— Periferiasta katsottuna Psykonetillä oli käytettävissään hirveä määrä rahaa. Kiisteltiin siitä, kuinka paljon kukin laitos saa rahaa. Imurointi oli käynnissä. Olin hämmästynyt, sillä minusta verkoston piti olla ennen kaikkea yhteinen juttu.²³⁰

Korkeakoulujen arviointineuvosto julisti määräajan kuluttua seuraavan laatuysikkökierroksen hakuun. Kukin yliopisto sai ehdottaa vain tietyn määrän hakemuksia laatuysiköksi. Turun yliopiston kehittämisjohtaja Seppo Markkanen tiesi, että Psykonetissä valmisteltiin taas omaa hakemusta. Sitä työstivät kaikki työryhmät yhdessä, ja tulokseen oltiin yleisesti varsin tyytyväisiä 1999.

— Otin yhteyttä arviointineuvostoon ja kysyin, eikö verkostoille ole omaa sarjaa. Verkosto ei ole pelkästään yhden yliopiston juttu.

Kun omaa sarjaa ei löytynyt, jätti Turun yliopisto Psykonetin pois listoiltaan, ja se menetti mahdollisuutensa tulla nimetyksi laatuysiköksi. Verkoston väkeä ratkaisu harmitti, sillä nimitys olisi saattanut merkitä rahoitusta pitkäksi periodiksi. Opetusministeriö pyysi kuitenkin Korkeakoulujen arviointineuvostolta Psykonetin laatuysikköhakemuksesta erillisen arvioinnin.²³¹ Psykonetin puheenjohtajisto oli vakuuttunut, että rahoitus tulisi jatkossa ohjata suoraan verkostolle. Varojen jako yliopistoille koettiin uhkana, joka tyrehdytti alan sisäistä yhteistyötä.²³²

²³⁰ Leiman, 2007

²³¹ Markkanen, 2007; Psykonetin toimintakertomus 1999

²³² Patosalmi, Iiris – Ryömä, Annaleena – Saarinen, Taina – Salmela-Mattila, Maria: Psykonet-verkoston rahoitusjärjestelyt osana yliopistojen tulosoajasta. KOHA IV – harjoitustyö. Tampereen yliopisto, hallintotieteen laitos. 3.4.2003, 16

Seuraava laatupalkinto Psykonetille jysähti 2004, kun verkosto sai 492.000 euroa laatuyksikkörahaa. Tällä kertaa ministeriön summa jaettiin kaikille verkostoon kuuluville yliopistoille yhtä suurina paloina, jotka päättivät kuinka paljon rahasta siirtyisi psykologian laitoksille ja sitä kautta Psykonettiin. Mutta taas rahan jako puhututti. Rauhallisena miehenä tunnettu Ojanenkin oli menettää malttinsa.

— Tämä oli harvoja asioita, joista hiillyin koko Psykonetin historian aikana. Neuvottelin Tampereen yliopiston kanssa, että yliopisto ottaa vain yhdeksän prosenttia psykologian laitokselle tulevasta osuudesta itselleen. Joensuussa kävi samoin, Turun ja Jyväskylän yliopistotkin olivat kohtuullisia, mutta Helsingin yliopisto vei summasta 50 prosenttia! Vaikutelmaksi jäi, että isoissa yliopistoissa hallinto rokotti enemmän. Helsingin psykologian laitos ei tietenkään olisi enää tästä karsitusta osuudestaan halunnut laittaa kovin paljon Psykonetin yhteiseen pottiin. Se oli harmillista, sillä muuten koko homma toimi oikein hyvin, Ojanen kertoo.

Lopulta sovittiin, että 45 % rahasta käytetään verkoston toimintaan, muun osan psykologian laitokset käyttivät parhaaksi katsomallaan tavoilla. Tuloksellisuusrahaa verkosto sijoitti mm. virtuaaliopetuksen kehittämiseen ja laajentamiseen.²³³

Verkoston rooli laaturahojen suhteen oli ongelmallinen. Kun kilpailtiin tuloksellisuudesta, oli vaikea määritellä, löytyivätkö laadun tekijät tiedekunnista, laitoksilta vai verkostosta.

— Toisaalta tilanteen ymmärtää, sillä tämä on resurssitaistelua, nollasummapeliä. Kaikkien sotaa kaikkia vastaan. Siinä Psykonetin yhteistyö nousee omaan arvoonsa. Verkosto hillitsi turhaa taistelua, Ojanen sanoo.²³⁴

Käytännön vastoinikäymisistä huolimatta psykologian ala ja Psykonet onnistuivat sopeutumaan uuteen ohjausjärjestelmään. Perus-, budjetti- ja

²³³ Psykonetin toimintakertomus 2004

²³⁴ Ojanen, 2007

kokonaisrahoitus kasvoivat, ulkopuoliset resurssit lisääntyivät jopa voimakkaasti. Erikoispsykologikoulutuksesta tuli osa yhteiskunnallista perustetävää. Psykonet joutui kuitenkin tuntemaan nahoissaan uuden verkostomuotoisen organisaation soveltumattomuuden yliopistojen perinteiseen hallinnolliseen malliin. Etukäteen muotoillut säännöt laatuyksikön rahojen jakamisperusteista olisivat säästäneet yhteistyötä nakertavilta kiistoilta.

Ulkoapäin katsottuna Psykonet kuitenkin näytti kiinnostavalta.

— Psykonetistä haki moni mallia markankuvat silmissä, mutta muiden verkostojen volyymit olivat pienemmät. Psykologian erikoistumiskoulutus nosti sen painoarvoa, ei muilla verkostoilla yleensä ole omia virkoja, Markkanen toteaa²³⁵.

Kun Leiman palasi kuuden vuoden tauon jälkeen uudelleen töihin Psykonetin pariin, hän sai ilokseen todeta ilmapiirin muuttuneen. Elopäivillä vallitsi mukava tunnelma, ja seurustelu kollegojen kanssa oli ammatillisesti antoisaa.

— Psykonet lisää ammattiin sitoutuneisuutta opettajallakin. Laatu on professoreista kiinni, mutta vasta verkosto tekee opetuksen kokonaisuudesta ylivoimaisen. Ei sellaista pysty kukaan muu tarjoamaan, Leiman toteaa.²³⁶

Hallinnon harmaa valtias

Hallinnollisesti Psykonet ei kyennyt muodostamaan loppuun asti järjestäytynyttä organisaatiota 1990-luvun alkupuoliskon kokeiluhankkeiden ympärille. Koska toiminta haki vielä muotoaan, Psykonet joutui jäsentämään ja tarkistamaan organisaatioitaan ja laitosten välistä työnjakoaan kaiken aikaa. Erikoispsykologin koulutus, virtuaaliopetuksen järjestäminen ja taloudenpito koettiin alueiksi, jotka tarvitsivat säädellympää hallintojärjestelmää.²³⁷

²³⁵ Markkanen, 2007

²³⁶ Leiman, 2007

²³⁷ Psykonet toimintakertomus 1996

Jokaisen laitoksen edellytettiin nimeävän edustajansa verkoston muodostamiin työryhmiin. Pienille laitoksille osallistuminen oli suhteellisesti raskainta, sillä yksi henkilö saattoi joutua ottamaan osaa moniin työryhmiin. Toisinaan edustus tuntui jopa turhautavalta. Kaikilta erityisaloilta ei pienimmillä laitoksilla ollut tarjota asiantuntijaa, ja niin henkilökunta istui kuuntelemaan asioita, jotka eivät tuntuneet omilta.²³⁸

²³⁸ Laine, 2007; Ojanen, 2007

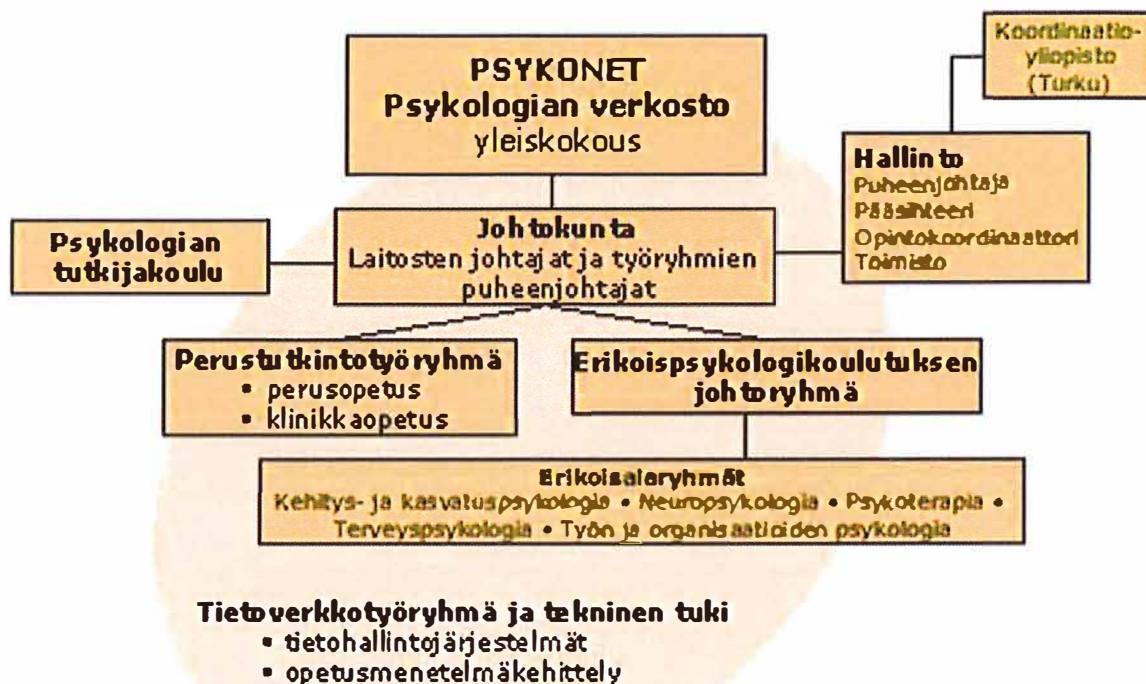
— Verkosto tarvitsee riittävästi henkilökohtaista tuntemista. Vaikka kokouksia olikin paljon, niiden kautta ihmisiin tutustui ja heihin oppi luottamaan. Verkosto tarvitsee myös koordinoivan tahon. Ilman Pyysaloa ei koko Psykonetistä olisi tullut mitään, Wahlström sanoo.²³⁹ Jos verkoston oman organisaation muodostaminen vei aikaa, työtä oli myös suhteessa yliopistohallintoon. Vaikka psykologian laitokset olivat nimenneet oman johtokunnan päättämään yhteisistä asioista, sillä ei ollut juridista toimivaltaa. Silti verkoston yhteistoiminnan pohjaksi 1996 annettu tutkintoasetus edellytti psykologian tutkintoihin johtavan koulutuksen suunnittelua ja järjestämistä yliopistojen yhteistyönä. Psykonetin ylimmäksi päättäväksi elimeksi muodostui johtokunta, jossa

²³⁹ Wahlström, 2007

oli vähintään kaksi jäsentä jokaisesta laitoksesta. Siihen kuuluivat kaikkien pysyvien työryhmien (perustutkintotyöryhmä, tutkijakoulun ja erikoispsykologikoulutuksen johtoryhmä) puheenjohtajat, psykologian laitosten johtajat sekä muu laitoksen nimeämä edustaja niistä laitoksista, joista ei ole minkään pysyvän työryhmän puheenjohtajaa. Erikoispsykologikoulutuksen järjestämistä varten oli lisäksi viisi erikoisalaryhmää. Hallinto haluttiin pitää mahdollisimman kevenä, mutta töitä kertyi niin, että korkeakoulusihteeri Pyysalo siirtyi osa-aikaisen koordinaattorin tehtävästä päätoimiseksi 1997 alusta. Erikoispsykologikoulutuksen suunnitteluun

Erikoisalas sihteeri Anne Jaskio hoitaa Jyväskylässä käsin kolmen erikoisalan käytännön järjestelyt valtakunnallisesti. Kuva: Marjaana Lindeman

ja järjestelyihin palkattiin kullekin erikoisalalle osa-aikainen tai tuntipalkkainen sihteeri. Anne Jaskio alkoi hoitaa tehtävää Jyväskylästä ja sai myöhemmin seuraa Helsingistä.²⁴⁰

Vielä tarvittiin johtaja.

— Siuntiossa Heikki Lyytinen kysyi minulta, ryhtyisinkö Psykonetin puheenjohtajaksi. Olin juuri muuttamassa Helsingistä Turkuun ja hulluna mutta innokkaana lähdin, Hämäläinen kertoo.

Hämäläinen toimi Psykonetin johtajana ja johtokunnan puheenjohtajana 1995 - 1998 ja raivasi tietä virtuaaliopetukselle. Yhteistyökumppaneita haettaessa ovet avattiin moneen suuntaan. Palavereissa oli mukana mm. sosiaalipsykologian edustajia.

— Kyse oli verkostosta eikä puheenjohtajista. Mut-

²⁴⁰ Psykonetin toimintasäännöt. Psykonetin johtokunnan hyväksymä 16.12.1997;

Psykonetin toimintakertomus 2006

ta kyllä puheenjohtajillakin oli merkitystä, he toivat maustetta. Minun aikani oli ideoivaa, vallatonta, välillä kevyesti kaoottistakin. Verkosto haki silloin uomaansa, mutta talkoohenki oli hitonmoinen. Kaikki olivat mukana. Opetusministeriöön saatiin luotua neuvotteluasemat, ja kun minun kauteni loppui, saatiin iso rahoitus. Silloin oli hyvä, että Pulkkinen astui remmiin. Hän löi Psykonetin muottiin. Se sopi siihen ajankohtaan, Hämäläinen kertoo.²⁴¹

Pulkkinen ei jättänyt ajatusta verkostoitumisesta juhlapuheisiinsa, vaan toimi käytännössä päämäärätietoisesti Psykonetin kehittämiseksi. Verkoston johtaja uudisti kautensa alkajaisiksi Psykonetin toimintasäännöt 1999 ja selvitti verkoston asemaa yliopistohallinnossa. Erikoispsykologikoulutuksen hallintoa palveleva opiskelijatietokanta, joka helpotti laitosten välistä tiedonvälitystä, saatiin lähes

²⁴¹ Hämäläinen, 2007

valmiiksi 2001. Turhaa byrokratiaa haluttiin karsia, ja yleiskokouksissa 2001 keskityttiin verkostotyön hyötyjen ja haittojen analyysiin sekä itsearviointiin. Työryhmiä yhdistettiin ja tehtäviä delegoitiin. Johtokunnan ja johtajan asema Psykonetin ulospäin näkyvinä edustajina korostuivat. Samalla erikoispsykologikoulutuksen johtaja ja johtoryhmä saivat entistä selkeämmän roolin omalla sektorillaan. Muutaman vuoden päästä moni kokousveteraani huokasi helpotuksesta. Psykonet alkoi toimia kevyemmin järjestelyin, rutiininomaisesti.²⁴²

Tulossopimuskauden 2001-2003 valmistelu alkoi 1999, jolloin Psykonet ei enää ollut hanke, vaan valtakunnallinen yliopistojen yhteistyöverkosto. Johtokunta lähetti 1999 sopimusehdotuksen jäsenyliopistojen rehtoreille ja asianomaisille dekaaneille allekirjoitettavaksi. Siinä määriteltiin psykologian alan koulutusyhteistyön perusteet. Tutkintoasetuksen mukaan verkostoon kuuluvat yliopistot kehittävät psykologian yliopistokohtaista profiloitumista ja tarkoituksenmukaista työnjakoa sekä joustavia hallinnollisia menettelytapoja. Ne ottavat verkostotoiminnan tarpeet huomioon omassa hallinnollisessa toiminnassaan. Opiskelijoita ja verkoston järjestämää opetusta koskevat tutkintohallinnolliset asiat käsiteltäisiin edelleen yliopistojen tiedekunnissa ja niitä vastaavissa elimissä kunkin yliopiston säädösten mukaisesti. Tutkintotavoitteet sovittiin yhä yliopistokohtaisesti, mutta verkoston koordinaatioyliopistolla oli neuvotteluvastuu opetusministeriön kanssa käytävissä tulosneuvotteluissa.²⁴³

Opetusministeriö ei voinut muodollisesti lähestyä Psykonettiä organisaationa, vaan suhde oli epävirallinen tai virkamiestason valmisteluun perustuva.

²⁴² Ojanen, 2007; Laine, 2007; Hämäläinen, 2007

²⁴³ Sopimus yliopistoverkostona toteutettavasta valtakunnallisesta psykologian alan koulutusyhteistyöstä. Jyväskylä 20.10.1999; Psykonetin toiminta- ja rahoitus-suunnitelma tulossopimuskaudeksi 2001 - 2003

Virallinen reitti kulki verkoston koordinaatioyliopistoon. Psykonetin ja koordinaatioyliopiston sekä muiden yliopistojen välinen suhde haki huomaansa. Psykonet toivoi saavansa koordinaatioyliopistossa itsenäisen, asianomaisesta psykologian laitoksesta ja tiedekunnasta riippumattoman roolin. Se kaipasi oikeutta toimia suoraan verkostoon kuuluvien yliopistojen hallinto-organisaatioiden kanssa, mutta käytännössä oli edettävä koordinaatioyliopiston tiedekunta- ja keskushallinnon kautta. Se tarkoitti asioiden hidasta eteenpäinmenoa ja hallinnon kuormittumista.

Toisinaan Psykonetin kohtaloksi tuli käyttää harmaata valtaa. Kun erikoispsykologikoulutuksen virkoihin saatiin koottua rahoitus laitosten budjeteista ja Psykonetin määrärahoista, oli edessä määräaikaisen henkilöstön valinta. Verkosto käytti hyväkseen eri alojen asiantuntijoista muodostuvaa laajaa kontaktiverkostoaan ja kartoitti valtakunnallisesti ja erityisaloittain sopivat kandidaatit, haastatteli ja suositteli valitut virkoihinsa. Yhtään lehtoria, tutkijaa, yliassistenttia saati apulaisprofessoria Psykonet ei kuitenkaan ollut oikeutettu palkkaamaan, sillä virat oli sijoitettava ja hyväksyttävä eri psykologian laitoksilla. Suurin osa palkkarahoista makasi kuitenkin Turussa, koordinaatioyliopiston tilillä. Rahojen siirto tapahtui yliopistojen välisin sopimuksin.²⁴⁴

— Kerran sain Jyväskylästä puhelun. Soittaja kysyi, että ovatko palkkarahat varmasti myös tulossa. Vastasin, että tulossa ovat. Kovin pysyväiseltä näyttää tämä Psykonet, Markkanen kertoo.²⁴⁵

Psykonet katsoi kuitenkin viisaaksi säilyttää suoran ja epävirallisen yhteytensä opetusministeriöön

²⁴⁴ Psykonetin koordinaatioyliopisto 2001 – 2003.

Koordinaatiotyöryhmän toimenpide-esitys johtokunnalle 13.12.1999; Psykonetin toimintakertomus 1996; Laine, 2007

²⁴⁵ Markkanen, 2007

ja kutsui useaan otteeseen sen edustajia seuraamaan kokouksiaan. Usein paikalla oli Hörkkö.

— Ministeriö ei pystynyt kehittämään hallinnollista ratkaisua verkostojen hyväksi. Yliopistollinen ohjausjärjestelmä on vertikaalinen ja verkoston horisontaalinen. Yliopistojen välinen yhteistyö on aina ollut vaikeaa: jokaisella on omat systeeminsä, ja yliopistojen välillä on keskinäistä kilpailua. Verkostoituminen lisää maksuliikennettä yliopistojen välillä. Psykonetin virkojen perustamiseksi ei löytynyt luontevaa yhteistä mallia. Turun yliopisto oli halukas kehittämään järjestelmää, mutta muut yliopistot eivät lähteneet mukaan. Psykonet oli liian pieni asia. Hallinnollinen ongelmallisuus olisi ratkennut, jos psykologian laitokset olisi lyöty yhteen, mutta silloin akateeminen maailma ei olisi ollut onnellinen, Hörkkö toteaa.²⁴⁶

Psykonet kutsuttiin vastavierailulle ministeriöön 2001. Verkosto alkoi nimittää kerran vuodessa järjestettäviä tapaamisiaan dekaanikokouksiksi, jotka järjestettiin samaan tapaan²⁴⁷.

Psykonetin säännöissä määriteltiin kunkin johtajan toimikaudeksi kaksi vuotta. Toimikautensa lopulla Pulkkinen soitti Hannu Perholle Joensuuhun. Dekaanina toimineen professorin ei tarvinnut kauaa miettiä ratkaisuaan: hän ei kokenut Psykonetin johtajan tehtävää hankalaksi. Psykonetin yleiskokous hyväksyi sääntöjensä mukaisesti uuden johtajan. Ensimmäistä kertaa historiansa aikana johtokunta saattoi painaa puhelinkokouksen alkavaksi tietäen, että perusasiat olivat kunnossa.

Mutta työtä riitti yhä. Psykonetin perusrahoitusta oli juuri leikattu, ja johtokunnan pahimpana pelkona oli, että jäljelle jätetään vain varat koordinoitiin, jolla useimmat yliopistoverkostot toimivat. Niin raju leikkaus olisi romahduttanut erikoispsykologikoulutuksen järjestämisen. Tutkintouudistus oli suunnitteluvaiheessa ja psykologian laitoksilla oltiin

²⁴⁶ Hörkkö, 2007

²⁴⁷ Psykonetin toimintakertomus 2002

huolestuneina ministeriön tiukasta kannasta, joka typisti psykologian tutkintoa. Lisäksi Psykonetin pitkä taistelu psykologien erikoispätevyyden rekisteröinnin puolesta oli päättynyt tuloksetta 2002.

Perhon kaudella Psykonet sai pohdittavakseen kysymyksen psykologian perusopintoihin otettavien määrän kasvattamisesta. Asian sysäsi liikkeelle sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä raportti Terveystieteiden työvoimatarpeen ennakointi, jossa suositeltiin psykologien koulutuksen sisänoton nostamista 200:en vuodessa. Psykologian laitokset pohtivat asiaa yhdessä Suomen psykologiliiton kanssa, jolla oli muutoinkin pysyvä edustus Psykonetin toimielimissä. Vastakkaiset intressit olivat samat kuin Akava-talon kokouksessa joulukuussa 1987: liitto huolehti, että työtä riittäisi kaikille valmistuneille. Jälleen keskusteltiin psykologien mahdollisuudesta työllistyä varsinaisen psykologitoiminnan ulkopuolelle. Lyytinen esitti alustuksen psykologien uramahdollisuuksista teknologian alalla.

Ratkaisu löytyi tutun kaavan mukaan erikoistumiskoulutuksesta. Koulutuksen lisäys päätettiin kohdistaa valmistuneisiin, työelämässä oleviin psykologeihin, mikä kohottaisi työn laatua entisestään, tieto ja taito leviäisivät tehokkaasti työyhteisöihin.

— Psykologian laitokset lisäsivät silti jonkin verran perusopiskelijoiden sisäänottoa. Psykonet yritti katsoa laitosten perään, mutta sen antamat kannanotot ovat vain suosituksia, Perho sanoo.²⁴⁸

Muutoin Suomen Psykologiliitto koki, että sen näkemykset otettiin verkostossa hyvin vastaan ja molemminpuolinen yhteistyö kantoi hedelmää. Liiton läsnäolo perustutkintotyöryhmässä oli jopa poikkeuksellista kentän ja yliopistojen välistä yhteistyötä.²⁴⁹

Psykonetin väki sai 2002 luettavakseen professori

²⁴⁸ Perho, 2007; Psykonetin toimintakertomus 2002;

2003

²⁴⁹ Tikkanen, 2007

Jarkko Hautamäen johtaman työryhmän arvioinnin Psykonetin toiminnasta. Helpottunut hymy levisi monen kasvoille. Raportissa verkosto kuvailtiin ”merkittäväksi kansalliseksi saavutukseksi” ja sen todettiin olevan tärkeä malli koko maan muita verkostoratkaisuja ajatellen. Myönteistä huomiota opetusmenetelminä saivat erityisesti klinikkaopetus ja työnohjausseminaarit, mutta virtuaaliopetuksen eriyttämisestä muusta toiminnasta varoitettiin. Huomiota tuli jatkossa kiinnittää rahoitusjärjestelmän vakauttamiseen. Lähiajan tehtäviksi suositeltiin psykologian alan täydennyskoulutusjärjestelmän pohtimista.

Kautensa päätteeksi Perho sai esittää tyytyväisenä maljan Psykonetin menestykselle Lammin iltajuhlissa 2003. Opetusministeriö oli myöntänyt

verkosto jo toisen laatuyksikköpalkinnon.

— Juuri siinä tilanteessa laatupalkinnolla oli suuri merkitys. Psykologin tutkinnon pituus oli vielä vahvistamatta ja ministeriön kanssa kitkaa perusrahoituksesta. Palkinto teki Psykonetin kannanotoista painavampia, vahvisti asemaamme vaikeissa tilanteissa, Perho sanoo.

Maljoja saatiin nostaa myös jatkossa, sillä Psykonetin perusrahoitus lisääntyi seuraavalla kaudella ja tutkinnon pituus säilyi ennallaan.²⁵⁰

Vuonna 2004 valittiin Psykonetin puheenjohtajaksi Tampereen yliopiston uusi professori. Raija-Leena Punamäki oli ehtinyt istua vakinaisessa työssään vajaan kolme vuotta, kun sai luotsattavakseen alan verkoston.

— Työskentelin sitä ennen apurahatutkijana, enkä

²⁵⁰ Perho, 2007

juuri ollut tekemisissä Psykonetin kanssa. Pohdimme joskus tutkijakollegoiden kanssa, mitä hyvää olisi professorissa ja miksi siihen kannattaisi pyrkiä. Muistan sanoneeni, että parasta olisi sihteeri. Kun aloitin Tampereella, Windows Office oli korvannut haaveet palveluista. Psykonetin myötä sain ensimmäisen ja ainoan sihteerini. Enkä mitä tahansa sihteeria, vaan Pääsihteerin isolla kirjaimella. Oili Pyysalo oli pääsihteerien pääsihteeri, hän tunsu korkeakouluhallinnon, tärkeät henkilöt, merkittävän historian ja uudistuksia, mietintöjä, raportteja ja yhteistyökuvioita. Minun piti opetella ministeriön kieli ja kokouskäytännöt. Puheenjohtajana sain tulla kuin valmiiseen pöytään, sillä Psykonetin pioneerien aika oli ohi, Punamäki kertoo. Vaikka kattaus olikin kunnossa, Punamäen aikana tehtiin muuta kuin nautittiin aterista. Reseptejä hiottiin, ja Psykonet keskittyi seuraavaksi kolmeksi vuodeksi syventämään osaamistaan uusien aluevaltausten sijaan: laatua haluttiin nostaa entisestään. Psykonetissä pysähdyttiin pohtimaan, mikä on psykologiatieteen syvin olemus, vastuu ja yhteiskunnallinen merkitys. Mitä opetetaan, kenelle ja miksi? Aiheeseen johti tavallaan myös PsT Jukka Kaartinen, sillä hän veti psykologian alalla perustutkintorakenteen uudistusta. Seurauksena olivat – paitsi tutkintouudistus – myös yhteiset virtuaaliset perusopinnot. Lisäksi kansainvälistymisen ja psykologian laitosten profiloitumisen hyväksi tehtiin paljon työtä.²⁵¹

Erikoispsykologikoulutuksen professorien ja lehtorien osa-aikaiset virat laitettiin hakuun 2006. Psykonet toivoi voivansa täyttää yksitoista virkaa verkostoperiaatteella, ilman että niitä olisi ennalta sijoitettu mihinkään yliopistoon. Tavoitteena oli saada hakijoiksi maan parhaat asiantuntijat huolimatta siitä, missä nämä asuvat. Valitut olisivat

²⁵¹ Haastattelu professori Raija-Leena Punamäki

8.11.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa); Psykonetin toimintakertomus 2005; Hämäläinen, 2007

voineet valita, mihin yliopistoon haluavat kiinnittyä. Yliopistohallinnosta ei kuitenkaan löytynyt tähän mahdollisuutta.²⁵²

— Verkostolla menee energiaa hallintoon ja ulkoisen rahoituksen hankkimiseen, hengissä pysymiseen. Pitäisi pystyä keskittymään suuriin sisällöllisiin kysymyksiin psykologian alalla, Punamäki toteaa.²⁵³

Neuvot verkoston rakentajille

- Hillitse itsekkyyttä. Verkosto kaatuu, jos sitä ei aidosti haluta. Pelkkä malli ei auta, on tunnettava ihmiset ja varattava tarpeeksi aikaa verkoston rakentamiseen. (Markku Ojanen)
- Verkostolla on oltava sisällöllinen idea, ylhäältä päin tuleva käskytyks ei riitä. (Pirkko Nieminen)
- Yhteiset edut on määriteltävä realistisesti ja edettävä askel askeleelta. (Pekka Niemi)
- Keskeisintä on visio. Suhtaudu siihen, kuin se olisi missio! (Salli Saari)
- Verkostolla pitää olla sellaisia ihmisiä kuin Pyysalo. Jonkun täytyy pitää langat käsissään. Ihmisen mieli muuttuu hitaasti, uudet asiat pelottavat. (Heikki Lyytinen)

Psykonetin valta oli väriltään harmaata. Hallinnollisesti verkoston toimivalta oli vähäinen, mutta käytännössä sen antamalla lausunnoilla ja toimilla oli merkitystä. Joukolla esitetyt selkeät ja yhtenäiset kannanotot olivat nopeampia ja painavampia kuin erikseen lausuttuina, kirjavana joukkona. Psykonetistä tuli koko Suomen psykologian koulutusalan osoite. Koska verkosto perustui tiettyyn vapaaehtoisuuteen, joutuivat johtokunta ja muut

²⁵² Psykonetin toimintakertomus 2006

²⁵³ Punamäki, 2007

elimet kiinnittämään erityisesti huomiota siihen, että päätökset edustivat mahdollisimman hyvin kaikkien sen osapuolten intressejä. Ojanen puhuu nollasummapelistä, jonka oli annettava hyötyä kaikille²⁵⁴. Toisaalta mukana oli ripaus sisarrakkautta-kin. Tieteenalan sisältö yhdisti kollegat, tutustutti nämä ihmisinä toisiinsa.

— Psykologeilla on kummallinen identiteetti, sillä he löytävät aina toisensa. Se voi vaikuttaa erikoiselta, sillä yksi tutkii kanin aivoja, toinen 100:a lasta. En tiedä miksi niin on, mutta me vain taidamme kuulua yhteen, Wahlström hymyilee²⁵⁵.

²⁵⁴ Ojanen, 2007

²⁵⁵ Wahlström, 2007

Turku koordinaatiokaupunkina

Ensimmäinen tutkijakoulun koordinaatioyliopisto oli Åbo Akademi, jossa tutkijakoulutustyöryhmän puheenjohtaja Pekka Niemi työskenteli. Tutkijakoulutustyöryhmän ajatuksena ei ollut luoda keskus-toimiston vetämää järjestelmää, vaan muodostaa kiinteä osa psykologian laitosten välistä valtakunnallista toimintaa. Niemen vaihtaessa työpaikkansa Turun yliopistoon 1997 vaihtui mukana koordinaatioyliopisto. Tutkijakoulutuksen vanavedessä koko Psykonetin koordinaatio siirtyi Turun yliopistoon. Tulossopimusneuvotteluihin valmistauduttaessa 1999 opetusministeriö tiedusteli verkoston yliopistoilta halukkuutta toimia koordinaatiopaikkana.

Jukka Kaartinen suunnitteli psykologian alan perustutkintorakenteen uudistusta. Kuva: Marjaana Lindeman

Turkulaiset ilmoittivat olevansa käytettävissä, joten tehtävä jäi kaupungin suomenkieliseen yliopistoon kaudeksi 2001-2003, ilman sen kummempia perusteita. Pysyvää valintaa ei varsinaisesti tehty, mutta asiaa päätettiin pohtia jälleen seuraavan tulossopimuskauden valmistelujen yhteydessä tarpeen vaatiessa.²⁵⁶ Tarvetta ei ilmaantunut, joten verkoston päätoimisto jäi kaupunkiin.

— Turun yliopiston kannalta koordinointi on mainekysymys. Tutkijakoulutuksessa on merkitystä, sillä kotiyliopiston koordinointi lisää opiskelijoiden kiinnostusta jatko-opintoja kohtaan, Markkanen toteaa.²⁵⁷

Osaa verkoston jäsenistä turkulaisten aktiivisuus hitusen harmitti. Puhuttiin Turun mafiasta, joka haali Psykonetin toimintoja ja sitä kautta rahaa maan entiseen pääkaupunkiin.²⁵⁸

Yhteistyö lähitieteiden ja muiden verkostojen kanssa

Psykonetin hakiessa toimintamuotojaan yhteyttä pidettiin moneen suuntaan: vuonna 1989 Psykologian tutkijakoulutustyöryhmän kokouksiin otti osaa edustajia mm. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitokselta, Oulun yliopiston käyttäytymistieteiden laitokselta ja Teknillisen korkeakoulun työpsykologian laitokselta. Vielä 1997 Psykonetin toimintasäännöissä mainittiin myös Tampereen yliopiston sosiologian- ja sosiaalipsykologian laitos sekä Institution för samhällsvetenskap i Oulu.

Kun psykologien verkoston ydin tiivistyi, se karsi yhteistyötä muiden kanssa. Oma asetus ja laatu-yksikkörahoitus saivat psykologian laitosten ovet sulkeutumaan. Psykonetissä pelättiin kasvatus- ja sosiaalipsykologien saavan yhteistyön kautta itselleen virallisen psykologin aseman, mikä olisi tarjonnut yhteistyökumppaneille mahdollisuuden

kilpailla laillistetuista viroista ja tehtävistä. Toiminta Oulun kanssa rajoittui, sillä pohjoisessa tavoiteltiin sivuaineopetuksen sijaan oikeutta kouluttaa laillistettuja psykologeja. Kuusi psykologian laitosta ei halunnut saada seitsemättä kumppania Suomeen, mikä olisi merkinnyt lisää valmistuvia psykologeja ja entistä tiukempaa kilpailua resursseista.²⁵⁹ Seurauksena oli, että maanlaajuinen verkosto ei ulottunut Jyväskylää ja Joensuuta pohjoisemmaksi, josta Pohjois-Suomen psykologit eivät olleet hyvillään.²⁶⁰

Yksittäisiä erikoispsykologiopiskelijoita Lapista on kuitenkin osallistunut videoneuvottelulaitteiden välityksellä virtuaaliopetukseen. Yhteisen perusopetuksen valmistuttua Psykonetissä pohdittiin mahdollisuutta toimittaa nauhoitettua opetusta Ouluun. Tekijänoikeuspulmat tuottivat päänvaivaa, mutta asiaa haluttiin kehittää edelleen vuonna 2007.²⁶¹

— Minusta sosiaalipsykologian poisjääminen on suuri sääli. Psykologien on hallittava myös sosiaalipsykologiaa, ei sen pitäisi olla sivussa. Monet sosiaalipsykologit ovat olleet tästä katkeria. Voisin jopa heittää ilmaan hurjan väitteen: sosiaalipsykologia olisi voinut olla kuudes erikoistumisala, Suomen Psykologiliiton puheenjohtaja Tuomo Tikkanen sanoo.²⁶²

Hörkkö kannusti kuutta psykologian laitosta yhteistyöhön lähitieteiden kanssa.²⁶³ Tutkimuksen puolella monitieteisiä ryhmiä olikin ja niitä syntyi lisää. Laitoksilla tehtiin yhteistyötä monien eri organisaatioiden ja monitieteisten projektien kanssa: psykologia itsessään koettiin monitieteiseksi.²⁶⁴ Kun Psykonet sai toimintansa liikkeelle, moni piti sitä mielenkiintoisena pilottina. Pääsihteeri kutsuttiin

²⁵⁶ Psykonetin koordinaatioyliopisto 2001-2003

²⁵⁷ Markkanen, 2007

²⁵⁸ Hämäläinen, 2007

²⁵⁹ Ojanen, 2007; Syvänen, 2007

²⁶⁰ Tikkanen, 2007

²⁶¹ Nieminen, 2007

²⁶² Tikkanen, 2007

²⁶³ Hörkkö, 2007

²⁶⁴ Punamäki, 2007

esittelemään verkostomallia usealle eri alalle²⁶⁵. Opetusministeriö kirjasi tulossopimuksiin 1998-2000 viisi valtakunnallista verkostoyliopistohan- ketta: Kaakkois-Aasian aluetutkimus, Matkailu, PsykoNet, Tulevaisuuden tutkimus sekä Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimus. Monilla aloilla yhteis- työ alkoi tutkijankoulutuksesta, josta verkostoitu- minen laajeni. Oman alan kehittämistä koskevat sisällölliset kysymykset, kansainväliset yhteydet, työelämysuhteet sekä oman alan asiantuntijatoi- minta olivat muita yhteisiä teemoja. Kun verkostot lisääntyivät, lähti niiden välinen yhteistyö liikkeelle. Erityisesti Sosnetistä, valtakunnallisesta sosiaali- työn yliopistoverkostosta, muodostui Psykonetille tärkeä yhteistyökumppani. Psykonetin aloitteesta opetusministeriö järjesti kesäkuussa 1999 ver- koston käytännön kysymyksiä käsitelleen neu- vottelupäivän. Samana vuonna opetusministeriö jäsensi verkoston asemaa rahoitus- ja hallinto- järjestelmässä seuraavaa tulossopimuskautta var- ten. Verkostot ottivat yhdessä kantaa mm. Suomen virtuaaliyliopistostrategiaa koskevaan keskuste- luun ja tekivät aloitteita uusien toimintamallien ke- hittämiseksi yliopistojen välisessä yhteistyössä²⁶⁶.

Verkosto etu myös kansainvälistymisessä

Verkostoitumisesta koituva hyöty ei jäänyt Suomen rajojen sisäpuolelle. Psykonet helpotti edustusta ulkomaille, jossa sen yhteinen ääni kuului selvem- min kuin kuuden pienen soololaulajan yksinäinen hyräily. EFPPAssa Psykonet nähtiin jopa niin mie- lenkiintoisena järjestelmänä, että sille myönnettiin parhaan koulutusinnovaation palkinto 2000.

Psykonet osallistui edustajiensa ja liiton välityksel- lä aktiivisesti eurooppalaisen psykologian koulu- tusalun kehittämiseen. Suomen Psykologiliitolla oli vahvat ja monipuoliset kontaktit Eurooppaan, josta

²⁶⁵ Psykonetin toimintakertomus 1999; Pyysalo, 2007; Punamäki, 2007

²⁶⁶ Psykonetin toimintakertomus 1999; 2004

yhtenä osoituksena oli, että liiton puheenjohtaja Tuomo Tikkanen valittiin myös EFPA:n puheen- johtajaksi. Yhdessä toimimalla Psykonet vaikutti omalta osaltaan siihen, ettei suomalaisen psykolo- gin tutkinnon vaatimuksista tingitty. Psykonetillä oli näkyvä rooli, kun 15 eurooppalaista maata valmis- teli yhteismitallista psykologintutkintoa ja kansain- välistä psykologidiplomaa.

Otettuaan osaa Specima-projektiin Psykonetin ul- komaanopintojen työryhmä kartoitti maahanmuut- tajataustaisten psykologien ammatillista pätevyyt- tä ja täydennyskoulutustarpeita tutkintotodistusten perusteella. Ryhmä totesi kuin yhdestä suusta, että tarpeita on. Psykonet ilmoitti kiinnostuksensa kehittää maahanmuuttajapsykologeille suunnattua täsmäkoulutusta yhdessä työvoimahallinnon kans- sa.²⁶⁷

Erikoispsykologikoulutuksen osalta kansainväli- syyteen tähtäävien suunnitelmien tekoa pohdittiin pitkään. Vuonna 1998 haaveiltiin verkoston ulotta- misesta joiltakin osin muiden Pohjoismaiden psy- kologian laitoksiin.

— Lea Pulkkinen korosti, että osa Psykonetin ra- hoista olisi pitänyt säästää ulkomaisten vierailijoi- den kutsumiseen Suomeen, mutta idea ei mennyt läpi. Oli säästettävä rahaa tulevaa varten, Laine kertoo.²⁶⁸

Rahoituksen puutteen vuoksi muutkin esteet hait- tasivat erikoispsykologian opiskelijoiden kansain- välistymistä. Työssäkäyvien, usein perheellisten opiskelijoiden ei ollut yhtä vaivatonta irrottautua kotimaastaan kuin keskimäärin nuorempien perus- tutkinto-opiskelijoiden. Nuorempien usein parempi kielitaito helpotti sekin lähtöä. Psykonetin kansain- välistyminen toteutui pääosin Psykologian tutki- jakoulun kautta, systemaattisesti etenkin Alhon puheenjohtajakaudella. Usein tutkijakoulutettavat

²⁶⁷ Psykonetin toimintakertomus 2006

²⁶⁸ Ehdotus laatuyksiköksi 1999, 9; Laine, 2007

olivat erikoispsykologiopiskelijoita motivoituneempia lähtemään ulkomaille, sillä väitöskirjan odotettiin olevan kansainvälisesti korkeatasoinen. Psykologian erikoistuminen näkyi tutkimusaiheissa ja samaa aihepiiriä tutkineita löytyi joskus vasta matkustamalla ulkomaille. Toisinaan samalta matkalta löytyi ohjaajakin työlle. Toisaalta herää kysymys, voisivatko myös erikoispsykologiaa opiskelevat saada tulevaisuudessa ohjausta ulkomailta, etenkin jos tutkimusaihe on suomalaiselle ohjaajalle vieras? Yhteiskunnan kansainvälistyminen näkyy myös kentällä ja Anna-Liisa Elo kertookin, että yhä useampi psykologi on tekemissä työnsä kautta ulkomaalaisten kanssa. Esimerkiksi EU-hankkeen välityksellä kenen tahansa terveyskeskuspsykologin työ voi muuttua kansainväliseksi. Psykologia alana synnyttää ja levittää luontevasti sosiaalisia innovaatioita²⁶⁹, ja tätä työtä Psykonet on valmis edesauttamaan.

Psykonetin kansainvälisyys sai uutta käyttövoi-

²⁶⁹ Elo, 2008

maa uuden koordinaattori Susanna Kharroubin aloittaessa työt helmikuussa 2006. Pääaineena kansainvälistä johtamista lukenut Kharroubi oli kiinnostuneena mukana kirjoittamassa uusia rahoitusanomuksia.

— Ellei kansainvälisen suunnittelu tunnu mielekkäältä ja hyödylliseltä, ei sitä kannata pelkästään kansainvälistymisen vuoksi tehdä. Lähdimme kuitenkin kartoittamaan, onko kenelläkään erikoistumiskoulutuksessa kansainvälisiä hankkeita. Kontakteja löytyi, esimerkiksi Timo Ahonen on toiminut Niilo Mäki Instituutin toteuttamassa ohjelmassa, jossa koulutetaan afrikkalaisia psykologeja lasten kehityshäiriöiden ja oppimisvaikeuksien asiantuntijoiksi. Tämän pohjalta jätimme lokakuussa rahoitushakemuksen. Myös Euroopassa ollaan kiinnostuneina tekemään yhteistyötä Psykonetin kanssa esimerkiksi opettajavaihdossa, Kharroubi sanoo.²⁷⁰

²⁷⁰ Haastattelu Psykonetin koordinaattori Susanna Kharroubi 20.12.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa)

5. EPILOGI

Loppusyksyllä 2007, kun maa on ollut musta lumen puutteen vuoksi, Pekka Niemi selaa vanhoja tutkijakoulutustyöryhmän muistioita. On kulunut lähes kaksikymmentä vuotta Akava-talon dramaattisesta kokouksesta. Enää Niemi ei näytä ollenkaan synkältä.

— Tippaakaan en kadu. Jos laitokset olisivat jatkaneet yksinään, voi olla, ettei Joensuun psykologian laitosta enää olisi. Tuskin Suomen psykologian laitokset olisivat siltikään kurjia paikkoja, mutta alan eteenpäin meno ei olisi ollut tällaista. Psykologitiheys, yhteistyö laitosten ja liiton kanssa ovat ainutlaatuisia asioita. Psykologia on yhä pieni ala, se ei sovi mihinkään tiedekuntaan ja on yksinään liian pieni muodostamaan omaakaan. Verkoston saldo on pelkästään plussaa, professori toteaa ja sulkee vihreäkantisen mapin, jonka suojakotelon päälle on kertynyt ohut kerros hienoista pölyä.²⁷¹ Kansien välistä löytyy pöytäkirja Psykonetin ensimmäisestä osasta, tutkijakoulutustyöryhmän perustamisesta 1988 Turussa.

Mapissa ovat myös hahmotelmat Salli Saaren unelmasta: valtakunnallisesta, monen alan erikoistumiskoulutuksesta. Muistiinpanot Seilin kokouksesta, jossa liitto ja psykologian laitokset paiskasivat kättä yliopistollisen jatkokoulutuksen puolesta. Toistakymmentä vuotta myöhemmin tohtorin missio on toteutunut – luultavasti jopa massiivisempana kuin hän kuvitteli. Erikoistumisopinnot ovat osa yliopistollista jatkotutkintoa, ja vieläpä ilmaista, mikä on huomattava etu opiskelijoille. Psykonetin kattaessa opetuksen eri tasot, verkosto mahdollisti valtakunnallisen vuorovaikutuksen eri tasojen välillä. Yliopiston henkilökunta oli saanut luotua ympärilleen laajan erikoispsykologikoulutuksen kautta syntyneen asiantuntijaverkoston. Tieteen ja käytännön suhde on muuttunut.

²⁷¹ Niemi, 2007

Vuonna 2007 Saari osallistuu yhä Psykonetin toimintaan, tosin ei Suomen Psykologiliiton puheenjohtajana, vaan luennoitsijana. Syyskaudella hän piti virtuaalikurssia, joka – kuin menneiden vuosien kunniaksi – katkesi. Laitteet toimivat, mutta 45 minuutin sähkökatko keskeytti kriisi- ja katastrofipsykologian kokonaisuuteen kuuluneen luennon.²⁷²

Psykonetin virtuaaliopetus ei ollut pelkästään kiinni siitä, että sopivat laitteet löytyivät ja rahaa toiminnalle tuli. Takana oli idea, johon tekijät uskoivat. Pirkko Nieminen innostuu yhä puhuessaan erikoistumiskoulutuksesta. Vaikka tohtorin tutkimus onkin hivenen kärsinyt aktiivisesta osallistumisesta erikoistumiskoulutukseen, se teki Niemisen työstä monipuolista ja rikasta²⁷³. Heikki Lyytisen ja Risto Näätäsen kaavaa: ”tärkeimpien psykologian erikoisalojen asiantuntemus on Suomessa ainakin jossain määrin edustettuna, jos kaikissa psykologian laitoksissa oleva viisaus lasketaan yhteen” jalostettiin käytäntöön vuosia. Yhteenlaskun tulos saatiin verkoston avulla jakoon kattavasti psykologian laitoksille ja kentälle. Jako olisi tuskin onnistunut ilman tietotekniikan kehittymistä, sillä virtuaalisuus istui verkoston toiminta-ajatuksen luontevasti. Psykonet oli 1990-luvulla harvinaisuus, sillä useimmat yrittivät päivästöin rakentaa toimintaansa virtuaalisuuden ympärille.

Kaiken kaikkiaan psykologian ala integroitui kahdessakymmenessä vuodessa verkostoksi, joka asetti yhteisesti tavoitteita, vastasi tuloksista, suunnitteli resurssien käyttöä, kehitti yhteistyötä ja työnjakoa lisäten laatua ja tehokkuutta.

Psykonetin historiassa 1980-lukua ja sitä edeltävää aikaa kuvaa suunnittelu, ajatuksen muotoutuminen ja erikoistumiskoulutuksen tarpeen merkillepano. Aktiivista suunnitteluvaihetta kesti Suomen Psykologiliiton koulutuspoliittinen ohjelma mukaan

²⁷² Saari, 2007

²⁷³ Nieminen, 2007

luettuna kymmenen vuotta. 1990-luku oli kokeilun vuosikymmenen. Toisaalta erikoistumisopintoja ei vain suunniteltu ennen 90-luvun alkua, vaan osa niistä kantoi jo hedelmää, kuten Suomen neuropsykologisen yhdistyksen jäsennetty jatko-koulutus. Työ- ja organisaatiopsykologiaa taas suunniteltiin pitkään ja se pääsi kunnolla vauhtiin vasta 1990-luvun lopulla. Vuosituhannen vaihduttua Psykonetin organisaatio kuitenkin vakiintui järjestelmällisesti toimivaksi verkostoksi, jonka toiminta pohjautui asetukseen. Psykonetistä oli tullut rutiini, jolla oli oma asemansa ja omat virat psykologian laitoksilla.

— En tiedä, tajuavatko opiskelijat kuinka hieno juttu Psykonet on. Heille systeemi ja korkealaatuinen opetus ovat osa arkipäivää, Ojanen sanoo.²⁷⁴

Toisinaan psykologit pysähtyvät miettimään, miksi toiset yhä kulkevat takki auki tuulessa, vaikka vetoketju keksittiin ajat sitten? Marraskuussa 2007 liikennetutkija ja Turun yliopiston psykologian laitoksen ma. johtaja Esko Keskinen on työmatkalla Japanissa. Psykonet tulee mieleen yllättävässä paikassa. Työntäessään pankkikorttia automaattiin hän ihmettelee, miksi kullakin pankilla on oma rahannostopaikkansa. Eikö olisi kaikille edullisempaa, että rahannosto järjestyisi yhdestä paikasta kuten Suomessa? Tai miksei ruotsalaisilla vakuutusyhtiöillä ole yhteistä tilastoa liikennevahingoista, joka hyödyttäisi tutkijoita? Suomessa on. Keskinen pohtii, onko verkostoituminen erityisesti suomalainen juttu. Näkyvätkö liittoutumisen edut pienessä maassa selkeämmin?

Vuonna 2007 Psykonet on tullut keski-ikään. Ei ehkä ihmisen ikävuosissa, mutta kokeileva, energinen nuoruus on väistynyt toiminnan vakiintuessa osaksi psykologian alan yliopistollista koulutusta.²⁷⁵ Pyysalon tiheät askeleet psykologian laitoksen pit-

²⁷⁴ Ojanen, 2007

²⁷⁵ Keskinen, 2007

killä käytävillä ovat hiljentyneet: ne saattaa kuulla usvaisena aamuna Paraisten saarella, jossa pääsihteeri viettää eläkepäiviään. Syvänen, Näätänen ja Pulkkinen olivat hekin jättämässä aktiiviuraansa yliopistoilla. Ministeriössä Hörkkö on sulkenut tietokoneensa.

— Psykonet ja psykologian alan toimijoiden työ on vakiintunut, joskin tiivistymiseen organisaationa on vielä mahdollisuuksia. Kokemukseni pitkästä yhteistyöstä alan kanssa tuo mieleen alan edustajien tehokkaan ongelmanratkaisun, kunnianhimon korkeaan laatuun ja oman alan kasvavan merkityksen korostamisen ihmistieteenä ja osaamisalueena. 90-luvulta alkaneiden kiihkeiden koulutuspoliittisten uudistusten vuosina ala on ollut valveutuneesti mukana ja toiminut tehokkaasti. Koko korkeakoululaitoksen rakenteellinen kehittäminen Suomessa ja koko Euroopassa jatkuu taas vahvana; uskon, että psykologian yhteistyömalli pienen tieteenalan ratkaisuna kestää, eläkkeelle siirtynyt Hörkkö summaa.

Vuosien saatossa ylitöinä tehdyt tunnit vaihtuivat uusiksi viroiksi, joita tarvittiin opetuksessa ja hallinnossa.

— Talkootyö on selvästi vähentynyt, oma osuuteni myös. Nyt on uusien vuoro. Tietysti seuraan mielenkiinnolla asioita. Kun kerran on ollut psykonettiläinen, on aina psykonettiläinen, Hämläinen hymyilee ja nojaa taaksepäin tuolissaan²⁷⁶.

Lepoasentoon ei Hämläinen kuitenkaan ole tuoliaan säätänyt. Psykonetin parissa työ tavallaan jatkuu mm. Nordic-Baltic Doctoral Network in Psychology:n varapuheenjohtajana. Konkari hyödyntävät kokemustaan verkostosta rakentaessaan uusia ulottuvuuksia lähimaihin. Eikä muuallakaan ole hiljaista. Erikoispsykologian koulutukseen perehtynyt henkilökunta pohti menetelmäopintojen edelleen kehittämistä, työstä laatukäsikirjaa ja Bologna-prosessin kolmannen vaiheen edellyttämiä muutostarpeita. Myös mahdollisuuksia osallistua

²⁷⁶ Hämläinen, 2007

kansainvälisiin projekteihin pohdittiin, erikoisalojen kansainvälisen evaluaation idea nostettiin esiin, sekä mietittiin mahdollisuutta hyödyntää psykologian laitosten kansainvälistä opetusta erikoistumiskoulutuksessa²⁷⁷.

Vuonna 2007, kun Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen professori Timo Ahonen aloitti verkoston puheenjohtajana, Psykonetissä pohdittiin ajatusta ammatillisesta tohtorintutkinnosta perinteisen tohtorintutkinnon rinnalla. Syyskuussa opetusministeriön työryhmä julkaisi muistion, jossa aiheena oli sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta. Työryhmän mielestä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välistä sekä niiden ja työelämän välistä yhteistyötä pitäisi sosiaalialalla vahvistaa. Se esitti sosiaalityön ammatillisen tohtorintutkinnon valmistelua, sillä tutkimus, tutkijakoulutus ja käytäntöön liittyvän tiedonmuodostus oli turvattava. OECD:n suositusten mukaisesti ehdotettiin uutta väylää ammattikorkeakoulujen ylemmistä tutkinnoista ammatillisiin tohtoriopintoihin. Ammatillinen tohtorintutkinto tulisi aikaisemman lisensiaatin tutkinnon tilalle²⁷⁸.

Yliopistojen rehtorineuvosto tyrmäsi ajatuksen sosiaalialan ammatillisesta tohtorintutkinnosta. Se romuttaisi yliopistollisen jatkokoulutuksen periaatteet, madaltaisi tohtorintutkinnon arvoa ja saattaisi myös haitata tutkijankoulutukseen ja tutkimuksen laadun nousua²⁷⁹.

Psykologian alalla asiaa mietittiin eri lähtökohdista. Voisiko psykologian lisensiaatin tutkintoon sidottu

²⁷⁷ Raportti: Erikoispsykologikoulutuksen Joulupäivät 17.-18.12.2007. (LN); Erikoispsykologikoulutuksen toimintasuunnitelma vuodelle 2008 (LN)

²⁷⁸ Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007: 43. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Yliopistopaino 2007

²⁷⁹ Niemelä, Jorma: Nyt on oikea hetki! Rehtorin huoneessa. Blogi 25.11.2007. www4.diak.fi/wordpress/?m=200711

erikoistumiskoulutus johtaakin ammatilliseen tohtorintutkintoon? Ajatus herätti osassa vastakaikua. Se saattaisi olla tie, jota kautta erikoispsykologia saisi vihdoinkin tunnustetumman aseman. Se saattaisi edistää psykologian jatkokoulutustutkintojen kansainvälistä yhdenmukaisuutta, sillä ulkomailla suomalaiset nimikkeet ovat poikkeavia. Psykologian tohtori (Doctor of Psychology) tarkoittaa yleensä ammatillisesti suuntautunutta tohtoria, kun taas filosofian tohtori (Doctor of Philosophy) tutkimukseen erikoistunutta tohtoria. Suomalainen erikoispsykologian koulutusohjelman läpikäynyt lisensiaatti joutuu ulkomailla selittämään tutkintoaan, samoin kuin psykologian tohtori.

— Jos jostain ulkomailla löytyy lisensiaatteja, heillä on korkeintaan maisterintasoinen tutkinto. Meidän lisensiaatintutkimme on kuin kuollut kirjain, relikki. Ei sitä ulkomailla tajuta. Hienon erikoistumiskoulutuksen arvo ei siellä näy, Nieminen sanoo.²⁸⁰ Psykonet nimesi työryhmän pohtimaan ammatillista tohtorin tutkintoa vuoden 2008 alussa. Psykologiassa tarvitaan sekä korkeatasoisia tutkijoita että työelämävalmiuksiltaan korkeatasoisia tohtoreita. Mikäli lisensiaatintutkinto poistuu yleisesti käytöstä, Psykonet joutuu miettimään, miten erilaiset tohtorikoulutuksen vaatimukset toteutetaan eri ohjelmissa.

Loppuvuonna 2007 yliopistoilla puuhattiin jälleen rakenteellista kehittämistä, kolmatta kertaa psykologian alan verkoston kahdenkymmenen vuoden historian aikana. Hallitus ja opetusministeriö kannustavat yliopistoja yhteistyöhön, profiloitumiseen ja päällekkäisten toimintojen karsintaan. Tavoitteena ovat vähintään 5 – 10 professorin laitokset, joissa on riittävän suuri ja korkeatasoinen tutkijakunta sekä nykyaikainen infrastruktuuri palveluineen. Yliopistojen taloudellista itsehallintoa suunniteltiin vahvistettavan ja sisäisiä johtamisjärjestelmiä

²⁸⁰ Nieminen, 2007

sekä hallintoa uudistettavan.²⁸¹ Vielä 2007 loppuvuonna eivät suunnitelmat olleet niin pitkällä, että verkostojen asemaa olisi pohdittu, mutta hallinnollisesti ja taloudellisesti yliopistojen itsenäistyminen saattaisi merkitä hankaluuksia verkostoille. Psykonet on pyrkinyt harmonisoimaan käytäntöjä psykologian laitosten välillä. Verkosto toimi sitä tehokkaammin, mitä yhtenäisempiä sen yksiköt rakenteeltaan olivat. Siksi yliopistojen autonomian lisääntyminen saattaa heikentää verkoston toimintaa. Esimerkkinä voidaan pitää opetusperiodien eriytymistä. Psykonetin perustutkintotyöryhmä totesi 2006, että yliopistojen periodien ajankohtien vaihtelu hankaloitti merkittävästi yhteisopetuksen aikataulujen suunnittelua. Se vaikeutti myös opiskelijoiden liikkuvuutta yliopistojen välillä.²⁸²

Psykonetin väkeä rakenteellinen uudistaminen mietitytti, joitakin jopa huolestutti. Rakenteellinen uudistaminen, tavoitteet suuremmista yksiköistä ja laadun kohottamisesta olivat sitä, mitä verkosto oli viimeiset vuosikymmenet tavoitellut ja toteuttanut. Psykologian alan koulutuksen laatu oli kaikilla tasoilla noussut. Arvioitiinpa verkoston laitosten toimintaa melkein millä mittarilla hyvänsä, tulokset olivat huippuluokkaa. Psykonet karsi turhia päällekkäisyyksiä vuosi vuodelta ja tiivisti toimintaansa. Alan paras kotimainen opetus oli jokaisen psykologian opiskelijan saavutettavissa, riippumatta siitä, missä verkostoon kuuluvassa laitoksessa hän tutkintoaan suoritti. Mitä Psykonetin nyt pitäisi tehdä?

²⁸¹ Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen periaatteet. Keskustelumuistio 8.3.2006. Opetusministeriön monisteita 2006:2

²⁸² Psykonetin toimintakertomus 2006

Tottuneesti matkalaukut nostettiin esiin, noustiin junaan ja kokoonnuttiin yhteen. Tällä kertaa päädyttiin Tampereelle, jossa asiaa pohdittiin erikoispsykologikoulutuksen joulupäivillä 17. –18.12.2007. Psykonettiläisten seuraan liittyi uusi ylitarkastaja Johanna Haahtela opetusministeriöstä. Hänellä oli verkostolle hyviä uutisia.

— Psykonet on itse rakenteellinen uudistus. Se on rationalisoinut toimintansa, profiloitunut. Verkosto on ajan hermoilla, psykologia on vahvempi kuin monet muut alat. Sen erityinen ansio ovat tiiviit työelämäyhteydet. Ei Psykonettiä ole syytä purkaa. Toisaalta ammattikenttä on laaja, mikä tarkoittaa, että kehitettävääkin on. Psykologien työllistymismahdollisuuksia ja yhteyksiä yritysmaailmaan voisi lisätä, Haahtela vihjaa.²⁸³

Kaksikymmentä vuotta sitten rakenteellisesta uudistuksesta alkutöytäisyn saanut verkosto oli vuosien saatossa kuin huomaamatta rakentanut sisäänsä rakenteellisen uudistamisen prosessin. Itsearviointi, jatkuva kehittäminen ja erikoispsykologikoulutuksen kautta moninaisina välittyvät yhteiskunnalliset muutokset ja haasteet loivat dynaamisen ja elinvoimaisen yhteisön. Jos jyrkästi paikoillaan seissyt yliopistohallinto pystyy muuttamaan rakennettaan 2012 mennessä, se varmasti onnistuu myös tarpeen niin vaatiessa kevyeltä ja joustavalta verkostoltakin. Tukenaan Psykonetillä on historia, joka todistaa sen voimallisen kyvyn selviytyä haasteista.

²⁸³ Haastattelu ylitarkastaja Johanna Haahtela 13.11.2007 (muistiinpanot tekijän hallussa); Kharroubi, 2007

Tiivistelmä

Yliopistoverkosto Psykonetin historia 1988 - 2008

Psykologian alan professorit keskustelivat yhteisistä tutkimuksen teon kriteereistä ja tutkintovaatimuksista jo 1960-luvulla, mutta vasta 1988 psykologian laitosten välille perustettiin konkreettisesti ja systemaattisesti yhteistyön hyväksi toimiva elin: Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä. Sen syntyyn vaikutti valtakunnan tason korkeakoulupolitiikka, jonka tavoitteena oli tehostaa tutkijakoulutusta. Psykologian alalla kyse oli kuitenkin laajemmasta kokonaisuudesta. Kentällä työskentelevien psykologien tarve täydennyskoulutukselle oli voimakas, ja muutamilla psykologian aloilla olikin jo syntynyt pitkiä ja erikoistavia koulutuksia, joiden lisäksi täydennyskoulutuskeskukset tarjosivat lyhyempiä kursseja. Suomen Psykologiliitto oli huomannut koulutustarpeen ja se kirjasi 1981 tavoitteekseen luoda yliopistollisen erikoispsykologikoulutuksen, joka tähtäsi tieteellis-ammattilliseen jatkotutkintoon.

Psykologian kentän hajanaista koulutustarjontaa kartoitti 1980-luvulla aktiivisesti myös Suomen psykologinen seura, joka kannusti yliopistoja kehittämään yhteistä ammatillista erikoistumis- ja tutkijakoulutusta. Se näki, että psykologian laitokset olivat yksinään liian pieniä tarjoamaan laaja-alaista koulutusta. Yhteistyön avulla laitosten profiloituminen, osaaminen eri alueilla, saataisiin useampien opiskelijoiden käyttöön. Psykologian laitoksillakin oli pohdittu tieteellis-ammattillista erikoistumista. Tampereella asiaa kokeiltiin järjestää jo 70-luvulla, mutta koulutusohjelma osoittautui yhden laitoksen toteuttamana raskaaksi. Keväällä 1990 Psykologian tutkijakoulutustyöryhmä ja liitto yhdistivät voimansa, jonka seurauksena erikoistumiskoulutuksesta suunniteltiin yliopistollista jatkokoulutusta, johon kuului lisensiaatin työ. Erikoisaloiksi valittiin kehitys- ja kasvatopsykologia, neuropsykologia, psykoterapia, terveystieteellinen psykologia sekä työn ja or-

ganisaation psykologia. Koulutus alkoi kokeiluna 1993 ja virallisesti 1997. Psykonettiin kuuluivat Helsingin, Joensuun, Jyväskylän, Tampereen ja Turun yliopistojen psykologian laitokset sekä Psykologiska institutionen vid Åbo Akademi.

Opetusministeriö tuki haastavaa suunnittelua, mutta lama 1993 oli tyrehtyttänyt toimintaa. Psykologian koulutusalan vastaus oli supistamisen sijasta yhdistää voimavarat verkostoksi, joka hyödyntäisi kehitteillä olevaa virtuaaliopetusta. Psykonetistä tuli 90-luvulla harvinaisuus. Sen organisaatio selkeine tavoitteineen oli muodostunut ennen infrastruktuurin rakentamista, kun useimmat verkostot pyrkivät päinvastoin rakentamaan toimintaa virtuaalisuuden ympärille. Psykonetin etuina olivat oma koulutusala, yhteinen tutkintoasetus ja psykologian oppimisprosesseihin kohdistuva soveltava tutkimus. Opintoja kehitettiin yhdessä. Vuonna 2005 yhteistyö oli laajentunut perusopetukseen, joka toteutettiin valtakunnallisena, virtuaalimenetelmiin tukeutuvana kokonaisuutena. Sama opetuksen taso oli saavutettavissa riippumatta siitä, missä päin Suomea opiskeli.

Verkosto valittiin koulutuksen huippuyksiköksi 1997-1998 ja laatuyksiköksi 2004-2006. Se oli paras psykologian alan eurooppalainen koulutuksenovaatio 2000 (EFPPA).

Psykonetin kattaessa opetuksen eri tasot se mahdollisti valtakunnallisen vuorovaikutuksen niiden välillä. Erikoistumiskoulutuksen kautta psykologian laitokset näkivät, mitä yhteiskunnassa tapahtuu, ja niiden mahdollisuudet reagoida muutoksiin parantivat. Kaiken kaikkiaan psykologian ala integroitiin kahdessakymmenessä vuodessa verkostoksi, joka asetti yhteisesti tavoitteita, vastasi tuloksista, suunnitteli resurssien käyttöä, kehitti yhteistyötä ja työnjakoa lisäten laatua sekä tehokkuutta.

Summary

History of the Psykonet University Network of Psychology 1988-2008

Professors of psychology discussed the common criteria for research and degree requirements as early as in the 1960's but it was only in 1988 that the departments of psychology formed a joint working group for research training in psychology. The purpose of the group was to enhance cooperation between the departments in a concrete and systematic way. The group was formed as a consequence of the national higher education policy aiming at making research training more efficient. In the field of psychology, however, the issue was much broader. There was a strong need for continuing education for practicing psychologists although in some fields of psychology long specialist training courses were already available. In addition, centres for continuing education offered shorter courses. The Finnish Psychological Association had become aware of the need for further education and in 1981 the Association made it their goal to create specialist psychologist training leading to an academic-professional postgraduate degree.

In the 1980's also the Finnish Psychological Society made actively surveys of the fragmented training offered in the field and encouraged universities to develop joint professional specialist and academic training. The Society perceived that single departments of psychology were too small to offer extensive training. Through cooperation the specialization and expertise in different fields could be made available to more students. Also the departments of psychology had had discussions on academic-professional specialization. In the 1970's an effort was made in Tampere to arrange the training but the training programme proved to be too heavy to carry out by a single department. In the spring of 1990 the working

group for research training in psychology and the Psychological Association joined forces and planned to make special psychologist training into continuing professional training at academic level that included a Licentiate Thesis. The special fields chosen were development and education, neuropsychology, psychotherapy, health psychology and work and organizations. The education started as a pilot project in 1993 and became official in 1997. The Psykonet University Network consisted of the psychological departments of the universities of Helsinki, Joensuu, Jyväskylä, Tampere, Turku and Åbo Akademi University.

The Ministry of Education supported the challenging planning work but the economic recession threatened the activity. The suggestion made by the academics in the field of psychology was that, instead of cutting down the resources, to join them into a network that would make use of virtual teaching that was then being developed. Psykonet became a rare phenomenon in the 1990's. Its organization with clear goals had been formed before the infrastructure was built, whereas most networks were building their activity around the virtual infrastructure. The assets of Psykonet were that it had its own field of training, the same decree on university degrees as well as applied research dealing with learning processes. Education was developed in cooperation. By 2005 cooperation had expanded to include basic degree education carried out nationally utilizing virtual methods. The same level of education could be made available no matter where in Finland the students were studying.

The network was chosen as a national Centre of Excellence in Education for 1997-1998 and 2004-2006. It was selected as the best European educational innovation in the field of psychology in 2000 (EFPPA).

As Psykonet covered various levels of education, national interaction between these was made possible. Through specialist training the departments of psychology were aware of what was happening in the society, thus improving their chances to react to these changes. All in all, in twenty years

the field of psychology was integrated into a network that set the goals jointly and was jointly responsible for the results, as well as planned the use of resources and developed cooperation and work division together, thus improving both quality and efficiency.

LIITE: PSYKONETIN HENKILÖKUNTA JA TYÖRYHMIEN PUHEENJOHTAJIA

Psykonetin henkilökunta 1.3.2008

Erikoisalat

Kehitys- ja kasvatopsykologia

Professori Hannele Räihä, Turun yliopisto (TY)

Lehtori Tuija Aro, Jyväskylän yliopisto (JY)

Neuropsykologia

Professori Marit Korkman, Helsingin yliopisto (HY)

Yliopistonlehtori Erja Poutiainen, HY

Lehtori Silja Pirilä, Tampereen yliopisto (TaY)

Psykoterapia

Professori Karl-Erik Wahlberg, JY

Lehtori Kirsti-Liisa Kuusinen, JY

Terveyspsykologia

Professori Juhani Julkunen, Y

Lehtori Tuula Hynninen, Joensuun yliopisto (JoY)

Työ- ja organisaatiopsykologia

Professori Anna-Liisa Elo, TaY

Lehtori Risto Puutio, JY

Erikoisalas sihteeri Anne Jaskio, JY(kehitys- ja kasvatopsykologia, psykoterapia, työ- ja organisaatiopsykologia)

Erikoisalas sihteeri Sanna Heikkinen (Riikka Vinkka virkavapaalla), HY (terveys- ja neuropsykologia)

Koordinaattori, Susanna Kharroubi, TY

Opintokoordinaattori, Tiina Anttila, TY

Koordinaattori (Psykologian tutkijakoulu) Mari Saarinen, TY

Osastosihteeri, Maarit Tuhkanen, TY

Järjestelmäasiantuntija, Markku Naumanen, JoY

Verkkosihteeri, Virve Vätjus, TaY

ERIKOISALOIDEN MA., OSA-AIKAISTA HENKILÖKUNTAA 1997 – 2005

Kehitys- ja kasvatopsykologia

JY: Timo Ahonen

TaY: Pirkko Nieminen

TY: Marja Vauras, Hannele Räihä

Neuropsykologia

HY: Juhani Vilkki, Liisa Klenberg, Erja Poutiainen

JY: Timo Ahonen

TaY: Pirkko Nieminen

TY: Tapio Korhonen

Psykoterapia

JoY: Mikael Leiman

JY: Jarl Wahlström, Kirsti-Liisa Kuusinen

Terveyspsykologia

HY: Juhani Julkunen, Katri Räikkönen-Talvitie

JoY/TaY: Timo Renfors

TaY: Pirkko Nieminen

ÅA: Ewalds-Kvist Béatrice

Työn - ja organisaation psykologia

JoY: Merja Korhonen, Mikael Leiman

JY: Anna-Liisa Elo, Taru Feldt

TaY: Pirkko Nieminen

TY: Esko Keskinen

TYÖRYHMIEN PUHEENJOHTAJAT 1997 - 2008

	Johtokunta	Erikoispsykologi- koulutus	Perustutkinto- työryhmä	Tietoverkkotyöryhmä
1997	Heikki Hämäläinen, TY	Heikki Lyytinen, JY	Jari-Erik Nurmi, JY	Tapani Korhonen, JY
1998	Heikki Hämäläinen, TY	Heikki Lyytinen, JY	Jari-Erik Nurmi, JY	Tapani Korhonen, JY
1999	Lea Pulkkinen, JY	Matti Laine, AA	Marjaana Lindeman, IYY	Göte Nyman, HY
2000	Lea Pulkkinen, JY	Matti Laine, AA	Tapani Korhonen, JY	Göte Nyman, HY
2001-2002	Hannu Perho, JoY	Jarl Wahlström, JY	Tapani Korhonen, JY	Jari Hietanen, TaY
2003-2004	Raija-Leena Punamäki, TaY	Jarl Wahlström, JY	Hely Kalska, IYY	Jari Hietanen, TaY
2005-2006	Raija-Leena Punamäki, TaY	Timo Ahonen, JY	Jukka Kaartinen, JY	Jari Hietanen, TaY
2007-2008	Timo Ahonen, JY	Anna-Liisa Elo, TaY	Matti Kuittinen, JoY	-

Tutkijakoulun puheenjohtajat kts. sivu 37

	Kehitys- ja kasvatuspsykolo gia	Neuropsykolo gia	Psykotera pia	Terveyspsykolo gia	Työ- ja organisaatiopsykol ogia
1997	Paula Lyytinen, JY	Hely Kalska, HY	Jarl Wahlström, JY	Liisa Keltikangas- Järvinen, IYY	Esko Keskinen, TY
1998	Paula Lyytinen, JY	Hely Kalska, HY	Jarl Wahlström, JY	Liisa Keltikangas- Järvinen, IYY	Esko Keskinen, TY
1999	Paula Lyytinen, JY	Hely Kalska, IYY	Jarl Wahlström, JY	Juhani Julkunen, IYY	Esko Keskinen, TY
2000	Paula Lyytinen, JY	Hely Kalska, IYY	Jarl Wahlström, JY	Katri Räikkönen, IYY	Ulla Kinnunen, JY
2001 - 2004	Timo Ahonen, JY	Juhani Vilkki, IYY	Jarl Wahlström, JY	Juhani Julkunen, IYY	Anna-Liisa Elo, JY
2005 - 2006	Timo Ahonen, JY	Juhani Vilkki, IYY	Jarl Wahlström, JY	Juhani Julkunen, IYY	Anna-Liisa Elo, JY
2007 - 2008	Hannele Räihä, TY	Marit Korkman, IYY	Jarl Wahlström, JY	Juhani Julkunen, IYY	Anna-Liisa Elo, TaY

LÄHDELUETTELO

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Turun yliopiston psykologian laitoksen arkisto

Psykonetin toimintakertomukset 1996; 1999; 2001 - 2006

Psykologian tutkijakoulun / Psykologian Graduate Schoolin toimintakertomukset 1995; 2005 - 2006

Psykonetin toiminta- ja rahoitussuunnitelmat tulossopimuskausiksi

Tutkijakoulun säännöt 2007. Psykologian tutkijakoulu

Psykonetin toimintasäännöt 1997; 2007

Sopimus yliopistoverkostona toteutettavasta valtakunnallisesta psykologian alan koulutusyhteistyöstä. Jyväskylä 20.10.1999

Psykonetin koordinaatioyliopisto 2001 – 2003. Koordinaatioyöryhmän toimenpide-esitys johtokunnalle 13.12.1999

Erikoispsykologikoulutukseen hakeneet ja valitut 1998-2007. Tilasto.

Opinto-opas 2006 – 2007

Psykologian graduate school kurssiohjelma 1995. Selvitys määrärahojen käytöstä 1995. Psykologian yhteistyöryhmä 29.9.1995

Kertomus psykologian tutkijakoulutustyöryhmän toiminnasta 1988 – 1993. Moniste. Turku 25.3.1993.

Pyysalo, Oili: Kuvaus Psykonet –yliopistoverkoston toiminnasta 1996. Moniste. 15.10.1996

Psykologian laitosten yhteistoiminta: toteutettuja hankkeita ja tehtyjä sopimuksia. Muistio. 16.11.1994.

Psykologian tutkijakoulutettavien julkaisut 2002 – 2005

Pulkkinen, Lea: Jatko-opintojen ohjaus tutkijankoulutuksessa. Puhe. Kutsuseminaari 25.3.1994.

Hörkkö, Sirkka-Leena: Yliopistojen verkostoyhteistyö; valtakunnalliset verkostoyliopistot. Esitys

Yliopistokoulutus laadun jäljillä – seminaarissa 26.3.1998. Helsinki, Finlandiatalo

Patosalmi, Iiris – Ryömä, Annaleena – Saarinen, Taina – Salmela-Mattila, Maria: Psykonet-verkoston rahoitusjärjestelyt osana yliopistojen tulosoajasta. KOHA IV – harjoitustyö. Tampereen yliopisto, hallintotieteen laitos. 3.4.2003

Koulutusverkosto Psykonetin virtuaalitoimintaa koskeva arviointisuunnitelma, KOHA 5, harjoitustyö, TaY 8.6.2003

Peltola, Kari: Erikoispsykologikoulutuksen ammatilliset merkitykset. Opiskelijakyselyn satoa. Tampereen yliopisto, psykologian laitos, opetusklinikkatyöryhmä 1998

Aho, Erikoispsykologikoulutuksen palautekysely 2002

Intranet: Lotus Notes (LN)

Erikoisalojen toimintakertomukset

Erikoisalojen ja klinikkatyöryhmän pöytäkirjat

Raportti: Erikoispsykologikoulutuksen Joulupäivät 17.-18.12.2007

Erikoispsykologikoulutuksen toimintasuunnitelma vuodelle 2008

Hakemukset

Psykologian koulutusalan ehdotus opetuksen huippuyksiköksi lokakuussa 1995

Kurssiohjelman rahoitusanomus 1996. Psykologian Graduate School, Psykologian yhteistyöryhmä 29.9.1995

Psykologian alan yliopistoverkoston ehdotus opetuksen laatuysiköksi syyskuussa 1999 Korkeakouluneuvostolle

Yliopistoverkosto Psykonetin ehdotus korkealaatuisten koulutuksen yksiköksi 2002

Kirjeet

Psykologian tutkijakoulutustyöryhmän kirje OPM:lle 422/528/94

Kirje opetusministerille 3.11.1995 Psykologian yhteistyöryhmän muistio 1.9.1995

Turun yliopiston psykologian laitoksen arkisto / Pekka Niemi (PN)

Suomen Psykologiliiton, Psykologisen seuran ja psykologian laitosten yhteiskokous. Muistio. Helsinki 16.12.1987

Psykologian laitosten yhteistyökokouksen kokouspöytä-

kirjat 1988 - 1989

Psykologian laitosten tutkijakoulutustyöryhmän kokous-
pöytäkirjat 1988 - 1994

Jatkokoulutuksen kehittämisprojektin 1985-88 loppura-
portti

Psykologian professorien kokous yliopistollisesta jatko-
koulutuksesta. Muistio. Helsingin yliopisto 15.1.1988

Tutkijakoulutustoimikunnan seminaariohjelma 1988

Lyytinen, Heikki – Lagerspetz, Kirsti – Näätänen, Risto:

Psykologian ryhmän vastaus OPM:n tehtäväksiantoon
12.3.1993. 1.4.1993 Opetusministeriön korkeakoulu- ja
tiedeosaston lausuntopyyntö korkeakouluneuvostolle
korkeakoululaitoksen rakenteellisesta kehittämisestä.
12.11.1991. Helsinki.

Elämäntietä ja uratutkimuksen valtakunnallinen jatko-
koulutus. Moniste.

Kasvatus- ja koulualan erikoispsykologin koulutusoh-
jelma-hahmotelma. Moniste ja kirje Kaija Lajuselta,
JY Pekka Niemelle. Kommentteja pyydetty 22.1.1991
mennessä.

Kokousmuistio JY, Täydennyskoulutuskeskus, psykolo-
gian laitos 22.4.1993

Työ- ja organisaatiopsykologian koulutuksen suunnitte-
luryhmän kokousmuistiot 1993 – 1994

Doctors from the graduate school – Result from the
questionnaire 2006. Graduate School of Psychology.
Esityksiä. 2006

Kirjeet, lausunnot ja puheet

Taxell, Cristoffer: Korkeakoulujen yhteistyö - seminaari
29.8.1988. Puhe.

Jyväskylän yliopisto, Psykologian laitos: Lausunto Suo-
men Psykologiliitto ry:n psykologien erikoistumiskoulu-
tusta koskevasta muistiosta. 22.8.1991.

Historiallis-kielitieteellinen osasto: Lausunto Suomen
Psykologiliiton raportista "Psykologian erikoistumiskou-
lutus". Luonnos. Helsingin yliopisto. 15.10.1991.

Opetusministeriön osastopäällikkö, ylitarkastaja Markku
Linnan kirje Turun yliopistolle 14.11.1991.

Psykologiliiton puheenjohtaja Salli Saaren kirje opetus-
ministeri Riitta Uosukaiselle 1.9.1992.

Lagerspetz, Kirsti: Psykologian kehittämissuunnitelma.
Lausunnot huomioon otettavia näkökohtia.

Muistiinpano.

Heikki Lyytisen sähköposti Pekka Niemelle 18.3.1993

Hakemukset

Tutkijakoulutustyöryhmän määräraha-anomus 2.2.1990

Tutkijakoulutustyöryhmän hakemus Suomen Akatemial-
le 2.2.1990. Turku

Tutkijakoulutustyöryhmän jatkomääräraha-anomus
1991-1993

Jyväskylän psykologian laitoksen arkisto

Kliinisen neuropsykologian jatko/täydennyskoulutus
v. 1983 – 1986. Selvitys koulutuskokonaisuudesta.
Moniste.

Ammatilliseen erikoistumiseen tähtäävät psykologian
jatko-opinnot Jyväskylän yliopistossa

HAASTATTELUT

– Muistiinpanot tekijän hallussa

Ahtola Annarilla, koulupsykologi, Turun kaupunki
21.2.2008

Alho Kimmo, professori, HY, 10.12.2007

Anttila Tiina, opintokoordinaattori, TY, 19.11.2007

Elo Anna-Liisa, professori, TaY/TLL, 21.2.2008

Haahtela Johanna, ylitarkastaja, OPM 13.11.2007

Hautamäki Jarkko, professori, HY, 14.11.2007

Hämäläinen Heikki, professori, TY, 9.10.2007

Hörkkö Sirkka-Leena, ylitarkastaja (eläkkeellä), OPM,
26.10.2007

Kalska Hely, yliopistolehtori, HY, 22.11.2007

Kharroubi Susanna, koordinaattori, TY, 20.12.2007

Keskinen Esko, professori, TY, 23.11.2007

Laaksonen Ritva, PsL (Suomen neuropsykologisen
yhdistyksen ent. varapj.) 21.2.2008

Laine Matti, professori, ÅA, 4.11.2007

Leiman Mikael, professori, JoY, 19.11.2007

Lyytinen Heikki, professori, JY, 9.11.2007

Nevalainen Vesa, vastaava psykologi, Suomen Psykolo-
giliitto, 5.2.2008

Niemi Pekka, professori, TY, 25.10.2007

Nieminen Pirkko, lehtori, Tay, 18.10.2007

Markkanen Seppo, kehittämisjohtaja, TY, 16.11.2007
 Ojanen Markku, professori, TaY, 18.10.2007
 Perho Hannu, professori, JoY, 12.11.2007
 Pulkkinen Lea, professori, JY, 23.10.2007
 Punamäki Raija-Leena, professori, TaY, 8.11.2007
 Pyysalo Oili, koordinaattori, (eläkkeellä), TY, 10.10.2007
 Saari Salli, psykologian dosentti, YTHS, 31.10.2007
 Syvänen Matti, emeritusprofessori, TaY, 3.10.2007
 Tikkanen Tuomo, puheenjohtaja, Suomen Psykologiliitto, 26.10.2007
 Wahlström Jarl, professori, JY, 30.11.2007
 von Wright Johan, emeritusprofessori, HY, 18.2.2008

JULKAISTUT LÄHTEET

Keskinen, Anita. Psykologien erikoistumiskoulutus. Psykologiliiton asettaman erikoistumiskoulutuksen suunnitteluryhmän raportti. Suomen psykologiliiton julkaisuja. Helsinki 1991
 Suomen psykologisen tutkimuksen kehitys, nykytila ja kehitysnäkymät 1980-luvulla. Suomen psykologisen seuran julkaisuja. Helsinki 1985. Yliopistopaino.
 Tiitinen, Hannu – Hämäläinen, Heikki: Psykologian perus- ja jatkokoulutus Suomessa. Suomen Psykologisen Seuran julkaisuja n:o 6. Yliopistopaino. Helsinki 1992
 Ammatinvalinnanohjauksen ja työpsykologian erikoistumiskoulutus. Työryhmämuistio. Työministeriö, Työvoimapolveluosasto. Helsingissä 31.3.1993
 Vartiainen, Matti - Hämäläinen, Heikki - Backman Martin: Psykotour. Psykologia 1988 n:o 6. Suomen psykologisen seuran julkaisu
 Laki terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä 559/94
 Kasvatus- ja koulutusalan psykologien pd-tutkinto. Esite

OPETUSMINISTERIÖ

Katsaus kasvatus- ja psykologian alan opetukseen ja tutkimukseen vv. 1987 – 89. Korkeakouluneuvoston kasvatus- ja psykologian alan jaosto. Opetusministeriö. Korkeakouluneuvoston julkaisuja 2/1990
 Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen periaatteet. Keskustelualue 8.3.2006. Opetusministeriön monistia 2006:2
 Psykologian alan koulutuksen uudistaminen. Ehdotus

psykologian verkkoyliopiston vakiinnuttamiseksi, alan perus-, erikoistumis- ja tutkijankoulutusjärjestelmäksi ja uudeksi tutkintoasetukseksi. Opetusministeriön työryhmämuistioita 32:1995. Helsinki 1995. Yliopistopaino
 Psykoterapiakoulutustoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1989:44. Opetusministeriö. Valtion painatuskeskus 1989.

Psykoterapiakoulutustyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:6. Yliopistopaino. Helsinki 2003

Suomen psykologisen tutkimuksen kehitys, nykytila ja kehitysnäkymät 1980-luvulla. Suomen psykologisen seuran julkaisuja. Helsinki 1985

Tutkijankoulutustoimikunta: Tutkijankoulutustoimikunnan loppumietintö. Opetusministeriön komiteamietintö 1989:55. Valtion painatuskeskus. Helsinki 1990.

INTERNET

Psykonetin ja Psykologian tutkijakoulun kotisivut: www.psykonet.fi; <http://vanha.soc.utu.fi/psykologia/psykonet/tutkijakoulu/>

Turun yliopiston moniammatillinen klinikka. Esittely. http://www.psy.utu.fi/klinikka/esittely_turku.html

Psykologian opetus- ja tutkimusklinikka PSYKE. <http://www.uta.fi/laitokset/psyk/psyke/>

Psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikka. Jyväskylän yliopiston psykologian laitos. <http://www.jyu.fi/ytk/laitokset/psykologia/psykoterapiaklinikka>

Niilo Mäki Instituutti. <http://nmi.jyu.fi/klinikka/>

NexusNews 2006, http://nexusnews.internetix.fi/fi/content/inexus/03story/2006_joulukuu/2006-12-04-internetix10v

Opetusministeriön KOTA-tietokanta. Psykologian koulutusala, kaikki tohtorintutkinnot 1982-2006. <http://kotap-lus.csc.fi:7777/online/Etusivu.do>

LEHDET

Korkeakoulutieto 1987-1997

Psykologiuutiset 1981

Psykologia 1967; 1988; 1990

International Journal of Psychology 1987

Helsingin Sanomat 1997

Yliopisto 1997

VISIOSTA MISSIO - MITEN YLIOPISTOVERKOSTO PSYKONET SYNTYI?

Psykonet sai alkunsa, kun kuusi psykologian laitosta, Suomen Psykologiliitto ja Suomen psykologinen seura kokivat tarpeelliseksi tiivistää toden teolla yhteistyötään 1980-luvun lopulla. Opetusministeriön kannustamana yhteistyö jalostui verkostopilotiksi, josta monet muut hakivat myöhemmin mallia. Maantieteellisesti hajallaan ollut psykologian alan tietämys koottiin yhteen, ja kunkin laitoksen erityisosaaminen saatiin jakoon valtakunnallisesti verkostoitumisen avulla.

Tämä kirja kertoo Psykonetin lähihistoriasta. Se on esimerkki siitä, kuinka pieni tieteenala nosti identiteettiään sekä koulutuksensa ja tutkimuksensa laatua verkostoitumalla. Se on kertomus siitä, kuinka uhat kääntyivät voitoiksi. Tervetuloa siis "Psykotourille", matkalle, jossa moottorina hyrisee usko yhteiseen visioon.

